

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Τερματισμός του πολέμου στη Συρία. Πότε, με ποιες προϋποθέσεις; Απεμπλοκή
Τουρκίας και Ρωσίας. Πιθανά σενάρια. Ύπαρξη θυλάκων ISIS

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νικόλαος Α. Μητσικούλης

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Νικόλαος Α. Μητσικούλης, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στη μνήμη του πατέρα μου, Απόστολου Ν. Μητσικούλη

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τις/τους καθηγήτριες/τές του ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ, οι οποίες/οι δίδαξαν στο ΠΜΣ «ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ» και με τις γνώσεις, τη μεθοδολογία και το πνεύμα τους, συνέβαλαν στο να μάθω να προσεγγίζω τις διεθνείς εξελίξεις μέσα από ένα ευρύτερο και δυναμικότερο οπτικό πεδίο.

Ευχαριστώ τη σύζυγό μου Ελευθερία και την κόρη μου Μαρία, οι οποίες, κατά τη διαδικασία συγγραφής της παρούσας εργασίας, με στήριξαν και με βοήθησαν με τον ξεχωριστό τους τρόπο.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο Πρώτο: Η Ιστορία της Συρίας.....	12
1.1 Γενικά	12
1.2 Ιστορικό υπόβαθρο	13
1.3 Οικονομικά στοιχεία - Κύριες πλουτοπαραγωγικές πηγές	16
1.4 Σχέσεις Συρίας με Τουρκία.....	18
Κεφάλαιο Δεύτερο : Η Εξέλιξη του Εμφύλιου Πολέμου στη Συρία.....	21
2.1 Γενικά	21
2.2 Από την Αραβική Άνοιξη στον μακρύ εμφύλιο	22
2.2.1 2011: Από την καταστολή στη μαζική λαϊκή εξέγερση.	22
2.2.2 2012: Η κλιμάκωση της σύγκρουσης.	24
2.2.3 2013: Ο έντονος ρόλος των τζιχαντιστών και η αντίδραση του Άσαντ.	25
2.2.4 2014: Η προέλαση του ISIS οδηγεί τη Δύση σε αλλαγή στάσης.	26
2.2.5 2015-2016: Η αυξημένη εμπλοκή της Ρωσίας.	27
2.2.6 2017-2021: Οι δυνάμεις του Άσαντ επεκτείνουν την κυριαρχία.	29
2.3 Τρέχουσα Κατάσταση.....	31
2.4 Η πρώτη αποτίμηση του πολέμου	35
Κεφάλαιο Τρίτο: Η Δράση και οι Επιδιώξεις της Τουρκίας.....	40
3.1 Γενικά	40
3.2 Από τη στενή συνεργασία, στην ενεργό εμπλοκή της Τουρκίας	40
3.3 Οι επιδιώξεις της Τουρκίας	46
Κεφάλαιο Τέταρτο: Η Δράση και οι Επιδιώξεις της Ρωσίας.....	49
4.1 Γενικά	49
4.2 Η αρχική ρωσική προσέγγιση	49
4.3 Η ενεργός ρωσική εμπλοκή.....	51
4.4 Οι ρωσικές επιδιώξεις	52
Κεφάλαιο Πέμπτο: Η Δράση και οι Επιδιώξεις των ΗΠΑ.....	54
5.1 Γενικά	54
5.2 Η στάση των ΗΠΑ κατά τη συριακή κρίση	54
5.3 Οι επιδιώξεις των ΗΠΑ	59
Κεφάλαιο Έκτο: Η Δράση και οι Επιδιώξεις των Λοιπών Δρώντων.....	62
6.1 Γενικά	62
6.2 Ιράν.....	62
6.3 Χεζμπολάχ	63
6.4 Κούρδοι	63
6.5 ISIS.....	64
6.7 Ισραήλ	65
Συμπεράσματα	67
Πηγές-Βιβλιογραφία	70
Παράρτημα Α.....	83
Παράρτημα Β.....	84

Περίληψη

Η εκδήλωση της Αραβικής Άνοιξης, τον Μάρτιο του 2011 στη Συρία δεν προδίκασε με τίποτα τις εξελίξεις που ακολούθησαν, καθόσον η αρχική εξέγερση μετατράπηκε σε έναν εμφύλιο πόλεμο που χαρακτηρίζεται ως μία από τις σημαντικότερες σύγχρονες προκλήσεις για τη διεθνή κοινότητα. Τούτο, γιατί περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τη δημιουργία και την ανάπτυξη ενός πλέγματος αντικρουόμενων συμφερόντων και ανταγωνισμού ισχύος από περιφερειακούς και διεθνείς δρώντες, καθώς επίσης και την εξίσου σημαντική παράμετρο του μεταναστευτικού ρεύματος προς την Ευρώπη. Την άνοιξη του 2022 συμπληρώνονται έντεκα χρόνια εμπόλεμης εμφύλιας διαμάχης που έχει οδηγήσει τη χώρα σε μία άνευ προηγουμένου καταβάθρωση τόσο σε κοινωνικό και πολιτικό, όσο και σε οικονομικό και δημογραφικό επίπεδο. Η συμμετοχή διαφορετικών και ισχυρών δρώντων έχει μετατρέψει την αρχική εξέγερση σε πόλεμο περιφερειακής εμβέλειας, αλλά με πολύ σημαντικές και ισχυρές διεθνείς απολήξεις. Αντικρουόμενα συμφέροντα από φαινομενικά επισφαλείς συμμαχίες, θρησκευτικές διαφορές και αντίθετες γεωστρατηγικές προσεγγίσεις είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά αυτής της πολύνεκρης σύρραξης. Πέραν των παραδοσιακά μεγάλων δυνάμεων του διεθνούς συστήματος, έχουν έντονη και συχνά ετεροφορτιζόμενη εμπλοκή και αρκετοί δρώντες του περιφερειακού υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής (ΗΠΑ, Ρωσία, Ιράν, Τουρκία, Κούρδοι, Χεζμπολάχ, Ισραήλ, ISIS, κ.λπ.). Όλα αυτά, σε μία πολυπλοκότητα που ευνοεί τη δημιουργία συμμαχιών, φανερών και μη, οι οποίες θέτουν την έκβαση του πολέμου εν αμφιβολώ.

Από τους σημαντικότερους δρώντες, η Ρωσία και η Τουρκία. Η μεν πρώτη τάχθηκε αναφανδόν και σε όλα τα επίπεδα στο πλευρό του Άσαντ, η δε δεύτερη υποστήριξε την ανατροπή του, πραγματοποιώντας μάλιστα και τρεις μεγάλες στρατιωτικές εισβολές, ενώ παραμένει, κατέχοντας έδαφος και απειλώντας για περαιτέρω δράση. Καίτοι σε αρκετές περιπτώσεις τα συμφέροντά τους είναι διαφορετικά, εν τούτοις, καταφέρνουν και βρίσκουν κοινό τόπο σκέψης και δράσης.

Η Συρία πλέον βρίσκεται διαιρεμένη σε τρεις ζώνες. Η πρώτη ζώνη, υπό τον έλεγχο του Άσαντ και με ρωσική και ιρανική προστασία, βρίσκεται στα κυριότερα αστικά κέντρα, τα παράλια και τους βασικούς οδικούς άξονες. Η δεύτερη, υπό τον έλεγχο των Κούρδων, είναι οι βορειοανατολικές και ανατολικές περιοχές. Η τρίτη, βρίσκεται στα βόρεια, στα σύνορα με την Τουρκία, συμπεριλαμβάνοντας και την πόλη Ιντλίμπ, που ελέγχεται από δυνάμεις αντικαθεστωτικές και δυνάμεις της Τουρκίας. Τα

όρια μεταξύ αυτών των ζωνών είναι ρευστά, αλλά υπάρχει μια σταθερότητα που ενίοτε διακόπτεται από βομβιστικές επιθέσεις στοιχείων του ISIS στα ανατολικά. Η κατάσταση πλέον στη Συρία είναι εύθραυστη και σταθερά ασταθής, αλλά όχι εμπόλεμη με την κλασική έννοια του όρου.

Λέξεις κλειδιά: *Άσαντ, Τουρκία, Ρωσία, Κούρδοι, Ιράν, ISIS*

Abstract

The manifestation of the Arab Spring in Syria in March 2011 did not initially reveal the subsequent developments; the initial uprising was turned into the civil war that became one of the most severe challenges of our time for the international community. This is due to the creation and development of conflicting interests and prevalence competition from peripheral and international players as well as the immigrants to Europe. In Spring 2022 there will be eleven years of civil war that led the State in a social and political as well as financial and demographic disastrous degradation. The participation of different powerful players turned the initial riot into a peripheral war with critical international implications. Conflicting interests from alliances which appear to be doubtful, religious disputes and contradictory strategical approaches constitute some of the characteristics of the deathly war. Except for the traditionally big players of the international system, certain players from the peripheral subsystem of Middle East are also intensely involved (USA, Russia, Iran, Turkey, Kurds, Hezbollah, Israel ISIS etc.). The above mentioned creates complexities that favors hidden and explicit alliances that question the outcome of the war.

Russia and Turkey are among the key players. The former (Russia) fully supported Asad while the latter (Turkey) supported his opposition and subversion by effecting three major military invasions, while by remaining in the territory Turkey constitutes a threat for further action. The aforementioned players have opposing interests; nevertheless, they manage to find a common way of thinking and acting.

As a result, Syria is now divided in zones. The first zone controlled by Asad and supported by Iran and Russia includes the main cities, the coastline and main highways. The second zone controlled by Kurds, includes northeast and east districts. The third zone located north towards the borders with Turkey, includes the city of Idlib and is controlled by opposition and Turkey. The borders between these zones are not clearly settled; there is a form of stability which is occasionally disrupted by bomb attacks of ISIS mostly at the east. The situation in Syria is now stable volatile but it may not be characterized now as a state of war.

Keywords: Asad, Turkey, Russia, Kurds, Iran, ISIS

Εισαγωγή

«al-sahl al-mumtani»
το εύκολο είναι ουτοπικό
(Αραβικό ρητό)¹

Από τα τέλη του 2010 και ειδικότερα τον Δεκέμβριο αυτού του έτους, στις χώρες της βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, ξέσπασαν θρησκευτικές και άλλης μορφής εξεγέρσεις, που είχαν ως σκοπό, τη δυνατότητα της ελεύθερης θρησκευτικής έκφρασης και της αλλαγής στον τρόπο και στο είδος της διακυβέρνησης. Σαν μία σπίθα που πετάγεται γρήγορα και καίει ότι βρει μπροστά της, αυτές οι εξεγέρσεις εξαπλώθηκαν ανεξέλεγκτα και προκάλεσαν μεγάλες αλλαγές στις χώρες που σημειώθηκαν. Το κίνημα των εξεγέρσεων αυτών ονομάστηκε Αραβική Άνοιξη και προκάλεσε αμηχανία ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης από τα κυβερνητικά καθεστώτα. Η προσέγγιση κατά περίπτωση, προκάλεσε σημαντικές αλλαγές και ανατροπές καθεστώτων και καταστάσεων, αλλά και συγκρούσεις σε βάθος. Ειδικά στη Συρία, η αρχική εξέγερση μετατράπηκε σε έναν εμφύλιο πόλεμο, που οι συνέπειές του έχουν προκαλέσει μεγάλη αίσθηση και δικαίως χαρακτηρίζεται ως μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τη διεθνή κοινότητα. Οι προκλήσεις αυτές περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, την ανάπτυξη και δημιουργία ενός πλέγματος αντικρουόμενων συμφερόντων και ανταγωνισμού ισχύος² από περιφερειακούς και διεθνείς δρώντες, καθώς επίσης και την εξίσου σημαντική παράμετρο του μεταναστευτικού ρεύματος προς την Ευρώπη.

Ουσιαστικά, από την έναρξη της συριακής κρίσης τον Μάρτιο του 2011 και εντεύθεν, η Συρία έχει βυθιστεί στη δίνη του εμφύλιου πολέμου με εμφάνιση ετερόκλητων και αλληλοσυγκρουόμενων δρώντων, με κρατική ή μη οντότητα. Βαδίζοντας προς το 2022, την άνοιξη θα συμπληρωθούν έντεκα χρόνια εμπόλεμης εμφύλιας διαμάχης που έχει οδηγήσει τη χώρα σε μία άνευ προηγουμένου καταβάθρωση, τόσο σε κοινωνικό και πολιτικό, όσο και σε οικονομικό και δημογραφικό επίπεδο. Αναμφίβολα, πρόκειται για μια από τις σημαντικότερες κρίσεις μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και σε αυτό συντελεί και η συμμετοχή διαφορετικών και ισχυρών δρώντων, που έχουν μετατρέψει την αρχική εξέγερση σε πόλεμο περιφερειακής εμβέλειας, αλλά με πολύ σημαντικές και ισχυρές

1 William McCants, ISIS Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ [μτφ. Αλέξανδρος Ηλιόπουλος] (Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο, 2016), σελ.7.

2 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2016), σελ. 23.

διεθνείς απολήξεις. Αντικρουόμενα συμφέροντα από φαινομενικά επισφαλείς συμμαχίες, θρησκευτικές διαφορές και αντίθετες γεωστρατηγικές προσεγγίσεις, είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά αυτής της δεκαετούς πολύνεκρης σύρραξης. Πέραν των παραδοσιακών μεγάλων δυνάμεων του διεθνούς συστήματος, έχουν έντονη και συχνά ετεροφορτιζόμενη εμπλοκή και αρκετοί δρώντες του περιφερειακού υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής. Όλα αυτά σε μία πολυπλοκότητα, που ευνοεί τη δημιουργία συμμαχιών, φανερών και μη, οι οποίες δεν γίνονται άμεσα αντιληπτές και που θέτουν την έκβαση του πολέμου εν αμφιβόλω.

Η συγκεκριμένη εργασία θα περιλάβει έξι βασικά κεφάλαια, όπου θα αναλυθούν τα στοιχεία και οι παράμετροι, που τελικώς θα οδηγήσουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων και ενδεχομένως στην υποβολή προτάσεων επί του ζητήματος. Ενδεικτικά σημειώνονται τα εξής:

Αρχικά, θα περιγραφεί η Συρία ιστορικά ως κράτος, θα αναλυθούν οι οικονομικές και πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες της και θα γίνει αναφορά στις σχέσεις της με τη γείτονα Τουρκία.

Εν συνεχεία, θα παρατεθούν εν είδει χρονολογίου οι σημαντικότερες στιγμές της συριακής κρίσης από την απαρχή των διαδηλώσεων του Μαρτίου 2011, το ξέσπασμα των ένοπλων συγκρούσεων και τη γενίκευση των πολεμικών επιχειρήσεων, μέχρι τις τελευταίες πρόσφατες εξελίξεις, παράλληλα με γενική ανάλυση των κατά περίπτωση δρώντων και των συμμαχιών, ως μία πρώτη αποτίμηση του πολέμου.

Ακολουθούν 4 κεφάλαια, όπου θα αναλυθούν διεξοδικά οι δράσεις και η στάση των σημαντικότερων δρώντων που επηρεάζουν εμφανώς και το κυρίαρχο ερώτημα της εν λόγω μελέτης, ήτοι η Τουρκία, η Ρωσία (Ρωσική Ομοσπονδία)³, οι ΗΠΑ και οι λοιποί δρώντες (όπως περιγράφονται στα αντίστοιχα κεφάλαια).

Αφού αναλυθούν τα στοιχεία των προαναφερθέντων κεφαλαίων, θα υπάρξει μία καταγραφή συμπερασμάτων, ώστε να δοθούν οι κατάλληλες απαντήσεις στα ερωτήματα που έχουν εκτιμηθεί από τον συντάξα ως απορρέοντα από τον τίτλο του θέματος.

Πότε θα τερματιστεί ο πόλεμος στη Συρία;

Υπό ποιες προϋποθέσεις;

Πως θα επιτευχθεί η απεμπλοκή της Τουρκίας και της Ρωσίας;

Τι θα συμβεί με τυχόν θύλακες του ISIS;

3 Η επίσημη ονομασία του κράτους είναι Ρωσική Ομοσπονδία (Russian Federation) πλην όμως για την παρούσα εργασία θα χρησιμοποιηθεί η ευρέως γνωστή ονομασία Ρωσία http://www.gov.ru/index_en.html (έγινε πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2021)

Ο σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι να μελετήσει τον πόλεμο στη Συρία υπό το πρίσμα των διεθνών σχέσεων και γεωστρατηγικών και γεωπολιτικών θεωριών και να αποτυπώσει συμπεράσματα, που θα δώσουν απαντήσεις στα ανωτέρω καταγεγραμμένα ερωτήματα, καθώς και στην υποβολή προτάσεων που άπτονται της επίδρασης, τόσο στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Για τη σύνταξη της παρούσας πτυχιακής εργασίας έχουν τεθεί οι κάτωθι προϋποθέσεις και παραδοχές:

Όπου χρησιμοποιείται ο όρος «Μέση Ανατολή» θα περιλαμβάνει τα κράτη, Συρία, Ιράκ, Ιράν, Κουβέιτ, Μπαχρέιν, Κατάρ, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ), Ομάν, Υεμένη, Σαουδική Αραβία, Αίγυπτος, Ιορδανία, Ισραήλ, Παλαιστινιακά εδάφη (καίτοι δεν αποτελούν αναγνωρισμένη κρατική οντότητα) και Λίβανος.

Οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της Συρίας θα παραμείνουν αμετάβλητες.

Οι αναφερόμενοι μη κρατικοί δρώντες θα αντιμετωπιστούν ως να έχουν όλες τις μορφές ισχύος των αναγνωρισμένων κρατών.

Όπου χρησιμοποιούνται έννοιες και όροι με χρονικό προσδιορισμό ή/και πιθανότητες θα έχουν ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΩΝ

Προσεχές Διάστημα	Έως 3 Μήνες	Βέβαιο	90-100%
Βραχυπρόθεσμα	3 μήνες έως 2 έτη	Πολύ πιθανό	75-89%
Μεσοπρόθεσμα	2 έως 5 έτη	Πιθανό	50-74%
Μακροπρόθεσμα	Άνω των 5 ετών	Ενδεχομένως	16-49%
		Δεν αναμένεται	<15%

Χρονικά, το πλαίσιο της εργασίας θα επικεντρωθεί κυρίως σε γεγονότα από το 2011 και εντεύθεν.

Τα τεθέντα ερωτήματα θα επιχειρηθεί να απαντηθούν υπό το πρίσμα της ανάλυσης των στοιχείων και πληροφοριών των αρχικών κεφαλαίων και εν συνεχεία, υπό τύπον εκτίμησης, εντός της αρχής πως οιαδήποτε πρόβλεψη επί μελλοντικών γεγονότων ενέχει τον κίνδυνο διάψευσης από την εξέλιξη της Ιστορίας.

Ως πηγές για την εργασία θα αποτελέσουν η διαθέσιμη βιβλιογραφία, καθώς και αρθρογραφία/ειδησεογραφία στο διαδίκτυο, ήτοι ανοιχτές πηγές και όχι διαβαθμισμένες μελέτες ή έρευνες.

Κεφάλαιο Πρώτο: Η Ιστορία της Συρίας

1.1 Γενικά

Η Συρία (Αραβική Δημοκρατία της Συρίας) είναι χώρα στη Μέση Ανατολή με ακτογραμμή στην Ανατολική Μεσόγειο, ενώ εκτείνεται και μεταξύ του Ευφράτη ποταμού και της Αραβικής ερήμου. Στα βόρεια σύνορά της βρίσκεται η Τουρκία, ανατολικά το Ιράκ, νότια η Ιορδανία, νοτιοδυτικά το Ισραήλ και ο Λίβανος, ενώ βορειοδυτικά μοιράζεται θαλάσσια σύνορα με την Κυπριακή Δημοκρατία. Πρωτεύουσα της είναι η Δαμασκός, ενώ η συνολική έκταση της χώρας είναι 185.180 τ.χλμ⁴. Τα χερσαία σύνορά της έχουν μήκος 909 χλμ με την Τουρκία, 599 χλμ με το Ιράκ, 362 χλμ με την Ιορδανία, 79 χλμ με το Ισραήλ και 394 χλμ με τον Λίβανο, καθώς και 183 χλμ ακτογραμμή.⁵ Η χώρα διοικητικά διαιρείται σε 14 Κυβερνεία και κατά το έτος 2011 είχε πληθυσμό περίπου 21 εκατομμύρια κατοίκους. Η πλειοψηφία των κατοίκων είναι Σουνίτες Μουσουλμάνοι (74%) που διαβιούν σε όλη τη χώρα, άλλες ομάδες Μουσουλμάνων (Αλεβίτες και Σίιτες) σε ποσοστό 13%, Δρούζοι (3%), ενώ το υπόλοιπο 10% είναι διάφορες ομάδες Χριστιανών. Τα στοιχεία αυτά βέβαια είναι κατά προσέγγιση, καθώς η ανά δεκαετία επίσημη απογραφή του πληθυσμού δεν περιλαμβάνει στοιχεία θρησκευτικά και εθνοτικά-δημογραφικά, στο πλαίσιο κυβερνητικής επιλογής για αποφυγή πρόκλησης θρησκευτικών συγκρούσεων.⁶ Η θρησκευτική ελευθερία προστατεύεται από το Σύνταγμα και άλλους νόμους. Εν τούτοις, υπάρχουν περιορισμοί που επιβάλλουν την απαγόρευση «σαλαφιστικών» δράσεων, καθώς χαρακτηρίζονται από Σουνιτικό φονταμενταλισμό. Εδώ κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά στον Σαλαφισμό ως μία θρησκευτική θεωρία που βασίζεται στη φονταμενταλιστική ανάγνωση του Κορανίου και της Σούννα, καθώς και στη μίμηση των ευσεβών προγόνων του Προφήτη (σαλάφ-αλ-σαλιχ). Κυρίαρχο στοιχείο στους σημερινούς σαλαφιστές αποτελεί η αντιδυτική στάση ζωής, ενώ συναντώνται σε διάφορα κινήματα ησυχαστών, πολιτικών οργανώσεων και τζιχαντιστών.⁷ Ομοίως, η ανάπτυξη σχέσεων με την κοινότητα των Αδελφών Μουσουλμάνων είναι μία παράνομη δράση και επιφέρει την ποινή του θανάτου, αν και στην πράξη επιβάλλεται

4 <https://www.nationsonline.org/oneworld/syria.htm> (έγινε πρόσβαση στις 08 Οκτωβρίου 2021)

5 https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/syria_01_en.pdf (έγινε πρόσβαση στις 08 Μαρτίου 2021)

6 https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/irf/2010_5/168276.htm (έγινε πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2021)

7 Anne-Clementine Larroque, Η Γεωπολιτική των Ισλαμισμών [μτφ. Γιάννης Σιδέρης], (Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα, 2019), σελ.145.

ποινή κάθειρξης 12 ετών. Αναφορικά με το ζήτημα της γλώσσας, ως επίσημη γλώσσα είναι τα αραβικά, αλλά ομιλούνται και τα αγγλικά, γαλλικά, κούρδικα, αρμένικα και αραμαϊκά, αναλόγως του επιπέδου μόρφωσης και της περιοχής διαβίωσης ή/και εθνότητας των κατοίκων.

1.2 Ιστορικό υπόβαθρο

Η περιοχή της σημερινής Συρίας, ήταν από το 1516 τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ενώ παράπαιαν οι Οθωμανοί, με τη μυστική διαπραγμάτευση μεταξύ του Βρετανού Σερ Μαρκ Σάικς και του Γάλλου Ζορζ Πικό (Sykes-Picot Agreement),⁸ πέρασε υπό γαλλική κατοχή. Παράλληλα, έγιναν ιδιαίτερες ζυμώσεις για τη χάραξη των συνόρων, τα οποία τελικώς δεν αντανακλούσαν τις προσδοκίες όλων των Σύρων, οι οποίοι είχαν, ούτως ή άλλως και ετερόκλητες προσεγγίσεις για τα όρια του κράτους. Άλλοι υποστήριζαν τα σύνορα που σήμερα κατέχει η Συρία, άλλοι όμως ήθελαν τη Μεγάλη Συρία με τη Συρία, τον Λίβανο, την Ιορδανία και το σημερινό Ισραήλ.⁹ Η Γαλλία, έχοντας λάβει την Εντολή από την Κοινωνία των Εθνών, εφάρμοσε στη Συρία κατοχική πολιτική, που ενίσχυσε την ελίτ των γαιοκτημόνων και το 1925 προκάλεσε ένοπλη εξέγερση, που αν και αρχικά είχε κάποιες επιτυχίες, τελικώς με την ενίσχυση των γαλλικών στρατευμάτων κατεστάλη το 1927. Αυτό οδήγησε τους Γάλλους να αλλάξουν στάση και να επιχειρήσουν την αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος και τη μερική ικανοποίηση αιτημάτων των Σύρων εθνικιστών. Νέες ταραχές όμως ξέσπασαν το 1936, οπότε κατόπιν διαπραγματεύσεων προέκυψε η υπογραφή της Γαλλο-Συριακής Συνθήκης Ανεξαρτησίας, που είχε ως αποτέλεσμα, το 1946 η Γαλλία να ολοκληρώσει την κατοχή στη Συρία και ο έλεγχος να περάσει στη Συριακή Εθνική Συμμαχία. Εν τούτοις, η Εθνική Συμμαχία διασπάστηκε σε άλλες παρατάξεις μεταξύ των οποίων και το Κόμμα Μπάαθ, που είχε μία σύμπλευση με τον αραβικό εθνικισμό.¹⁰

Το 1958 η Συρία ενώθηκε με την Αίγυπτο του Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ και σχημάτισε την Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία. Λόγω των ηγεμονικών τάσεων της Αιγύπτου, το εγχείρημα δεν μακροημέρευσε και έτσι το 1961 υπήρξε διαχωρισμός.¹¹

8 https://www.lib.byu.edu/index.php/Sykes-Picot_Agreement (έγινε πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2021)

9 Charles Glass, Η Συρία Φλέγεται [μτφ. Νινέττα Βιδάλη] (Αθήνα: Διάμετρος, 2016), σελ.33.

10 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 46-48.

11 Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Το Συριακόν Ζήτημα (2011-2020), (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2020), σελ. 33.

Εν τούτοις, η νέα αυτή κρατική οντότητα, στη βραχύβια πορεία της, άφησε ως παρακαταθήκη δύο αξιοσημείωτα ζητήματα: τη σημαντική αγροτική μεταρρύθμιση, που έδωσε κλήρο στον πληθυσμό της υπαίθρου, αλλά και τον αυταρχισμό στις δομές και τους θεσμούς, φαινόμενο που έγινε έντονο μετά το 1961. Παρά το βραχύβιο της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας, η διάλυσή της προκάλεσε συζητήσεις στον πολιτικό κόσμο της Συρίας για εκ νέου προσπάθεια ένωσης με την Αίγυπτο. Τούτο, είχε ως αποτέλεσμα στο εσωτερικό του Κόμματος Μπάαθ να δημιουργηθούν δύο τάσεις, οι ενωτικοί και οι αντι-ενωτικοί. Οι πρώτοι προέρχονταν από τους Σουνίτες συντηρητικούς μεταρρυθμιστές, ενώ οι δεύτεροι από το αγροτικό και μειονοτικό τμήμα της κοινωνίας με έντονο τον σοσιαλιστικό προσανατολισμό. Τελικώς, στις 08 Μαρτίου 1963 με ένα αναίμακτο πραξικόπημα κατέλαβαν την εξουσία.¹² Το 1970 ανήλθε στην εξουσία ο Χαφέζ αλ-Άσαντ ο οποίος παρέμεινε μέχρι τον θάνατό του το 2000. Τον διαδέχτηκε ο γιος του Μπασάρ, ο οποίος ηγείται της Συρίας μέχρι και σήμερα, αφού επανεξελέγη στις εκλογές της 26 Μαΐου 2021 για τέταρτη συνεχόμενη επταετή θητεία, με ποσοστό 95%.¹³ Η οικογένεια Άσαντ ανήκει στη μειονότητα των Αλεβιτών και ισχυροποίησε το καθεστώς της με την τοποθέτηση πολλών Αλεβιτών σε καίριες θέσεις της κρατικής διοίκησης και των δυνάμεων ασφαλείας.¹⁴

Περαιτέρω βιογραφικά στοιχεία για τον Μπασάρ αλ-Άσαντ, έχουν ως εξής: ¹⁵ Γεννήθηκε στη Δαμασκό της Συρίας, την 11 Σεπτεμβρίου 1965 και είναι ο Πρόεδρος της Συρίας από το 2000. Διαδέχθηκε τον πατέρα του, Χαφέζ αλ-Άσαντ, ο οποίος είχε κυριαρχήσει στη Συρία από το 1971. Παρά τις πρώτες ελπίδες ότι η Προεδρία του θα εγκαينιάσει μια εποχή δημοκρατικής μεταρρύθμισης και οικονομικής αναβίωσης, ο Μπασάρ αλ Άσαντ συνέχισε σε μεγάλο βαθμό τις αυταρχικές μεθόδους του πατέρα του. Ο Μπασάρ αλ-Άσαντ ήταν το τρίτο παιδί του Χαφέζ, ενός Σύριου στρατιωτικού και μέλους του κόμματος Μπάαθ, που το 1971 ανήλθε με πραξικόπημα στην Προεδρία της Συρίας. Η οικογένεια Άσαντ ανήκε στη μειονότητα των Αλαουιτών της Συρίας, μια σιιτική αίρεση που παραδοσιακά αποτελεί περίπου το 10% του συριακού πληθυσμού και έχει διαδραματίσει κυρίαρχο ρόλο στη συριακή πολιτική από τη δεκαετία του 1960. Ο Μπασάρ έλαβε την αρχική του εκπαίδευση στη Δαμασκό και σπούδασε ιατρική στο

12 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 55

13 Syria's Assad wins 4th term with 95% of vote, in election the West calls fraudulent, Reuters.com, 28 Μαΐ 21, <https://www.reuters.com/world/middle-east/syrias-president-bashar-al-assad-wins-fourth-term-office-with-951-votes-live-2021-05-27/> (έγινε πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2021)

14 <https://www.nationsonline.org/oneworld/syria.htm> (έγινε πρόσβαση στις 08 Οκτωβρίου 2021)

15 <https://www.britannica.com/biography/Bashar-al-Assad> (έγινε πρόσβαση στις 11 Νοεμβρίου 2021)

Πανεπιστήμιο της Δαμασκού, ενώ αποφοίτησε ως οφθαλμίατρος το 1988. Στη συνέχεια υπηρέτησε ως στρατιωτικός γιατρός σε στρατιωτικό νοσοκομείο της Δαμασκού και το 1992 μετακόμισε στο Λονδίνο για να συνεχίσει τις σπουδές του. Το 1994, ο μεγαλύτερος αδερφός του, ο Μπασίλ, ο οποίος είχε χαρακτηριστεί κληρονόμος του πατέρα του, σκοτώθηκε σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα. Ο Μπασάρ, παρά την έλλειψη στρατιωτικής και πολιτικής εμπειρίας, κλήθηκε πίσω στη Συρία, προκειμένου να λάβει τη θέση του αδερφού του. Εκπαιδεύτηκε στη Στρατιωτική Ακαδημία και έλαβε τον βαθμό του Συνταγματάρχη στην Ρεπουμπλικανικής Φρουράς. Ο πατέρας του προσπάθησε επίσης να δημιουργήσει μια θετική δημόσια εικόνα για τον γιο του, ο οποίος μέχρι τότε είχε ζήσει έξω από τα κοινά της Συρίας. Ο Χαφέζ αλ-Άσαντ πέθανε στις 10 Ιουνίου 2000. Λίγες ώρες μετά τον θάνατό του, εγκρίθηκε μια συνταγματική τροποποίηση που μείωσε το ελάχιστο όριο ηλικίας για εκλογή Προέδρου, από τα 40 στα 34 έτη, όση και η ηλικία του Μπασάρ αλ Άσαντ εκείνη την εποχή. Στις 18 Ιουνίου ο Μπασάρ ορίστηκε Γενικός Γραμματέας του κυβερνώντος κόμματος Μπάαθ, ενώ δύο ημέρες αργότερα το κομματικό συνέδριο τον όρισε ως υποψήφιο για την Προεδρία. Στις 10 Ιουλίου 2000 και χωρίς άλλη υποψηφιότητα, ο Μπασάρ αλ-Άσαντ εξελέγη για πρώτη επταετή θητεία.

Αν και πολλοί Σύριοι αντιτάχθηκαν στη μετάβαση της εξουσίας από πατέρα σε γιο, η ανάληψη της εξουσίας από τον Μπασάρ δημιούργησε κλίμα αισιοδοξίας τόσο στη Συρία όσο και στο εξωτερικό. Η νεότητά του, η εκπαίδευσή του και το γεγονός πως είχε ζήσει στη Δύση έδειχναν πως υπήρχε η δυνατότητα να διαφοροποιηθεί αυτό που υπήρχε στη Συρία μέχρι τότε. Ήτοι, να αποστασιοποιηθεί από το αυταρχικό και αστυνομικό κράτος που στηρίζονταν σε ένα δίκτυο ισχυρών αλληλεπικαλυπτόμενων υπηρεσιών ασφάλειας και πληροφοριών και μια στάσιμη κρατική οικονομία. Στην εναρκτήρια ομιλία του, ο Άσαντ επιβεβαίωσε τη δέσμευσή του για οικονομική απελευθέρωση και δεσμεύτηκε να πραγματοποιήσει κάποια πολιτική μεταρρύθμιση, απέρριψε όμως τη δημοκρατία δυτικού τύπου ως κατάλληλο μοντέλο για τη συριακή πολιτική. Ο Άσαντ ανακοίνωσε ότι δεν θα υποστηρίζει πολιτικές που θα μπορούσαν να απειλήσουν την κυριαρχία του Κόμματος Μπάαθ, αλλά χαλάρωσε ελαφρώς τους κυβερνητικούς περιορισμούς στην ελευθερία της έκφρασης και τον τύπο και απελευθέρωσε αρκετές εκατοντάδες πολιτικούς κρατούμενους. Αυτές οι πρώτες χειρονομίες συνέβαλαν σε μια σύντομη περίοδο σχετικής διαφάνειας, που ονομάστηκε «Άνοιξη της Δαμασκού» από ορισμένους παρατηρητές, όπου εμφανίστηκαν δημόσια φόρουμ πολιτικών συζητήσεων και έγιναν δεκτές οι εκκλήσεις για πολιτική

μεταρρύθμιση. Εντός μηνών, ωστόσο, το καθεστώς του Άσαντ άλλαξε πορεία, χρησιμοποιώντας απειλές και συλλήψεις για να πατάξει τον ακτιβισμό υπέρ των μεταρρυθμίσεων.

Ο Άσαντ διατήρησε τη σκληρή στάση του πατέρα του στη μακρόχρονη σύγκρουση της Συρίας με το Ισραήλ, συνεχίζοντας να απαιτεί την επιστροφή των υψωμάτων του Γκολάν και να υποστηρίζει τις παλαιστινιακές και λιβανικές μαχητικές ομάδες. Οι σχέσεις με τις ΗΠΑ επιδεινώθηκαν όταν ο Άσαντ καταδίκασε την υπό την ηγεσία των ΗΠΑ εισβολή στο Ιράκ το 2003. Μέχρι το 2005 ο Άσαντ είχε προβεί σε σειρά αλλαγών του υπουργικού συμβουλίου, ωθώντας μέλη της παλαιάς φρουράς σε παραίτηση και αντικατάσταση από νεαρότερους παράγοντες που συχνά ανήκαν στο συγγενικό του περιβάλλον. Το 2007 ο Άσαντ επανεκλέχθηκε με σχεδόν ομόφωνη πλειοψηφία για δεύτερη θητεία ως Πρόεδρος μέσω εκλογών που δέχθηκαν έντονες επικρίσεις από τους αντιπάλους του. Σε αυτή τη δεύτερη θητεία του ο Άσαντ έκανε κάποια προσωρινά βήματα προς τον τερματισμό της διεθνούς απομόνωσης της χώρας του, επιδιώκοντας να βελτιώσει τις σχέσεις με περιφερειακές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένης της Σαουδικής Αραβίας και της Τουρκίας. Στις 03 Ιουνίου 2014 εκλέχθηκε εκ νέου για την τρίτη του επταετή θητεία στην Προεδρία της Συρίας¹⁶, ενώ όπως προαναφέρθηκε, στις 26 Μαΐου 2021 εκλέχθηκε για τέταρτη θητεία, εν μέσω όμως αντιδράσεων και αμφισβητήσεων, από τις Χώρες της Δύσης.

1.3 Οικονομικά στοιχεία - Κύριες πλουτοπαραγωγικές πηγές

Με την ανάληψη της εξουσίας από τον Μπασάρ αλ-Άσαντ ξεκίνησε μία προσπάθεια φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων, ώστε να αντιμετωπιστούν οικονομικά προβλήματα που είχαν συσσωρευτεί τις προηγούμενες δεκαετίες. Εν τούτοις, η απελευθέρωση της αγοράς δεν βελτίωσε σημαντικά την κατάσταση και δεν αύξησε τα αποταμιευτικά αποθέματα της χώρας. Τουναντίον, το μοντέλο ανάπτυξης που υιοθετήθηκε, υποστήριζε την αστική τάξη, την οικονομική ελίτ, καθώς και τα υψηλόβαθμα στελέχη του καθεστώτος.¹⁷

16 Dr. Bashar Hafez al-Assad wins post of President of Syria with sweeping majority of votes at 88.7%, Sana.sy, 04 Ιουνίου 2014, <https://web.archive.org/web/20140606232612/http://sana.sy/eng/393/2014/06/04/548613.htm> (έγινε πρόσβαση στις 04 Νοεμβρίου 2021)

17 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 70-71.

Η Συρία δεν έχει τις πετρελαιοπαραγωγικές δυνατότητες του γειτονικού Ιράκ ή άλλων χωρών της περιοχής. Εν τούτοις, η παραγωγή σε αργό πετρέλαιο χαρακτηρίζεται ως σημαντικό έσοδο για τον προϋπολογισμό της. Τα σημαντικότερα κοιτάσματα πετρελαίου και οι κυριότερες πετρελαιοπηγές βρίσκονται, κυρίως στα ανατολικά και ειδικότερα στα Κυβερνεία Ντίρ αλ-Ζορ και Αλ-Χασακά (κοντά στα σύνορα με το Ιράκ), με κάποια άλλα μικρότερης απόδοσης να βρίσκονται στα κεντρικά της χώρας. Η Συρία επίσης, διαθέτει και 2 διυλιστήρια στις πόλεις Χομς και Μπανίγιας. Κατά το 2010 η παραγωγή σε αργό πετρέλαιο ήταν στα 386.000 βαρέλια την ημέρα,¹⁸ αποφέροντας σχεδόν το 25% των κρατικών εσόδων. Στα κεντρικά επίσης, βρίσκονται και τα κοιτάσματα φυσικού αερίου, με τα αποθέματα να υπολογίζονται (κατά τον Ιανουάριο 2011) στα 8,5 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια. Κατά το έτος 2009 αύξησε την παραγωγή της σε 219 δισεκατομμύρια κυβικά πόδια, αν και οι ανάγκες της ήταν λίγο παραπάνω (251 δισεκατομμύρια) και τις κάλυψε με εισαγωγή φυσικού αερίου.¹⁹

Αν και η Συρία δεν συγκαταλέγεται στις χώρες με πολύ μεγάλη παραγωγή και εξαγωγή πετρελαίου, η γεωστρατηγική της θέση επιτρέπει τη σχεδίαση αγωγών μεταφοράς ενέργειας. Κυριότερος αγωγός είναι ο Arab Gas Pipeline που εισέρχεται από τα νότια σύνορα με την Ιορδανία, διέρχεται όλη τη Συρία και φτάνει μέχρι τα βόρεια με την Τουρκία. Μεταφέρει φυσικό αέριο από την Αίγυπτο στην Ιορδανία, τη Συρία και τον Λίβανο, έχοντας και διακλαδώσεις εντός του εδάφους της Συρίας. Κατά το έτος 2009 υπήρχαν βέβαια και μεγαλεπήβολα σχέδια για κατασκευή νέου αγωγού από το Κατάρ μέχρι την Τουρκία, που θα μετέφερε φυσικό αέριο στην Ευρώπη από το πλουσιότερο κοίτασμα φυσικού αερίου το South Pars/North Dome, το οποίο υπολογίζεται ως δυναμικότητας 51 τρισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων και ανήκει κατά τα 2/3 στο Κατάρ και 1/3 στο Ιράν. Ο αγωγός αυτός μέσα από Σαουδική Αραβία, Ιορδανία, Συρία θα κατέληγε στην Τουρκία και από εκεί, μέσω Βουλγαρίας με έτοιμες εγκαταστάσεις, θα έφτανε στην ευρωπαϊκή αγορά. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς, η έναρξη λειτουργίας του εν λόγω αγωγού θα διπλασίαζε την παραγωγή φυσικού αερίου για το Κατάρ και θα προσέδιδε οφέλη και στην Ευρώπη, η οποία θα αποκτούσε πρόσβαση σε εναλλακτικό πάροχο ενέργειας, ξεφεύγοντας από το ρωσικό «μονοπώλιο». Για τον λόγο αυτό, είχαν προχωρήσει σε μεγάλο βαθμό οι επαφές

18 <https://www.ceicdata.com/en/indicator/syria/crude-oil-production> (έγινε πρόσβαση στις 24 Οκτωβρίου 2021)

19 https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2011.pdf (έγινε πρόσβαση στις 24 Οκτωβρίου 2021)

Τούρκων αξιωματούχων με την ηγεσία του Κατάρ.²⁰ Το πρόγραμμα όμως δεν υλοποιήθηκε, καθώς ο Σύρος ηγέτης Μπασάρ αλ-Άσαντ δεν υπέγραψε τη σχετική συμφωνία, με τη διεθνή κοινότητα να υποστηρίζει πως ήθελε με τον τρόπο αυτόν να προστατεύσει τα συμφέροντα των Ρώσων συμμάχων του.²¹ Η κριτική αυτή βέβαια, δεν εμπόδισε τον Σύρο Πρόεδρο το 2011-2012 να συμμετάσχει σε συνομιλίες και σε συμφωνία για την κατασκευή αγωγού μεταφοράς του φυσικού αερίου του Ιράν, μέσω Ιράκ στη Συρία και από εκεί στην Ευρώπη. Πράγματι, υπογράφηκε Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών, όμως το έργο δεν έχει ολοκληρωθεί λόγω του εμφύλιου στη Συρία και των οικονομικών δυσκολιών Συρίας και Ιράν (συνέπεια και των κυρώσεων της Δύσης).²² Αξιοσημείωτο σχετικά με τους δύο αγωγούς, είναι πως ο πρώτος είναι συμφερόντων Σουνιτικού Ισλάμ, ο δεύτερος είναι Σιιτικού Ισλάμ, ενώ κοινό στοιχείο αποτελεί το πέρασμα και των δύο από τη Συρία, η οποία ούτως ή άλλως επωφελείται όποια σχεδίαση και αν υλοποιηθεί. Εν τούτοις, όπως θα αναλυθεί στα επόμενα κεφάλαια, τα οφέλη της Συρίας συνδέονται και με τα κέρδη λοιπών δρώντων της περιοχής, είτε πρόκειται για υπερσυστημικούς ή είτε για περιφερειακούς δρώντες.

1.4 Σχέσεις Συρίας με Τουρκία

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 οι σχέσεις της Συρίας με την Τουρκία χαρακτηρίζονταν ως εχθρικές, με την απειλή πολέμου να είναι ορατή. Μία χαρακτηριστική στιγμή έντασης αποτέλεσε και η φιλοξενία του Κούρδου ηγέτη Αμπντουλάχ Οτσαλάν στο έδαφος της Συρίας, με την Τουρκία να απειλεί ευθέως με στρατιωτική εισβολή, κάτι που ανάγκασε τον Οτσαλάν να αποχωρήσει από τη Συρία.²³ Ο Μπασάρ αλ-Άσαντ όμως, εκτός από νέες ιδέες στον οικονομικό τρόπο ανάπτυξης, είχε και έναν νέο προσανατολισμό στην εξωτερική πολιτική της Συρίας. Οι σχέσεις με την Τουρκία πέρασαν, από την πολεμική ρητορική στη φάση της αδελφοσύνης μεταξύ

20 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2016), σελ. 104-106.

21 Nafeez Ahmed, «Syria intervention plan fueled by oil interests, not chemical weapon concern», The Guardian, 30 Αυγούστου 2013, <https://www.theguardian.com/environment/earth-insight/2013/aug/30/syria-chemical-attack-war-intervention-oil-gas-energy-pipelines> (έγινε πρόσβαση στις 25 Οκτωβρίου 2021)

22 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2016), σελ. 107-108.

23 Θεόδωρος Πάγκαλος, Ίμια, S-300, Οτσαλάν, Παλεύοντας για την Ειρήνη (Αθήνα: Εκδόσεις Economía Publishing, 2020), σελ. 51.

των δύο χωρών, καθώς και στην υπογραφή συμφωνίας για ελεύθερο εμπόριο, ως ένα τμήμα του στρατηγικού σχεδιασμού για άνοιγμα των αγορών και αύξηση της ανταγωνιστικότητας.²⁴ Βέβαια, για να επιτευχθεί αυτή η προσέγγιση θα έπρεπε πρωτίστως να προκληθούν τριγμοί και να αποδομηθεί ο στρατηγικός άξονας μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ που είχε ξεκινήσει, με τις ευλογίες και των ΗΠΑ, από το 1994.²⁵

Σημαντικό στοιχείο της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας κατά τον 21^ο αιώνα, αποτελεί το έργο «Στρατηγικό Βάθος» του ακαδημαϊκού Αχμέτ Νταβούτογλου. Στις εκλογές του Νοεμβρίου του 2002 το νεοϊδρυθέν Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) υπό τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν κερδίζει τις εκλογές και εφαρμόζει σταδιακά τις αρχές του Στρατηγικού Βάθους ή Δόγματος Νταβούτογλου, όπως επικράτησε να λέγεται. Ως αιχμή του δόρατος της πολιτικής της Τουρκίας έναντι των γειτονικών κρατών, υπήρξε η πολιτική «μηδενικών προβλημάτων». Κύριο στοιχείο στόχευσης ήταν η επίλυση κάθε είδους διαφοράς, που ήταν εμπόδιο για την ανάπτυξη σχέσεων κατά το παρελθόν. Η ανάπτυξη στενών σχέσεων με γείτονες, σημαίνει την ανάπτυξη σημαντικών πολιτικών, διπλωματικών, οικονομικών και πολιτισμικών σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων, με παράλληλη επίλυση ιστορικών διαφορών.²⁶ Τούτο βέβαια, ήταν ουσιαστικά η επιδίωξη μιας επίπλαστης ειρήνης, που θα απέφερε κέρδη στην πλευρά που θα είχε τις περισσότερες ικανότητες.

Στο προαναφερθέν πλαίσιο, από το 2003 η Τουρκία παραμέρισε πολλές από τις διαφορές της με τη Συρία, όπως εδαφικές διαφορές, προσάρτηση της Αλεξανδρέττας το 1939, υποστήριξη του Οτσαλάν από το καθεστώς Άσαντ και παροχή διαμονής, ζήτημα υδάτων των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη και υπέγραψε πολλές διμερείς συμφωνίες που αφορούσαν στο εμπόριο, τον τουρισμό και την εκπαίδευση. Ειδικά για την περίπτωση της Αλεξανδρέττας, κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί πως η Τουρκία, μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, διεκδικούσε από τη Γαλλία την εν λόγω περιοχή. Τελικώς, το 1939 και σε συνεννόηση με τους Γάλλους, μεθόδευσε την προσάρτηση της περιοχής της Αλεξανδρέττας, μέσω ενός αμφισβητούμενου δημοψηφίσματος και αφού προηγουμένως είχε μεταφέρει εκεί χιλιάδες Τούρκους για

24 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 71.

25 Νικόλαος Ραπτόπουλος, Οι τρέχουσες εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές της Τουρκίας με τις χώρες της άμεσης περιφέρειάς της-Η περίπτωση της Συρίας (2002-2009) (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2011), σελ. 106

26 Νικόλαος Ραπτόπουλος, Οι επιπτώσεις της «Συριακής Άνοιξης» στη Μεσανατολική πολιτική του ΑΚΡ, ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΔΙΣΠΟ τεύχος 23/2012 Μάρτιος/Ιούνιος 2012, σελ. 5.

να ψηφίσουν.²⁷ Πέραν των προαναφερθέντων συμφωνιών, υπεγράφησαν και συμφωνίες για κοινή πολιτική των δύο χωρών σχετικά με τις μεθοριακές διενέξεις και το ενδεχόμενο δημιουργίας κουρδικού κράτους, προοπτική που αποδοκίμασε έντονα ο Σύρος Πρόεδρος κατά την επίσημη επίσκεψή του στην Τουρκία τον Ιανουάριο του 2004.²⁸ Λίγο αργότερα, το 2005 και μετά τη δολοφονία του πρώην Πρωθυπουργού του Λιβάνου, σουνίτη το θρήσκευμα Ραφίκ Χαρίρι, όπου είχε κατηγορηθεί η Συρία για ενεργό συμμετοχή, η Τουρκία είχε στηρίξει τη Δαμασκό σε αυτή την ομολογουμένως δύσκολη κατάσταση. Επίσης, την ίδια χρονιά, το 2005 ο Τούρκος Πρόεδρος, παρά τις έντονες αντιδράσεις των Αμερικάνων, επισκέφθηκε τη Συρία, με τον Άσαντ να αναδεικνύει το γεγονός ως προσπάθεια ύψωσης αναστήματος απέναντι στις ΗΠΑ. Τέλος, κατά το 2009, η Τουρκία εμφανίζονταν ως υπέρμαχος της ειρήνης στην περιοχή και δήλωνε έτοιμη να συνδράμει ως διαμεσολαβήτρια χώρα σε μια ειρηνευτική συμφωνία Συρίας και Ισραήλ, ώστε το Ισραήλ να αποχωρήσει από κατεχόμενα αραβικά εδάφη, συμπεριλαμβανομένων και των υψωμάτων Γκολάν που είχε κατείχε από τον Πόλεμο των έξι ημερών του 1967.²⁹ Ουσιαστικά παρατηρείται, πως κατά την πρώτη δεκαετία διακυβέρνησης της Τουρκίας από το ΑΚΡ του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, ο Μπασάρ αλ- Άσαντ αποτελούσε έναν σημαντικό και ισχυρό σύμμαχο στην περιοχή, που εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Τουρκίας για αύξηση επιρροής και ισχύος στη Μέση Ανατολή, όπως εξάλλου επέτασσε και το Δόγμα Νταβούτογλου.

27 Νικόλαος Ραπτόπουλος, Οι τρέχουσες εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές της Τουρκίας με τις χώρες της άμεσης περιφέρειάς της-Η περίπτωση της Συρίας (2002-2009) (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2011), σελ. 91.

28 Όπως παραπάνω, σελ. 123.

29 Χ. Αγγελόπουλος, Δόγμα Στρατηγικού Βάθους στο http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t58/t58_4.html (έγινε πρόσβαση στις 28 Δεκεμβρίου 2020)

Κεφάλαιο Δεύτερο : Η Εξέλιξη του Εμφύλιου Πολέμου στη Συρία

2.1 Γενικά

Κατά τη δεκαετία του 1960 και ως τα μέσα της δεκαετίας του 1970, ο Λίβανος ήταν ένα κράτος ειρηνικό, που πρόσφερε ευημερία στους πολίτες του. Αν και είχε μείνει εκτός των αραβοϊσραηλινών πολέμων, το γεγονός πως αποτελούσε ένα μωσαϊκό πολιτισμών, θρησκειών και δογμάτων, σήμαινε πως υπήρχε μία εύθραυστη ισορροπία που οριακά συντηρούσε την ειρηνική διαβίωση των πολιτών του. Όπως είναι όμως γνωστό, αυτή η ιδιόμορφη ισορροπία διατηρήθηκε έως τα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν και ξέσπασε ο αιματηρός εμφύλιος του Λιβάνου. Η «μετακόμιση» της Palestine Liberation Organization (PLO) από την Ιορδανία στον Λίβανο πυροδότησε συγκρούσεις μεταξύ των δυτικόφρονων Μαρωνιτών με τους Παλαιστίνιους και η τυφλή αυτή βία δεν άργησε να συμπαρασύρει και τις άλλες πολυποίκιλες κοινότητες και ομάδες. Η Συρία είδε τον εμφύλιο στον Λίβανο ως μία μοναδική ευκαιρία για να πραγματοποιήσει το όραμα της Μεγάλης Συρίας, που για αυτή περιλάμβανε και τα εδάφη του Λιβάνου.³⁰ Έτσι το 1976 ανέπτυξε μία ειρηνευτική δύναμη εντός του Λιβάνου με δεκάδες χιλιάδες στρατό και ισχυρό πολεμικό υλικό (άρματα μάχης, πυροβολικό και αντιαεροπορικά όπλα) και υποστήριζε τις επιθέσεις των Παλαιστίνιων εναντίον του Ισραήλ. Πέραν τούτου, στο έδαφός της δεν αντιμετώπιζε κάποια ιδιαίτερη πρόκληση και το καθεστώς του Χαφέζ αλ-Άσαντ ήλεγχε το εσωτερικό της χώρας με κάθε τρόπο. Για τη σύνδεση Συρίας και Λιβάνου, πέραν των εθνικιστικών βλέψεων θα γίνει αναφορά και παρακάτω, καθόσον την παρούσα περίοδο δυνάμεις και δρώντες από το έδαφος του Λιβάνου εμπλέκονται στα υπό εξέταση γεγονότα.

Εν τούτοις, κατά τη δεκαετία του 1980 και ειδικότερα το 1982 και το 1983, η Συρία οριακά διέφυγε τον κίνδυνο να εμπλακεί σε μια εμφύλια σύγκρουση, που θα της δημιουργούσε πολλά προβλήματα και ενδεχομένως να πυροδοτούσε ανεξέλεγκτες εξελίξεις. Στις αρχές Φεβρουαρίου του 1982, ο Πρόεδρος Χαφέζ αλ-Άσαντ παραλίγο να αιφνιδιαστεί από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους, οι οποίοι εξεγέρθηκαν στα βόρεια της Συρίας. Την κατάσταση ανέλαβε ο Ριφάατ αλ-Άσαντ, ο νεότερος αδελφός του Προέδρου, με τις μονάδες ειδικών δυνάμεων του συριακού στρατού να σφαγιάζουν, στην πόλη Χάμα, περίπου 40.000 υπαρκτούς ή υποτιθέμενους αντιφρονούντες.³¹ Η βίαιη καταστολή των σουνιτών μουσουλμάνων διέσωσε το καθεστώς του Χαφέζ αλ-Άσαντ και δεν ανέτρεψε την

30 Charles Glass, *Η Συρία Φλέγεται* [μτφ. Νινέττα Βιδάλη] (Αθήνα: Διάμετρος, 2016), σελ.33-34.

31 Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Το Συριακόν Ζήτημα (2011-2020)*, (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2020), σελ. 36.

καθημερινότητα στους τομείς ζωής της Συρίας, κάτι όμως που δεν συνέβη κατά την άνοιξη του 2011, όταν μια λαϊκή εξέγερση γρήγορα πυροδότησε δυνάμεις, που οδήγησαν σε ένα σχεταριστικό εμφύλιο αιματοκύλισμα άνευ προηγουμένου.

2.2 Από την Αραβική Άνοιξη στον μακρύ εμφύλιο

2.2.1 2011: Από την καταστολή στη μαζική λαϊκή εξέγερση. Τον Δεκέμβριο του 2010 στη μικρή πόλη Σιντί Μπουζίντ της Τυνησίας, ένας πλανόδιος πωλητής, ο Μοχάμεντ Μπουαζίζι αυτοπυρπολήθηκε ως ένδειξη διαμαρτυρίας για την κακομεταχείριση στην οποία τον υπέβαλλε ο τοπικός Κυβερνήτης. Σχεδόν άμεσα με τον θάνατό του, ξέσπασαν διαδηλώσεις που επεκτάθηκαν σε όλη τη χώρα της Τυνησίας και έτσι ξεκίνησε το φαινόμενο που ονομάστηκε Αραβική Άνοιξη. Κύρια αιτήματα των διαδηλωτών ήταν κοινωνικοοικονομικά ζητήματα, καθώς και αιτήματα για αλλαγή του καθεστώτος. Σύντομα, οι εξεγέρσεις και οι διαδηλώσεις μεταδόθηκαν και σε άλλες αραβικές χώρες και το φαινόμενο της Αραβικής Άνοιξης οδήγησε σε συγκρούσεις σε χώρες όπως η Λιβύη, η Αίγυπτος και το Μπαχρέιν.³²

Ενώ η Αραβική Άνοιξη είναι σε εξέλιξη και «απειλεί» τα καθεστώτα των αραβικών χωρών, στη Συρία ο Πρόεδρος Άσαντ δηλώνει σίγουρος για τη σταθερότητα της χώρας του και πιστεύει πως οι στενές ιδεολογικές σχέσεις της κυβέρνησής του με τους Σύρους πολίτες θα αποδειχθούν σωτήρια ασπίδα προστασίας σε τυχόν προσπάθεια για μετάδοση της εξέγερσης στη Συρία. Εν τούτοις, το γεγονός πως οι εξεγέρσεις στη Λιβύη και στο Μπαχρέιν είχαν λάβει στρατιωτικό χαρακτήρα, έδειχνε ένα σημάδι πως εφόσον μεταδίδονταν οι αναταραχές και στη Συρία η στρατιωτικοποίηση της σύγκρουσης θα ήταν αναπόφευκτη, ανεξάρτητα όσων υποστήριζε ο Σύρος Πρόεδρος.³³

Η αφορμή για διαδηλώσεις και μαζική εξέγερση στη Συρία δεν άργησε να έρθει. Τον Φεβρουάριο του 2011 στην πόλη Ντεράα, που βρίσκεται στο νότιο τμήμα της χώρας, δεκαπέντε έφηβοι συλλαμβάνονται γιατί έγραψαν με σπρί στους τοίχους του σχολείου τους συνθήματα εναντίον του καθεστώτος (κυρίως το γνωστό αραβικό σύνθημα που χρησιμοποιείται από διαδηλωτές «ο λαός θέλει την πτώση του καθεστώτος»). Άμεσα ξεσπούν διαδηλώσεις στην Ντεράα, με αίτημα την απελευθέρωση των νεαρών, αλλά και την αποφυλάκιση λοιπών κρατούμενων για πολιτικούς λόγους. Οι δυνάμεις ασφαλείας του καθεστώτος ανοίγουν πυρ και σκοτώνονται διαδηλωτές. Όπως ήταν φυσικό και υπό το ευρύτερο κλίμα της Αραβικής Άνοιξης, οι αρχικές διαδηλώσεις για την απελευθέρωση των

32 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 92-93.

33 Όπως παραπάνω, σελ. 94.

εφήβων, μετατρέπονται σε μαζικές αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις που επεκτείνονται και σε άλλες πόλεις όπως στην πρωτεύουσα Δαμασκό, τη Χομς, το Χαλέπι, την Αλ Χασακά, την Ντέιρ αλ Ζορ και τη Χάμα. Τα αιτήματα πλέον των διαδηλωτών, είναι η αλλαγή του καθεστώτος, η παραίτηση Άσαντ και η υλοποίηση σειράς μεταρρυθμίσεων, όπως η κατάργηση των νόμων έκτακτης ανάγκης, η ανεξαρτητοποίηση της δικαιοσύνης και ένα νέο σύγχρονο Σύνταγμα. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί πως, πέραν των αιτημάτων των διαδηλωτών, ένα σημαντικό στοιχείο που εν μέρει καθόρισε τις μετέπειτα εξελίξεις ήταν και η ξηρασία που είχε πλήξει τη Συρία τα έτη 2007 έως και 2010. Ήταν η πιο έντονη περίοδος ξηρασίας για τη Συρία και δυστυχώς οδήγησε στο να μειωθούν ταχύτατα τα διαθέσιμα υδάτινα αποθέματα και να καταστραφούν οι καλλιέργειες και ο κτηνοτροφικός τομέας της χώρας.³⁴ Τούτο, είχε ως αποτέλεσμα χιλιάδες αγροτικές οικογένειες να εξαθλιωθούν, να οδηγηθούν στο να εγκαταλείψουν τις προγονικές τους εστίες και να μετακινηθούν στα μεγάλα αστικά κέντρα, μέσα σε ένα κλίμα έντονης πολιτικής δυσaráσκειας.³⁵ Η εξαθλίωση των αγροτικών πληθυσμών σε συνδυασμό με την αδυναμία πρόσβασης σε βασικά αγαθά, όξυνε τις κοινωνικές ανισότητες και δημιούργησε ένα εκρηκτικό υπόβαθρο. Χαρακτηριστικά, η πόλη Ντεράα που ξεκίνησαν οι διαδηλώσεις, ήταν μια πόλη που είχε φτωχοποιηθεί και επηρεαστεί αρνητικά από το κλιματικό φαινόμενο της μακράς ξηρασίας. Παρακάτω, θα παρατεθούν εν είδει χρονολογίου κάποια σημαντικά γεγονότα του πολέμου στη Συρία, που θα βοηθήσουν στην έρευνα για τα ερωτήματα της παρούσας εργασίας. Κυρίως, θα αναφερθούν γεγονότα κατά τα πρώτα χρόνια του πολέμου, καθόσον εν συνεχεία παγιωποιήθηκε μία κατάσταση, που όπως θα αποτυπωθεί συνεχίζει έως τώρα.

Αρχικά, η αντιμετώπιση από τον Άσαντ ήταν να υποσχεθεί πολιτικές μεταρρυθμίσεις, αλλά ταυτόχρονα να εφαρμόσει και σκληρές κατασταλτικές μεθόδους εναντίον των διαδηλωτών. Τον Μάιο του 2011 ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις με χρήση αρμάτων μάχης αναπτύσσονται εναντίον διαδηλωτών σε μεγάλες πόλεις, όπως η Δαμασκός, η Ντεράα, η Μπανιάς και η Χομς. Παράλληλα και στα βορειοδυτικά, η πόλη Τζισρ αλ-Σουγκούρ πολιορκείται από ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις και η καταστολή των εξεγερθέντων προκαλεί τη διεθνή ανησυχία με αποτέλεσμα τόσο οι ΗΠΑ, αλλά και η

34 Μιχάλης Σαρλής, Συστημική γεωπολιτική & ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής-Συστημική γεωπολιτική ανάλυση και χαρτογραφία του σύμπλοκου Συρίας, Ιράν, Λιβάνου (Αθήνα: Λειμών, 2019), σελ.161.

35 Τάσος Σαραντής, «Ξηρασία, ο πρόδρομος του συριακού πολέμου», Εφημερίδα των Συντακτών, 13 Φεβρουαρίου 2017, https://www.efsyn.gr/kosmos/maties-ston-kosmo/oikologika/99903_xirasia-o-prodromos-toy-syriakoy-polemoy (έγινε πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2021)

Ευρωπαϊκή Ένωση να επιβάλλουν οικονομικές κυρώσεις εναντίον του Άσαντ. Το καλοκαίρι του 2011 οι ταραχές εντείνονται και η αντιπολίτευση οργανώνεται και στρατικοποιείται σε ένα ενιαίο μέτωπο, τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό (Free Syrian Army, FSA). Παράλληλα και σε πολιτικό επίπεδο, ορισμένες δυνάμεις της αντιπολίτευσης συστήνουν το Συριακό Εθνικό Συμβούλιο (Syrian National Council, SNC), που έχει ως σκοπό την ανατροπή του Άσαντ εντός έξι μηνών. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, λόγω βέτο που θέτουν η Ρωσία και η Κίνα δεν επιβάλλει κυρώσεις σε βάρος της Συρίας. Εν τούτοις, οι δυτικοί ηγέτες, προεξάρχοντας του Αμερικάνου Μπαράκ Ομπάμα ζητούν από τον Άσαντ να παραιτηθεί. Το αυτό ζητούν και ο Τούρκος ΥΠΕΞ Αχμέτ Νταβούτογλου και ο Πρωθυπουργός Ερντογάν, οι οποίοι μάλιστα διακόπτουν κάθε σχέση με τον Άσαντ.³⁶

Εν συνεχεία και κατά το φθινόπωρο και χειμώνα του 2011, η Συρία αποβάλλεται από τον Αραβικό Σύνδεσμο, ενώ ψηφίζονται και κυρώσεις εναντίον της. Η Γαλλία, η οποία όπως προαναφέρθηκε έχει ιστορική παρουσία στην περιοχή, επιθυμεί την επέμβαση με στρατιωτικά μέσα, ενώ το καθεστώς Άσαντ δέχεται τη βοήθεια σε επίπεδο εξοπλισμών από τη Ρωσία. Κυρίαρχο στοιχείο πλέον είναι οι ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ των κυβερνητικών στρατιωτικών δυνάμεων και του FSA, που υλοποιεί επιθέσεις μεγάλης κλίμακας. Ταυτόχρονα, γίνονται αναφορές για εμπλοκή της Αλ Κάιντα σε πολύνεκρες επιθέσεις, ενώ ο Αραβικός Σύνδεσμος στέλνει παρατηρητές στο έδαφος της Συρίας.³⁷

2.2.2 2012: Η κλιμάκωση της σύγκρουσης. Καθόσον οι συγκρούσεις γίνονται όλο και πιο βίαιες, οι αντιπρόσωποι του Αραβικού Συνδέσμου αποχωρούν. Παράλληλα, εμφανίζεται η σουνιτική ισλαμιστική οργάνωση Μέτωπο Νούσρα (Τζαμπχάτ αλ-Νούσρα), που αποτελεί παρακλάδι της Αλ Κάιντα και καλεί όλους του σουνίτες να συμπορευθούν με τον FSA και να πολεμήσουν τον Άσαντ. Οι μάχες μαίνονται σε διάφορες μεγάλες πόλεις, ενώ με αφορμή τον έναν χρόνο από την έναρξη της εξέγερσης λαμβάνουν χώρα διαδηλώσεις τόσο κατά, όσο και υπέρ του Άσαντ. Στο επίπεδο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, η Γενική Συνέλευση με ευρεία πλειοψηφία καλεί τον Άσαντ να παραιτηθεί, αλλά το βέτο της Ρωσίας και της Κίνας δεν επιτρέπει να εκδοθεί απόφαση από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Ομοίως και σε διεθνές επίπεδο, δημιουργείται η Ομάδα Φίλων της Συρίας με περισσότερες από 100 χώρες και οργανώσεις που αναγνωρίζουν το Συριακό Εθνικό Συμβούλιο (SNC) ως

36 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2016), σελ. 12.

37 Charles Glass, Η Συρία Φλέγεται [μτφ. Νινέττα Βιδάλη] (Αθήνα: Διάμετρος, 2016), σελ.3.

τον νόμιμο εκπρόσωπο της χώρας. Ενδεικτικά, στις χώρες που υποστήριξαν την εν λόγω πρωτοβουλία, ήταν οι ΗΠΑ, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Τουρκία και η Σαουδική Αραβία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβάλλει κυρώσεις, ενώ ο Κόφι Ανάν ορίζεται ως ειδικός απεσταλμένος του ΟΗΕ και του Αραβικού Συνδέσμου. Εν τούτοις, οι συγκρούσεις δεν περιορίζονται, ενώ οι δυνάμεις της αντιπολίτευσης λαμβάνουν οικονομική βοήθεια από τη Σαουδική Αραβία και άλλες χώρες του Κόλπου.³⁸

Προκειμένου ο κυβερνητικός στρατός να επικεντρωθεί στην αντιμετώπιση του FSA σε μεγάλες πόλεις, κατόπιν συμφωνίας με το καθεστώς Άσαντ, ο έλεγχος των βόρειων και βορειοανατολικών περιοχών, όπου διαβιούν οι Κούρδοι, περνάει στο κουρδικό PYD (Partiya Yekîtiya Demokrat). Ο Κόφι Ανάν, ο οποίος δεν πέτυχε κάτι το ιδιαίτερο, παραιτείται και στη θέση του ορίζεται ο Αλγερινός Λακντάρ Μπραχίμι. Οι ΗΠΑ δια στόματος Μπαράκ Ομπάμα θέτουν ως κόκκινη γραμμή για στρατιωτική επέμβαση τη χρήση χημικών όπλων, ενώ δια στόματος της ΥΠΕΞ Χίλαρι Κλίντον παύουν να αναγνωρίζουν το SNC, αφού έχει χάσει πλέον το λαϊκό έρεισμα. Ακολούθως, πολλές οργανώσεις της αντιπολίτευσης, μαζί και το SNC, συγκροτούν τον Εθνικό Συνασπισμό των Συριακών Επαναστατικών και Αντιπολιτευόμενων Δυνάμεων, φορέα που οι ΗΠΑ, το ΗΒ, η Γαλλία, η Τουρκία και οι χώρες του Κόλπου αναγνωρίζουν ως νόμιμο εκπρόσωπο της Συρίας. Παράλληλα οι ΗΠΑ εντάσσουν το Μέτωπο Νούσρα στις τρομοκρατικές οργανώσεις και το κατηγορούν για μονοπώληση της εξέγερσης, σε αντίθεση με την Τουρκία που δεν προέβη σε καταδίκη της οργάνωσης.³⁹ Ο Συνασπισμός αυτός στη συνέχεια ονομάστηκε Συριακός Εθνικός Συνασπισμός (Syrian National Coalition, SNC), που και πάλι χαρακτηρίζονταν από εσωτερικές διαφωνίες και υπονόμευση από τους εξωτερικούς χρηματοδότες, με αποτέλεσμα να χωριστεί σε φατρίες.⁴⁰

2.2.3 2013: Ο έντονος ρόλος των τζιχαντιστών και η αντίδραση του Άσαντ.

Κατά το 2013 οι μάχες συνεχίζονται κυρίως στην κεντρική και ανατολική Συρία, με το Ιράν να παρέχει πλέον αναβαθμισμένη υποστήριξη στον Άσαντ. Ο Ιρανός Στρατηγός Κασέμ Σουλεϊμάνι, επικεφαλής της επίλεκτης Μονάδας «Αλ Κουντς» των Φρουρών της Επανάστασης τίθεται ως υπεύθυνος της ενίσχυσης των δυνάμεων του Άσαντ. Παράλληλα, η οργάνωση Χεζμπολάχ, που έχει τη βάση της στον Λίβανο, ενισχύει τις κυβερνητικές δυνάμεις και μαζί πετυχαίνουν στρατηγικές νίκες. Κομβικό σημείο στις εξελίξεις αποτελεί

38 Charles Glass, Η Συρία Φλέγεται [μτφ. Νινέττα Βιδάλη] (Αθήνα: Διάμετρος, 2016), σελ.4-5.

39 Όπως παραπάνω, σελ. 6.

40 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 115.

το γεγονός της επίθεσης με χημικά όπλα τον Αύγουστο 2013 όταν και οι δύο πλευρές αλληλοκατηγορούνται και επιρρίπτουν ευθύνες. Τελικώς, οι ΗΠΑ δεν αποφασίζουν τη στρατιωτική επέμβαση, αφού η Ρωσία αναλαμβάνει πρωτοβουλία και προτείνεται η καταστροφή των χημικών της Συρίας. Ο ρωσικός αυτός ελιγμός οδηγεί σε μία συμφωνία μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ, ενώ και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν προκρίνει πλέον την επέμβαση με στρατιωτικά μέσα.⁴¹

Ο Αμπντού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι, αυτοανακηρυχθείς Εμίρης της Αλ Κάιντα στο Ιράκ, ανακοινώνει τη συνένωση της Αλ Κάιντα και του Μετώπου Νούσρα με την ονομασία Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και στο Λεβάντε (Islamic State of Iraq and Levante, ISIL ή Islamic State of Iraq and Syria, ISIS). Η κίνηση αυτή δεν έτυχε όμως της αποδοχής του ηγέτη του Μετώπου Νούσρα και της Αλ Κάιντα, του αλ Ζαουάχρι, ενδεικτικό και των διαφορετικών αντιλήψεων εντός των τζιχαντιστών. Ομοίως, διαφορετικές αντιλήψεις υπήρχαν και στους κόλπους του μετώπου των αντικαθεστωτικών δυνάμεων, με το ISIS να έρχεται σε σύγκρουση με τον FSA και να δολοφονεί δύο διοικητές του. Καθόσον οι διαφωνίες μεταξύ ηγετών ISIS και Αλ Κάιντα (Μπαγκντάντι εναντίον Ζαουάχρι) συνεχίζονται και δείχνουν το ετερόκλητο των δυνάμεων που μάχονται το καθεστώς Άσαντ, οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο αναστέλλουν τη βοήθεια προς τον FSA, αφού μέρος αυτής κατέληγε στους τζιχαντιστές.⁴² Ομοίως και αναφορικά με παρεχόμενη βοήθεια από άλλους δρώντες, υπήρχαν φωνές πως και αυτή κατέληγε σε ακραίους ισλαμιστές, που δεν είχαν καμία σχέση με τους αρχικούς διαδηλωτές της συριακής αντιπολίτευσης. Έτσι, η αντιπολίτευση φάνηκε πολύ αδύναμη και μη ικανή να συντονίσει το κύμα οργής απέναντι στον Άσαντ και τελικώς βρέθηκε να υποστηρίζεται από αμφίβολης προέλευσης μαχητές, με διαφορετικά κίνητρα και με τελική κατάληξη να πολεμούν μεταξύ τους.⁴³

2.2.4 2014: Η προέλαση του ISIS οδηγεί τη Δύση σε αλλαγή στάσης.

Παρατηρείται μία εσωτερική διαμάχη στους κόλπους των εξτρεμιστών του ISIS και του Μετώπου Νούσρα, δείγμα του αλλοπρόσαλλου χαρακτήρα που έχουν πλέον λάβει οι συγκρούσεις, όπου όλοι μάχονται εναντίον όλων. Υπό το πρίσμα της διεθνούς κατακραυγής, η Τουρκία τελικώς χαρακτηρίζει το Μέτωπο Νούσρα ως τρομοκρατική οργάνωση. Σε διπλωματικό επίπεδο, οι συνομιλίες στη Γενεύη υπό τον ΟΗΕ δεν προσφέρουν κάποια λύση,

41 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2016), σελ. 14.

42 Charles Glass, Η Συρία Φλέγεται [μτφ. Νινέττα Βιδάλη] (Αθήνα: Διάμετρος, 2016), σελ.8.

43 Μαίρη Μπόση, Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο-Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας (Αθήνα: Ποιότητα, 2014), σελ. 172.

παρότι το Συμβούλιο Ασφαλείας καλεί όλα τα μέρη να σταματήσουν τα χτυπήματα εναντίον αμάχων, ειδικά με χρήση αυτοσχέδιων εκρηκτικών βομβών. Τελικώς και ο Μπραχίμι (ειδικός απεσταλμένος) παραιτείται, μη δυνάμενος να προσφέρει ουσιαστική λύση στο πολυσύνθετο πρόβλημα. Νέος απεσταλμένος του ΟΗΕ στη Συρία είναι πλέον ο Ιταλός πολιτικός Στέφαν Ντε Μιστούρα.

Το ISIS μετονομάζεται σε Ισλαμικό Κράτος και ανακηρύσσει την ίδρυση ενός Παγκόσμιου Χαλιφάτου, που κατέχει εδάφη στο Ιράκ και στη Συρία. Για την εκτέλεση των επιχειρήσεών του χρησιμοποιεί ως βάση και τα εδάφη της Τουρκίας. Ως δύναμη αντίστασης στο Ισλαμικό Κράτος χρησιμοποιούνται οι Κούρδοι, υποβοηθούμενοι από συμμαχία κρατών με επικεφαλής τις ΗΠΑ, που πραγματοποιούν αεροπορικές επιδρομές εναντίον του. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ένα παράδοξο, που επιβεβαιώνει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα αυτού του πολέμου: οι ΗΠΑ που αρχικά απαιτούσαν την παραίτηση του Άσαντ, όταν αντιλήφθηκαν πως έχει χαθεί ο έλεγχος με τη συμμετοχή τρομοκρατών τζιχαντιστών (κυρίως ISIS και Μέτωπο Νούσρα), προέβησαν στην παροχή βοήθειας και σε χτυπήματα εναντίον μέρους των αντιπάλων του καθεστώτος Άσαντ. Περί τα τέλη του έτους 2014 είναι πλέον φανερό και αποδεκτό από όλους πως ο Μπασάρ Αλ Άσαντ δεν θα ανατραπεί από την ένοπλη αντιπολίτευση.⁴⁴

2.2.5 2015-2016: Η αυξημένη εμπλοκή της Ρωσίας. Οι επιχειρήσεις σε διάφορα μέτωπα συνεχίζονται με τις δυνάμεις του Άσαντ να δέχονται βοήθεια τόσο από τη Ρωσία, όσο και από το Ιράν και την οργάνωση του Λιβάνου Χεζμπολάχ. Στον αντίποδα, άλλη μια οργάνωση ισλαμιστών κάνει την εμφάνισή της, υποστηριζόμενη από τη Σαουδική Αραβία, το Κατάρ και την Τουρκία. Τον Μάρτιο 2015 ο «Στρατός της Κατάκτησης» (Τζαΐς αλ-Φατάχ) επιχειρεί και καταλαμβάνει την πόλη Ιντλίμπ, πρωτεύουσα του ομώνυμου Κυβερνείου στα βορειοδυτικά της χώρας. Η Ρωσία αποφασίζει να δράσει πιο αποφασιστικά και από τον Σεπτέμβριο του 2015 προβαίνει σε αεροπορικές επιδρομές υπέρ του Άσαντ, παράλληλα με ανάπτυξη στρατευμάτων στο έδαφος της Συρίας. Στο Παράρτημα «Α» εμφανίζονται οι θέσεις του ISIS κατά τον Σεπτέμβριο του 2015.⁴⁵ Σημείο αναφοράς αποτελεί η κατάρριψη ρωσικού μαχητικού αεροσκάφους Su-24 από τουρκικό μαχητικό F-16, γεγονός

44 Charles Glass, *Η Συρία Φλέγεται* [μτφ. Νινέττα Βιδάλη] (Αθήνα: Διάμετρος, 2016), σελ.10-11

45 Institute for the Study of War (ISW), *ISIS Sanctuary: September 15, 2015* <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Sanctuary%2015%20SEPT%202015.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 14 Οκτωβρίου 2021)

που επιδείνωσε επικίνδυνα τις σχέσεις των δύο χωρών.⁴⁶ Στη Γενεύη οι συνομιλίες εκ νέου καταλήγουν σε αδιέξοδο, ενώ οι μάχες μεταξύ των πολλαπλών αντιπάλων συνεχίζονται. Εν τέλει, κατά τον Δεκέμβριο του 2015 η Συρία είχε χωριστεί σε τέσσερις μεγάλες, αναγνωρίσιμες περιοχές που στρατιωτικά και πολιτικά κυριαρχούσε και διαφορετική ομάδα. Το καθεστώς ήλεγχε τις περιοχές μεταξύ της Δαμασκού και των ακτών, οι Κούρδοι τη βορειοανατολική Συρία (κοντά στα σύνορα Τουρκίας-Συρίας και Συρίας-Ιράκ), το ISIS τις περιοχές στην ανατολική Συρία και τέλος, διάφορες επαναστατικές φατρίες που είχαν τον έλεγχο στις νότιες και βορειοδυτικές περιοχές. Μέσα σε αυτό το χάος δραστηριοποιούνταν τουλάχιστον 150.000 αντάρτες που ανήκαν σε 1.500 περίπου διαφορετικές ομάδες και οι οποίοι επιχειρούσαν είτε ανεξάρτητα, είτε υπό κάποιο συνασπισμό.⁴⁷

Τον Οκτώβριο του 2015, το Κουρδικό PYD προέβη στη δημιουργία των Συριακών Δημοκρατικών Δυνάμεων (Syrian Democratic Forces - SDF), έναν συνασπισμό ομάδων που ενσωμάτωνε όλες τις αραβικές δυνάμεις που είχαν επιχειρήσει κατά του ISIS ήδη από το 2014 συνεργαζόμενες με τους Κούρδους, οι οποίοι φυσικά ήταν η μεγαλύτερη δύναμη. Καθόσον οι SDF είχαν και δυνάμεις πέραν των Κούρδων, είχαν έτσι τον χαρακτήρα μιας πολυεθνικής δύναμης που μπορούσε να λάβει υποστήριξη από τις ΗΠΑ (κάτι που δεν ήταν εφικτό με καθαρά κουρδική δύναμη λόγω του κωλύματος των ΗΠΑ να στηρίζουν επίσημα το PKK, αφού το έχουν συμπεριλάβει στις τρομοκρατικές οργανώσεις).⁴⁸ Η υποστήριξη των ΗΠΑ και της Ρωσίας, για διαφορετικούς λόγους η κάθε πλευρά, βοήθησε τους Κούρδους να εκκαθαρίσουν περιοχές από το ISIS και να ελέγξουν σημαντικό αριθμό εδαφών, αφού όπως προαναφέρθηκε οι δυνάμεις του Άσαντ είχαν αποχωρήσει από τις περιοχές αυτές. Τούτο, σε συνδυασμό με το γεγονός πως για τις ΗΠΑ, οι Κούρδοι ήταν ο πιο αξιόπιστος σύμμαχος, τους έδωσε τη δυνατότητα να ανακηρύξουν τη Δημοκρατική Ομοσπονδία της Ροζάβα - Βόρειας Συρίας (Democratic Federation of Rojava – Northern Syria ή DFNS), κάτι όμως που ο Άσαντ απέρριψε. Εν τούτοις, αυτή η κίνηση δημιούργησε μια ισχυρή δυναμική για το μέλλον.

Μια προσπάθεια για τερματισμό των συγκρούσεων επιτεύχθηκε στις 27 Φεβρουαρίου 2016 όταν συμφώνησαν οι ΥΠΕΞ των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Ειδικότερα, η συμφωνία (Γενεύη III) προέβλεπε την κατάπαυση πυρός σε όλες τις περιοχές της Συρίας,

46 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2016), σελ. 16.

47 Nikolaos Van Dam, *Destroying a Nation-The Civil War in Syria* (London: I.B.Tauris, 2017), σελ. 103.

48 Christopher Phillips, *The Battle for Syria-International Rivalry in the New Middle East* (New Haven & London: Yale University Press, 2016), σελ. 227.

πλην όσων ήταν δραστήριο το ISIS και το Μέτωπο Νούσρα. Παρότι αντιμετώπιστηκε με καχυποψία από την αντιπολίτευση, ήταν ότι πιο κοντά στον τερματισμό της εμφύλιας σύγκρουσης και κατέδειξε την κοινή οπτική Ρωσίας και ΗΠΑ.⁴⁹

Στις 24 Αυγούστου 2016 οι Τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις (ΤΕΔ), με την υποστήριξη του FSA πραγματοποίησαν την επιχείρηση Ασπίδα του Ευφράτη, που περιλάμβανε την εισβολή στο συριακό έδαφος, την αποτροπή συνένωσης κουρδικών εδαφών και την αναχαίτιση του ISIS.⁵⁰ Επίσης δημιουργήθηκε μια ζώνη ασφαλείας κατά μήκος τμήματος των συνόρων Τουρκίας και Συρίας, ώστε να μην συνενωθούν οι Κούρδοι, όμως δεν επιτεύχθηκε ο περιορισμός τους ανατολικά του ποταμού Ευφράτη, κυρίως λόγω της βοήθειας των ΗΠΑ στο PYD. Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης και εν μέσω αλληλοσυγκρουόμενων μαχών, έλαβε χώρα και η επιτυχία των δυνάμεων του Άσαντ να θέσουν υπό έλεγχο την πόλη του Χαλεπίου, περί τα τέλη Δεκεμβρίου 2016. Η επιτυχία αυτή ήταν πολύ σημαντική, καθόσον αποτέλεσε κρίσιμη καμπή στην εξέλιξη του πολέμου, αφού σηματοδότησε την αρχή του τέλους, με το καθεστώς να αναλαμβάνει τον έλεγχο.⁵¹ Η έντονη και δυναμική ρωσική παρουσία δεν άφηνε πολλά περιθώρια στις ένοπλες αντικαθεστωτικές δυνάμεις που σε μεγάλο βαθμό αποδέχτηκαν την ήττα τους.

2.2.6 2017-2021: Οι δυνάμεις του Άσαντ επεκτείνουν την κυριαρχία. Στις 20 Ιανουαρίου 2018, η Τουρκία πραγματοποιεί τη δεύτερη στρατιωτική επέμβαση με την επιχείρηση «Κλάδος Ελαίας», με εισβολή στη βορειοδυτική Συρία και ειδικότερα στο καντόνι των Κούρδων, το Αφρίν. Κατά τις εκεί επιχειρήσεις, οι ΤΕΔ πέτυχαν να πάρουν υπό τον έλεγχό τους το Αφρίν και να αποκόψουν τελείως τους Κούρδους που επεδίωκαν τη συνένωση με άλλες δικές τους περιοχές. Κρίσιμο στοιχείο είναι πως κατά τη διάρκεια των μαχών, υπήρχε συναίνεση και των Ρώσων ώστε να επιτραπεί ένας πολύ μεγάλος αριθμός αεροπορικών εξόδων της Τουρκικής Πολεμικής Αεροπορίας σε έναν χώρο που έλεγχαν οι Ρώσοι. Στις 31 Οκτωβρίου 2018 καθήκοντα ειδικού απεσταλμένου ΟΗΕ για τη Συρία αναλαμβάνει ο Νορβηγός Γκέιρ Πέντερσεν (Geir Pedersen).⁵²

Η τρίτη στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας έγινε στις 09 Οκτωβρίου 2019 με την επιχείρηση «Πηγή Ειρήνης». Στόχος και αυτής της επιχείρησης ήταν η δημιουργία ζώνης

49 Christopher Phillips, *The Battle for Syria-International Rivalry in the New Middle East* (New Haven & London: Yale University Press, 2016), σελ. 228-229.

50 Χρήστος Μηνάγιας, *Μέτωπα Σύγκρουσης και Πολέμου της Τουρκίας*, (Αθήνα: ΤΥΕΣ, 2018)

51 Nikolaos Van Dam, *Destroying a Nation-The Civil War in Syria* (London: I.B.Tauris, 2017), σελ. 111.

52 Mr. Geir O. Pedersen of Norway - Special Envoy for Syria

<https://www.un.org/sg/en/content/profiles/geir-pedersen> (έγινε πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2021)

ασφαλείας 30 χλμ κατά μήκος 480 χλμ στα βόρεια της Συρίας, στις περιοχές των Κούρδων, ώστε να αποφευχθεί κάθε πιθανότητα συνένωσης των Κουρδικών καντονιών, ο ακρωτηριασμός της περιοχής Rojava και η αποτροπή επαφής με το τμήμα των Κούρδων στα νότια της Τουρκίας. Απώτερος επίσης σκοπός παραμένει η μεταφορά σε αυτές τις περιοχές Σύρων προσφύγων που βρίσκονται στην Τουρκία και ο εκτοπισμός των Κούρδων ή/και η αλλοίωση του κουρδικού πληθυσμού στα βόρεια της Συρίας, ώστε να μην αποτελούν ισχυρή απειλή για τα συμφέροντα της Τουρκίας.⁵³

Παράλληλα, οι κυβερνητικές δυνάμεις έχουν τον έλεγχο και από το 2017 ο πόλεμος έχει μια τροπή που ευνοεί το καθεστώς, το οποίο αξιοποιώντας την εξωτερική βοήθεια (από Ρωσία και Ιράν) πέτυχε νίκη, αποτρέποντας την ανατροπή του Άσαντ. Επίσης από το 2017 έχουν εκκινήσει, με πρωτοβουλία της Ρωσίας, οι συνομιλίες στην Αστάνα, πρωτεύουσα του Καζακστάν.⁵⁴ Οι συνομιλίες της Αστάνα είχαν διαφορετική προσέγγιση από αυτές υπό της Γενεύης, ήτοι υπό τον ΟΗΕ. Κυρίαρχο στοιχείο της Αστάνα ήταν ο ρόλος που θα είχαν οι επιβλέποντες δρώντες στη μεταπολεμική Συρία. Φυσικά οι δύο δράσεις συνδέονται και συμπληρώνονται. Η Αστάνα επιχειρεί να τερματίσει τις συγκρούσεις που δεν πέτυχε η Γενεύη, ενώ οι συνομιλίες στη Γενεύη να δώσουν λύσεις σε πολιτικό επίπεδο. Στις συνομιλίες συμμετείχαν η Ρωσία, η Τουρκία και το Ιράν, καθώς και οι αντιμαχόμενες πλευρές, δίνοντας έτσι και τον τόνο για τη μελλοντική επιρροή στη Συρία.⁵⁵ Τα Ηνωμένα Έθνη ενέκριναν τη διαδικασία της Αστάνα με το Ψήφισμα 2336.⁵⁶ Κατά τον έκτο γύρο των συνομιλιών, δημιουργήθηκαν τέσσερις ζώνες αποκλιμάκωσης, που θα ελέγχονταν με παρατηρητήρια και σημεία ελέγχου, προς αποφυγή των συγκρούσεων.⁵⁷ Αναφορικά με τις ζώνες αυτές, είναι στην επαρχία Ιντλίμπ, στην περιοχή αλ-Ραστάν που βρίσκεται νότια της Χομς, στην ανατολική Γκούτα και σε περιοχές νότια και γύρω από τις πόλεις Ντεράα και αλ-Κουνέιτρα. Σε αυτές τις ζώνες παραμένουν οι ένοπλες ομάδες ασφαλείας για παροχή βοήθειας ανθρωπιστικής, καθώς και για να επιστρέψουν οι πρόσφυγες. Αυτό φυσικά δεν δίνει το δικαίωμα πλήρους κυριαρχίας στον Άσαντ σε αυτές τις ζώνες, αλλά επιβάλλει μια

53 Σπύρος Πλακούδας, Επιχείρηση «Πηγή Ειρήνης»: Μια αποτίμηση, Liberal.gr, 13 Νοεμβρίου 2019, <https://www.liberal.gr/diplomacy/epicheirisi-pigi-eirinis-mia-apotimisi/273995> (έγινε πρόσβαση στις 19 Οκτωβρίου 2021)

54 Patrick Wintour, Russia in power-broking role as Syria peace talks begin in Astana, 23 Ιανουαρίου 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/22/russia-syria-talks-astana-kazakhstan-> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2021)

55 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρετού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 268-269.

56 <https://www.un.org/press/en/2016/sc12663.doc.htm> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2021).

57 New Round Of Syrian Peace Talks Starts In Astana, 30 Οκτωβρίου 2017, RadioFreeEurope, <https://www.rferl.org/a/astana-syria-peace-talks-de-escalation-zones/28823474.html> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2021)

εκεχειρία αφού η διανομή βοήθειας στους άμαχους είναι συνδεδεμένη με την παύση της βίας.⁵⁸ Σε επόμενους γύρους των συνομιλιών στην Αστάνα, ή στο Σότσι ή σε άλλες συνομιλίες πάντα υπό τη συμμετοχή των τριών προστάτιδων χωρών, Ρωσίας, Τουρκίας και Ιράν, αποφασίστηκαν μεταξύ άλλων η δημιουργία ζώνης ασφαλείας στα βόρεια σύνορα για αποφυγή ένωσης των Κούρδων και ζώνη ασφαλείας στην κομβική πόλη Ιντλίμπ στα βορειοδυτικά της Συρίας. Συνομιλίες και συμφωνίες έγιναν και απευθείας μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας, αλλά και Τουρκίας και ΗΠΑ για διάφορα ζητήματα. Οι τελευταίες συνομιλίες στην πόλη Νουρ-Σουλτάν (όπως μετονομάστηκε η Αστάνα), εντός του Δεκεμβρίου 2019 δεν κατέληξαν σε κάποια συμφωνία λόγω της άρνησης της αντιπολίτευσης να δεχτεί τους όρους της Ρωσίας για τον έλεγχο στην Ιντλίμπ.⁵⁹ Αξιοσημείωτο πως σε όλες τις συνομιλίες η Κυβέρνηση Άσαντ επιθυμεί την απομάκρυνση των Αμερικάνικων και Τουρκικών δυνάμεων από το έδαφος της Συρίας.⁶⁰

2.3 Τρέχουσα Κατάσταση

Την παρούσα περίοδο το καθεστώς Άσαντ έχει ανακτήσει τον έλεγχο στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας, χάριν φυσικά στην πολυεπίπεδη στήριξη της Ρωσίας, ειδικά στον στρατιωτικό τομέα. Ενώ παλαιότερα, πέραν των γνωστών δρώντων είχαν εμφανιστεί και οργανώσεις όπως το Ισλαμικό Κράτος (πρώην ISIS όπως προαναφέρθηκε) και το Μέτωπο αλ-Νούσρα, σήμερα τον κυρίαρχο ρόλο έχουν οι Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις των Κούρδων (SDF), η Χεζμπολάχ και η Χαγιάτ Ταχρίρ αλ-Σαμ (HTS) της συριακής αντιπολίτευσης. Η HTS, ήτοι η συριακή αντιπολίτευση έχει επικρατήσει επί των λοιπών ανατρεπτικών ενόπλων οργανώσεων, καθόσον οι πιο πολλές εξ αυτών πολεμούν πλέον, όχι για να αλλάξει ο Άσαντ, αλλά για έλεγχο του πλούτου και των συριακών εδαφών.⁶¹ Σύμφωνα με τον Ρόμπερτ Φορντ (πρώην πρέσβη των ΗΠΑ στη Δαμασκό, από το 2010 έως το 2014), ο πόλεμος από το 2017 τελείωσε σιγά σιγά, με τον Άσαντ να αναδεικνύεται νικητής και με τη βοήθεια των Ρώσων να παραμένει στην εξουσία. Ο πρώην Πρέσβης σημείωσε πως ενώ τον Ιούλιο του 2015 ο Πρόεδρος Άσαντ με δραματικό τρόπο ανακοίνωνε στον λαό της

58 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 282.

59 Deadly Russian bombardment of Idlib is response to opposition rejection of land-grab proposal, 18 Δεκεμβρίου 2019, The New Arab, <https://english.alaraby.co.uk/english/news/2019/12/18/russia-bombing-idlib-is-response-to-opposition-rejecting-land-grab> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2021)

60 Update-al-Jaafari: We demand immediate and unconditional withdrawal of foreign forces from Syrian territory, 22 Δεκεμβρίου 2017, Syrian Arab News Agency, <https://sana.sy/en/?p=122073> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2021)

61 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 274.

Συρίας την αδυναμία στρατιωτικής νίκης, καθόσον είχε να αντιμετωπίσει πολλαπλά μέτωπα και εχθρούς, εν τούτοις, σε λιγότερο από έναν χρόνο και με την επέμβαση των Ρώσων η κατάσταση μεταβλήθηκε υπέρ των κυβερνητικών δυνάμεων και άλλαξε τη θέση του κατά 180 μοίρες, τοποθετώντας τον πλέον στη θέση του νικητή.⁶²

Υπό αυτές τις συνθήκες και την εξωτερική βοήθεια, ο Άσαντ έχει επιτύχει την επικράτηση σε στρατιωτικό επίπεδο και ελέγχει το μεγαλύτερο μέρος της χώρας του, με τους Κούρδους των SDF να ελέγχουν τα βορειοανατολικά και τους Τούρκους και Ρώσους να κινούνται στις ζώνες αποκλιμάκωσης και αποστρατικοποίησης. Μοναδική παραφωνία για τον Άσαντ είναι η περιοχή του Ιντλίμπ που ακόμη δρα η HTS, ήτοι η αντιπολίτευση με τη βοήθεια των Τουρκικών δυνάμεων. Αναφορικά με το ISIS, από τον Μάρτιο του 2019 έχει εκλείψει ο κίνδυνος από την ανεξέλεγκτη δράση του και έχει δηλωθεί ο τερματισμός του. Περαιτέρω, με την εξόντωση του ηγέτη του Μπαγκνταντί, στις 26 Οκτωβρίου 2019 από αμερικάνικη επιδρομή στη βόρεια Συρία, διαφαίνεται πως έκλεισε το κεφάλαιο ISIS.⁶³ Φυσικά θα πρέπει άπαντες να είναι προσεκτικοί σε τέτοιες τοποθετήσεις, από τη στιγμή μάλιστα που επίσημα υφίσταται η εκτίμηση πως το ISIS παραμένει μια ενεργή απειλή.⁶⁴ Επί του παρόντος βέβαια, δεν κατέχει κάποια εδαφική περιοχή και δεν έχει επιτυχίες όπως στο παρελθόν, όμως προκαλεί χτυπήματα που έχουν τρομοκρατική ή/και αντάρτικη υφή. Ενδεικτικά αναφέρονται, οι φονικές επιθέσεις, κυρίως σε περιοχές στην αχανή έρημο της Μπαντίγια, ήτοι σε μια έκταση από τα κεντρικά (επαρχία Χομς) μέχρι τα ανατολικά (Ντέιρ αλ Ζορ), αλλά και στην πρωτεύουσα Δαμασκό.⁶⁵ Λεπτομέρειες επί της τρέχουσας κατάστασης εμφανίζονται στο Παράρτημα «Β».⁶⁶ Κρίσιμο στοιχείο καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου που συνεχίζεται και στην παρούσα κατάσταση είναι τα χειρουργικά χτυπήματα του Ισραήλ το οποίο βομβαρδίζει κατά στόχων παρουσίας του Ιράν ή/και της Χεζμπολάχ.⁶⁷

62 Former Ambassador Robert Ford on the State Department Mutiny on Syria, by Robin Wright on The New Yorker, 17 Ιουνίου 2016, <https://www.newyorker.com/news/news-desk/former-ambassador-robert-ford-on-the-state-department-mutiny-on-syria> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2021)

63 Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State, Wilson Centre, 28 Οκτωβρίου 2019, <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state> (έγινε πρόσβαση στις 22 Οκτωβρίου 2021)

64 The Real World Capabilities of ISIS: The Threat Continues, by Anthony H. Cordesman, 09 Σεπτεμβρίου 2020, <https://www.csis.org/analysis/real-world-capabilities-isis-threat-continues> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2021)

65 «Εκρηξη» της βίας στη Συρία: 27 νεκροί σε τρεις βομβιστικές επιθέσεις, ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, 20 Οκτωβρίου 2021, <https://www.protothema.gr/world/article/1173376/ekrxi-tis-vias-sti-syria-27-nekroi-se-treis-vomvistikes-epitheseis/> (έγινε πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2021)

66 <https://syriancivilwarmap.com/> (έγινε πρόσβαση στις 13 Μαρτίου 2021)

67 Επίθεση του Ισραήλ στη Συρία – Τρεις νεκροί και ένας τραυματίας, 18 Νοεμβρίου 2020, <https://www.in.gr/2020/11/18/world/foniki-epithesi-tou-israil-sti-syria-treis-nekroi-kai-enas-traymatias/> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

Η κυριαρχία του Άσαντ όχι επί του συνόλου του εδάφους της χώρας του, κατέστη εμφανής και κατά τη διενέργεια των βουλευτικών εκλογών το καλοκαίρι του 2020 και ειδικότερα, μετά από αναβολές λόγω της πανδημίας Covid-19, στις 19 Ιουλίου 2020. Οι εκλογές χαρακτηρίστηκαν από πολλές ιδιαιτερότητες, όπως η επιβολή του Κόμματος Μπάαθ έναντι των άλλων για την επιλογή ακόμη και των ανεξάρτητων υποψηφίων, η υποχρεωτική ψήφος για Ένοπλες Δυνάμεις και Σώματα Ασφαλείας ώστε να ανέβει το ποσοστό συμμετοχής κ.λπ. και κατέδειξαν για μια ακόμη φορά πως λειτουργεί το καθεστώς Άσαντ.⁶⁸ Κυρίαρχο στοιχείο ήταν η αναμενόμενη επικράτηση των υποψηφίων του Άσαντ. Οι εκλογές έλαβαν χώρα στο 70% της συριακής επικράτειας, αφού εξαιρέθηκαν οι περιοχές που ελέγχονται από τους Κούρδους των SDF στα βορειοανατολικά, καθώς και σε περιοχές που βρίσκονται υπό τουρκική επιρροή στα βορειοδυτικά.⁶⁹ Υπήρξε έντονη κριτική και απογοήτευση από την αντιπολίτευση για τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν. Το ποσοστό συμμετοχής ήταν πολύ χαμηλό, μόλις 33%, εμφανώς μικρότερο από το 57% των προηγούμενων εκλογών του 2016. Όπως ήταν αναμενόμενο το Κόμμα Μπάαθ του Μπασάρ αλ-Άσαντ και οι συμμαχικές σε αυτό δυνάμεις, κέρδισαν τις 177 από τις 250 έδρες του Κοινοβουλίου, συνεχίζοντας την πλειοψηφική παράδοση.⁷⁰ Όμως θα πρέπει να τονιστεί η μειωμένη κυριαρχία του Άσαντ στο έδαφος της Συρίας, όπως αποτυπώθηκε και από τις περιοχές που δεν οργανώθηκαν εκλογές. Το ίδιο, όπως ήταν φυσικά αναμενόμενο συνέβη και στις Προεδρικές εκλογές του Μαΐου 2021, όπου ψήφισαν 14 εκατομμύρια περίπου, όχι όμως στις μη ελεγχόμενες περιοχές.⁷¹ Τούτο βέβαια ήταν λογικό και συνακόλουθο της αδυναμίας των συνομιλιών υπό τον ΟΗΕ για να γεφυρωθούν οι δύο πλευρές (Κυβέρνηση Άσαντ και αντικαθεστωτικοί), για θέματα που αφορούν μεταξύ άλλων στο νέο Σύνταγμα και στις εκλογές.⁷²

68 Syria's 2020 parliamentary elections: The worst joke yet, by Ayman Abdel Nour on Middle East Institute, 24 Ιουλίου 2020

<https://www.mei.edu/publications/syrias-2020-parliamentary-elections-worst-joke-yet> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

69 Syrian parliament vote issues postpone release of results on ANSAMED, 20 Ιουλίου 2020, http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/sections/politics/2020/07/20/syrian-parliament-vote-issues-postpone-release-of-results_5f7ea882-dcae-490c-9b75-00fb28ca6233.html (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

70 Syria: Assad's Baath party wins majority in parliamentary polls, 22 Ιουλίου 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/7/22/syria-assads-baath-party-wins-majority-in-parliamentary-polls> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

71 Syria's al-Assad re-elected for fourth term with 95% of vote <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/28/no-surprises-as-syrias-assad-re-elected-for-4th-term> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

72 Barbara Bibbo, Analysis: Syria's peace process and the Russian and US roles, 28 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/28/analysis-syrias-peace-process-and-the-russian-and-us-role> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

Ανεξάρτητα βέβαια από την μειωμένη εδαφικά κυριαρχία του Άσαντ, θα πρέπει να σημειωθεί πως το τελευταίο διάστημα καταγράφεται μία απόπειρα εξόδου του στην περιφερειακή διπλωματική σκηνή με επιτυχημένες προσπάθειες συνομιλιών με λοιπά κράτη του Αραβικού χώρου, τα οποία κατά τη μέχρι τώρα διάρκεια του εμφύλιου πολέμου είχαν πάρει ανοιχτά το μέρος της αντιπολίτευσης. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το τηλεφώνημα του Άσαντ με τον Βασιλιά της Ιορδανίας Αμπντουλάχ στις αρχές του Οκτωβρίου 2021, το οποίο αποτέλεσε την πρώτη επικοινωνία μεταξύ των δύο ηγετών κατά την τελευταία δεκαετία.⁷³ Στο αυτό πλαίσιο σημειώθηκαν και άλλες επαφές του Άσαντ με αξιωματούχους Αραβικών Μοναρχιών, όπως στις αρχές του Νοεμβρίου που συναντήθηκε με τον ΥΠΕΞ των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων (ΗΑΕ) Σεΐχη Αμπντουλάχ Μπιν Ζάγιεντ στη Δαμασκό.⁷⁴ Ο ΥΠΕΞ των ΗΑΕ είναι ο πιο υψηλόβαθμος αξιωματούχος των ΗΑΕ που συναντήθηκε με τον Άσαντ κατά την τελευταία δεκαετία και κατά τη συνάντησή τους μεταξύ των άλλων συζήτησαν για την ενδυνάμωση των διμερών σχέσεων και την ενίσχυση της ασφάλειας και της σταθερότητας στη συριακή επικράτεια. Σημειώνεται πως μετά το ξέσπασμα του πολέμου το 2011 τα ΗΑΕ, όπως και οι άλλες 5 Αραβικές Μοναρχίες του Κόλπου είχαν διακόψει τις σχέσεις τους με τον Άσαντ, με αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση της Συρίας από ολόκληρο τον αραβικό κόσμο. Εν τούτοις, το τελευταίο διάστημα ο Άσαντ και η συριακή Κυβέρνηση επιδιώκει την αναθέρμανση των σχέσεων με τις χώρες αυτές, προκειμένου να αντιμετωπίσει κατά προτεραιότητα τη βαθιά οικονομική κρίση. Καίτοι οι ΗΠΑ αποδοκίμασαν τη συνάντηση, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής πως τα ΗΑΕ αποτελούν σημαντικό εταίρο και σύμμαχο τους στην περιοχή. Σε κάθε περίπτωση η Συρία ενδέχεται βραχυπρόθεσμα να προσκληθεί στον Αραβικό Σύνδεσμο, καθόσον η Αλγερία σε συζητήσεις της με άλλες αραβικές χώρες φέρεται να κατέληξε σε μια προκαταρκτική συμφωνία για πρόσκληση της Συρίας στη Σύνοδο του Συνδέσμου τον Μάρτιο του 2021. Εξάλλου είναι γνωστό πως η Αίγυπτος και ΗΑΕ ηγούνται μια προσπάθειας για την εξομάλυνση των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ Συρίας και άλλων αραβικών χωρών, χωρίς όμως να καθίσταται σαφές ποιο θα είναι το κέρδος από αυτή την επανένταξη και αποδοχή του Άσαντ.⁷⁵

73 Suleiman Al-Khalidi, Jordan's Abdullah receives first call from Syria's Assad since start of conflict 04 Οκτωβρίου 2021, <https://www.reuters.com/world/middle-east/jordans-abdullah-receives-first-call-syrias-assad-since-start-conflict-2021-10-03/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

74 UAE foreign minister meets Assad, most senior Emirati visit to Syria since war began, 09 Νοεμβρίου 2021, <https://www.reuters.com/world/middle-east/uae-foreign-minister-arrives-damascus-visit-lebanese-media-reports-2021-11-09/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

75 Imad K. Harb, Syria's Return to the Arab League Is Imminent, 05 Οκτωβρίου 2021, <https://arabcenterdc.org/resource/syrias-return-to-the-arab-league-is-imminent/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

2.4 Η πρώτη αποτίμηση του πολέμου

Επιδιώκοντας να αποτιμηθεί ο πόλεμος στη Συρία, παρότι τα γεγονότα είναι ακόμη σε εξέλιξη, το συμπέρασμα είναι πως πρόκειται για έναν πόλεμο που ξέφυγε από τα όρια του απλού εμφύλιου μεταξύ δύο αντίπαλων παρατάξεων, με αντικρουόμενα συμφέροντα. Ο πόλεμος ανέδειξε τις διαφορετικές προσεγγίσεις και κοινωνικές διαιρέσεις του συριακού γίνεσθαι και μετέτρεψε τη χώρα σε ένα αχανές θέατρο πολέμου, όπου οι Μεγάλες Δυνάμεις ή/και εν δυνάμει περιφερειακές δυνάμεις επιχείρησαν να επιβεβαιώσουν τη δυναμική τους και να καρπωθούν ιδία οφέλη. Στο πνεύμα αυτό εμφανίστηκαν ζητήματα που είχαν να κάνουν με συστημικούς αλλά και υποσυστημικούς δρώντες, κρατικούς και μη. Ζητήματα που ανέκυψαν από έναν διαχρονικό ενδοσυστημικό ανταγωνισμό και διαμάχη, που συνδυαστικά με σεχταριστικές πρακτικές οδήγησαν τη Συρία στο απόλυτο χάος. Από τη μία πλευρά οι δρώντες που επιθυμούσαν, εκμεταλλευόμενοι τα πρώτα αυθόρμητα γεγονότα τη Αραβικής Άνοιξης, την ανατροπή του Άσαντ, ήταν το υποσυστημικό σύμπλοκο με σουνιτικό χαρακτήρα, ήτοι η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ και η Τουρκία. Μαζί τους για άλλους φυσικά λόγους, που ανάγονται στο υπερσυστημικό επίπεδο, οι Μεγάλες Δυνάμεις (ΗΠΑ, Γαλλία, κ.λπ.) που αρχικά είδαν με συμπάθεια τις αλλαγές που έφερνε η Αραβική Άνοιξη και επιθυμούσαν διακαώς την ανατροπή του Άσαντ.⁷⁶ Από την άλλη, δρώντες που εντάσσονται στο σιιτικό υπόσυστημα, ήτοι το Ιράν, το Ιράκ και η οργάνωση Χεζμπολάχ του Λιβάνου, αντιλήφθηκαν πως τυχόν ανατροπή του καθεστώτος Άσαντ θα απειλούσε τη συνοχή και δυναμική του σιιτικού στρατηγικού άξονα επιρροής που είχε πετύχει η Τεχεράνη. Παράλληλα και κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων ανταγωνισμού μεταξύ των δύο υποσυστημάτων, ήτοι μεταξύ σουνιτών και σιιτών, αναδείχθηκαν και οι διαφορετικές προσεγγίσεις μεταξύ δρώντων της σουνιτικής πλευράς. Ειδικότερα αναπτύχθηκε ένας ενδοσουνιτικός ανταγωνισμός με τριγωνικά χαρακτηριστικά. Τουρκία απέναντι στη Σαουδική Αραβία και Σαουδική Αραβία απέναντι στο Κατάρ, όλοι υπό το πρίσμα της γεωστρατηγικής διάστασης και του ηγετικού ρόλου που επιδιώκουν εντός του σουνιτικού τόξου κρατών. Αξιοσημείωτη η στάση του Ισραήλ που, ενώ μέχρι το 2011 είχε μια σχετική ειρήνη με τη Συρία, από την έναρξη της ενεργούς εμπλοκής του Ιράν στο συριακό έδαφος, ανέπτυξε δυναμική επιθέσεων με αεροπορικούς στοχευμένους βομβαρδισμούς.⁷⁷ Σε όλους τους προαναφερθέντες δρώντες θα πρέπει να προστεθούν η μεγάλη συστημική δύναμη

76 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2016), σελ. 23.

77 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 282.

Ρωσία, που τάχθηκε αναφανδόν και σε όλα τα επίπεδα στο πλευρό του Άσαντ, η Κίνα σε διπλωματικό επίπεδο εντός του ΟΗΕ υπέρ του Άσαντ, καθώς και οι ακραίοι δρώντες του Ισλάμ που επιχείρησαν να εκμεταλλευτούν την κατάσταση για προώθηση δικών τους συμφερόντων (π.χ. ISIS). Κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί πως Ρωσία, Ιράν, Βόρεια Κορέα και Λευκορωσία είναι οι χώρες που παρέχουν πάσης φύσεως πολεμικό υλικό στον Άσαντ.⁷⁸ Στον ανταγωνισμό μεταξύ σιιτών και σουνιτών θα πρέπει να σημειωθεί και η παράμετρος των αντικρουόμενων συμφερόντων αναφορικά με το ζήτημα των αγωγών φυσικού αερίου που αναπτύχθηκε στο 1^ο Κεφάλαιο. Ο σιιτικός αγωγός από Ιράν - Ιράκ και μέσω Συρίας στη Μεσόγειο θάλασσα, εναντίον του σουνιτικού, που θα μετέφερε το φυσικό αέριο του Κατάρ μέσω Συρίας στην Τουρκία. Στην παράγραφο αυτή επιχειρήθηκε να αποτυπωθούν οι κυριότεροι δρώντες και να γίνει μια πρώτη αποτίμηση των αντιμαχόμενων πλευρών. Στα επόμενα κεφάλαια θα αναλυθεί περαιτέρω η δράση των κυριότερων εξ αυτών και θα αποτυπωθούν οι επιδιώξεις εκάστου, ώστε να εξαχθούν τα τελικά συμπεράσματα.

Ο πόλεμος στη Συρία έχει οδηγήσει τη χώρα σε μια άνευ προηγουμένου οικονομική και ανθρωπιστική καταστροφή, με το ζήτημα της ανοικοδόμησης και ανασυγκρότησης της χώρας να φαντάζει ως ένα δύσκολο εγχείρημα που δεν έχει προοπτική επίλυσης. Υπολογίζεται πως μέχρι το 2017 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Συρίας είχε μειωθεί κατά 226 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ το ένα τρίτο των κατοικιών είχε υποστεί ολική ή μερική καταστροφή. Ομοίως, το ήμισυ των εγκαταστάσεων δομών υγείας, καθώς και οι εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις είχαν καταστραφεί.⁷⁹ Την παρούσα χρονική περίοδο τα οικονομικά στοιχεία έχουν μεταβληθεί επί τω χείρω με αναλυτές να σημειώνουν πως η οικονομική ζημιά ανέρχεται πλέον σε ποσό άνω των 600 δισεκατομμυρίων δολαρίων, ένα οικονομικό μέγεθος που τρομάζει.⁸⁰ Βέβαια, η ολοκληρωτική οικονομική καταστροφή από μόνη της δεν δείχνει το πραγματικό μέγεθος της ζημιάς σε βάθος χρόνου. Το σημαντικότερο ζήτημα είναι από ποιες πηγές θα προέλθουν οι πόροι της ανασυγκρότησης, ποιος θα έχει την επίβλεψη ενός τέτοιου κολοσσιαίου εγχειρήματος και τι ρόλο θα έχει ο διεθνής παράγων, ήτοι κατά κύριο λόγο ο ΟΗΕ στην όλη διαδικασία. Γίνεται αναφορά στον ΟΗΕ, καθόσον σε προηγούμενες περιπτώσεις κράτη που έβγαιναν λαβωμένα και οικονομικώς καθημαγμένα από αιματηρούς πολέμους, ανασυγκροτούνταν υπό την εποπτεία και τη

78 Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Το Συριακόν Ζήτημα (2011-2020), (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2020), σελ. 50

79 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020),, σελ. 289.

80 Jeremy Bowen, Syria war: Assad under pressure as economic crisis spirals, BBC.com, 15 Ιουνίου 2020, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53020105> (έγινε πρόσβαση στις 23 Νοεμβρίου 2021)

νομιμοποίηση του ΟΗΕ. Στην περίπτωση της Συρίας, η εν πολλοίς αυταρχική ειρήνη που επιχειρείται να εγκαθιδρυθεί το τελευταίο διάστημα δεν αποτελεί οδηγό για μια τέτοια νομιμοποίηση. Οπότε, πολλά κράτη της Δύσης-οι ΗΠΑ είναι το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα-δεν επιθυμούν να συνεισφέρουν στην ανασυγκρότηση, καθόσον η οποιαδήποτε συμβολή προς το καθεστώς Άσαντ θα νομιμοποιούσε ή και θα ενδυνάμωνε το καθεστώς για το οποίο έγινε ο πόλεμος. Στην κατεύθυνση αυτή κινούνται και ισχυροί Διεθνείς Οικονομικοί και Χρηματοπιστωτικοί Θεσμοί, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα ή το ΔΝΤ, που ενώ έχουν συντάξει εκθέσεις και μελέτες για την ανασυγκρότηση, εν τούτοις διστάζουν να υλοποιήσουν τα προγράμματά τους λόγω των πιέσεων που ασκούν στους φορείς αυτούς τα κράτη της Δύσης.⁸¹ Επιπρόσθετα εκφράζεται ο προβληματισμός πως δύναται να εκκινήσει η ανασυγκρότηση της Συρίας, όταν στη χώρα συνεχίζουν να υπάρχουν ακραία βία και συγκρούσεις, έστω περιορισμένης μορφής. Σε κάθε περίπτωση η ανασυγκρότηση της Συρίας αποτελεί ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα και εκτιμάται δύσκολο να αναληφθεί από χώρες της Δύσης ή μόνο από χώρες της Δύσης. Τουτέστιν, η ανάμειξη κρατών του Κόλπου θα πρέπει να θεωρείται ως επιβεβλημένη.

Μία άλλη παράμετρος της πρώτης αυτής αποτίμησης του πολέμου είναι η ανθρωπιστική κρίση που προκλήθηκε στη Συρία, με προεκτάσεις τόσο στη χώρα μας, όσο και στην Ευρώπη. Εκατομμύρια πρόσφυγες έχουν αναγκαστεί να φύγουν από τη Συρία και έχουν βρεθεί σε άλλες χώρες αναζητώντας μια καλύτερη και ασφαλέστερη ζωή. Περισσότεροι από 6,6 εκατομμύρια υπολογίζονται οι πρόσφυγες από τη Συρία⁸², με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να επιθυμούν την εγκατάσταση στην Ευρώπη, κυρίως μέσω της Ελλάδας. Στη γείτονα Τουρκία βρίσκονται περίπου 3,5 εκατομμύρια, στον Λίβανο σχεδόν 900.000, ενώ στην Ιορδανία περίπου 650.000. Μεγάλο επίσης και το πρόβλημα με τους εκτοπισμένους εντός Συρίας, οι οποίοι για το 2020 ήταν 465.000, ενώ επέστρεψαν στα σπίτια τους μόνο 24.000.⁸³ Είναι προφανές πως το να διατηρούνται τόσοι πρόσφυγες σε χώρες περίξ τη Συρία, εγκυμονεί κινδύνους και απειλεί τη σταθερότητα της περιοχής. Πόσω δε μάλλον όταν αυτοί οι πρόσφυγες εργαλειοποιούνται από την Τουρκία, η οποία επιδιώκει την απόκτηση οφέλους, εκβιάζοντας την Ευρώπη και δοκιμάζοντας τις αντοχές της Ελλάδας. Επιπρόσθετα, μέσα από τη διαβίωση στα προσφυγικά στρατόπεδα, αναπτύσσονται

81 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 290-291.

82 Μια δεκαετία μετά: η κρίση στη Συρία μέσα από τα μάτια των προσφύγων, 14 Μαρτίου 2021, <https://www.unhcr.org/gr/18729-i-krisi-sti-syria-mesa-apo-ta-matia-twn-prosfygwn.html> (έγινε πρόσβαση στις 24 Νοεμβρίου 2021)

83 Σωτήρης Ρούσσο, «Περιφερειακές ηγεμονικές αξιώσεις και η κατάρρευση του εθνικού αφηγήματος στη Συρία», στο Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 307.

ριζοσπαστικά κινήματα βίας που δυνητικά επιστρέφουν και αναζωπυρώνουν τις εστίες της εμφύλιας σύγκρουσης ή προκαλούν τρομοκρατικά χτυπήματα στις νέες χώρες εγκατάστασης. Στο σημείο αυτό, ήτοι της απόπειρας εισροής προσφύγων στη χώρα μας, η ανθρωπιστική κρίση και ο πόλεμος στη Συρία αποκτούν άμεσο ενδιαφέρον για τα ελληνικά συμφέροντα και απαιτείται η ενδεδειγμένη μελέτη και εκτίμηση της κατάστασης.

Κλείνοντας το Κεφάλαιο αυτό θα πρέπει συνοπτικά να καταγραφούν κάποιες πρώτες παρατηρήσεις ή/και στοιχεία για τον υπό εξέταση πόλεμο :

Έχουν καταρρεύσει πλήρως οι κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές δομές της Συρίας, κατατάσσοντας αυτή στο επίπεδο του 3^{ου} πιο αποτυχημένου κράτους (3th failed state/179 countries) για το 2021.⁸⁴

Η αρχικώς μετριοπαθής αντιπολίτευση, ριζοσπαστικοποιήθηκε και οδηγήθηκε σε ένοπλες και βίαιες μάχες επί δεκαετία.

Το Ιράν ενεπλάκη εμφανώς υπέρ του καθεστώτος Άσαντ, όπως και η οργάνωση Χεζμπολάχ του Λιβάνου, οριοθετώντας τον σιιτικό άξονα, απέναντι του σουνιτικού της Σουδικής Αραβίας, του Κατάρ και της Τουρκίας.

Εμφανίστηκε το ριζοσπαστικό μόρφωμα του ISIS το 2012, το οποίο εξαπλώθηκε εδαφικά μέχρι το 2016.

Η αρχική στήριξη της Ρωσίας στον Άσαντ σε διεθνές πολιτικό επίπεδο, το φθινόπωρο του 2015 μετατράπηκε σε δυναμική στρατιωτική επέμβαση, που έγειρε την πλάστιγγα εμφατικά υπέρ του καθεστώτος, αναδεικνύοντας τη Ρωσία ως τον κυρίαρχο δρώντα στην περιοχή.

Οι ΗΠΑ επέδειξαν συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από ασυνέχεια και οπισθοχώρηση, ενδεχομένως στο πλαίσιο της άσκησης πολιτικής από Προέδρους με διαφορετική οπτική και αντίληψη (Ομπάμα και Τραμπ), ενώ κρίσιμο σημείο αποτελεί η πολιτική που ακολουθεί/θα ακολουθήσει ο Πρόεδρος Μπάιντεν.

Η Τουρκία επιχείρησε καιροσκοπικά να εκμεταλλευτεί τις εξελίξεις και να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της, ιδιαίτερα στο ζήτημα των Κούρδων.

Παράλληλα, αναδείχθηκε το κουρδικό ζήτημα με τους Κούρδους της Συρίας να αναδεικνύονται σε καθοριστικό παράγοντα στη διεξαγωγή των επιχειρήσεων.

Το Ισραήλ επέδειξε σταθερή στάση με δράση κυρίως εναντίον ιρανικών στόχων, καθώς και της Χεζμπολάχ.

84 <https://fragilestatesindex.org/country-data/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

Δημιουργήθηκε το μεγαλύτερο ρεύμα προσφύγων του 21^{ου} αιώνα στην Ευρώπη, ενώ αντίστοιχα προκλήθηκε και η μεγαλύτερη ανθρωπιστική κρίση στο έδαφος της Συρίας.

Τα θύματα από την έναρξη των ταραχών τον Μάρτιο 2011 μέχρι το φθινόπωρο του 2021 υπολογίζονται τουλάχιστον σε 350.000, ενώ εκατομμύρια είναι και οι τραυματίες.⁸⁵ Τούτο, συνδυαστικά και με τον τεράστιο αριθμό των προσφύγων, είχε ως αποτέλεσμα ο πληθυσμός της Συρίας από 21 περίπου εκατομμύρια να μειωθεί στα 18,13 εκατομμύρια στα τέλη Νοεμβρίου του 2021.⁸⁶

Ο συριακός πόλεμος δεν έχει πλέον τη μορφή και τη δυναμική που είχε κατά την περίοδο 2011-2017, καθώς εμφανώς έχει εδραιωθεί εκ νέου το καθεστώς Άσαντ, ενώ έχει εξουδετερωθεί το ISIS. Συνεπώς, στα επόμενα Κεφάλαια η εργασία θα εστιάσει στις παράλληλες κρίσεις που εξελίσσονται πλέον στο συριακό έδαφος, όπως εκείνη με επίκεντρο τον ανταγωνισμό Ιράν-Ισραήλ και εκείνη στα βόρεια σύνορα ανάμεσα σε Τουρκία-Κούρδους-Συριακό καθεστώς, όπως φυσικά και στον ρόλο της Ρωσίας, χωρίς να παραβλέπει τον ρόλο των ΗΠΑ, ως μοναδικής υπερδύναμης στον πλανήτη.

85 Syria: 10 years of war has left at least 350,000 dead, UN News, 24 Σεπτεμβρίου 2021, <https://news.un.org/en/story/2021/09/1101162> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

86 <https://www.worldometers.info/world-population/syria-population/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

Κεφάλαιο Τρίτο: Η Δράση και οι Επιδιώξεις της Τουρκίας

3.1 Γενικά

Όπως περιγράφεται στο 1^ο Κεφάλαιο, η έναρξη της συριακής κρίσης βρήκε την Τουρκία να είναι σύμμαχος και προστάτης του καθεστώτος Άσαντ. Εν τούτοις, μόλις η Αραβική Άνοιξη έκανε την εμφάνισή της στη Συρία και οι αρχικές διαδηλώσεις στη Ντεράα πήραν τη μορφή χιονοστιβάδας και ανέτρεψαν τα πάντα στη συριακή επικράτεια, η Τουρκία εφάρμοσε πολιτική διαφορετική από αυτή που ακολουθούσε την προηγούμενη δεκαετία. Στο παρόν Κεφάλαιο θα επιχειρηθεί να αποτυπωθεί ο τρόπος που η Τουρκία προσέγγισε τον πόλεμο στη Συρία, αναδεικνύοντας το γεγονός πως η κλιμάκωση των επιχειρήσεων οφείλεται και στις επιλογές της Τουρκίας. Θα παρουσιασθούν οι αντικειμενικοί σκοποί της τουρκικής πολιτικής, όπως και τι αποτέλεσμα είχαν οι στρατηγικές της επιλογές.

3.2 Από τη στενή συνεργασία, στην ενεργό εμπλοκή της Τουρκίας

Η Τουρκία υπό τη διακυβέρνηση του Ερντογάν είχε αναπτύξει στενές σχέσεις με το καθεστώς Άσαντ και προσωπικά οι δύο ηγέτες έτρεφαν μεγάλη εκτίμηση ο ένας για τον άλλο. Πέραν των οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών που είχαν αναπτύξει, μοιράζονταν και την κοινή ανησυχία για τους Κούρδους που η κάθε χώρα είχε στο έδαφός της. Η προοπτική ακόμη και δημιουργίας πολιτικής οντότητας των Κούρδων ήταν κάτι που αποδοκίμαζε εν έτει 2004 ο Άσαντ, πόσω δε μάλλον η δημιουργία ανεξάρτητου κουρδικού κράτους. Στις αρχές του Φεβρουαρίου 2011 ο Ερντογάν παραβρίσκονταν στα εγκαίνια κατασκευής φράγματος στη Συρία, στον ποταμό Ορόντη, (αξίας 28,5 εκ. δολαρίων) ως ένα δείγμα αλληλοβοήθειας και συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών. Δυστυχώς, από τον επόμενο μήνα η Συρία θα αντιμετώπιζε την έναρξη των ταραχών και οι σχέσεις των δύο χωρών θα πέρναγαν σε ένα τελείως διαφορετικό επίπεδο.⁸⁷

Προτού ξεσπάσουν οι αντικαθεστωτικές ταραχές, η Τουρκία, όπως άλλωστε έκαναν και πολλοί ηγέτες, συντάχθηκε με την άποψη του Άσαντ πως η Συρία δεν θα επηρεάζονταν από τις ταραχές της Αραβικής Άνοιξης. Όταν όμως ξέσπασαν οι ταραχές στη Ντεράα, από πλευράς Τουρκίας υιοθετήθηκε μια προσεκτική προσέγγιση, αφού τυχόν ευθεία αμφισβήτηση του Άσαντ θα συνιστούσε και αμφισβήτηση των προηγούμενων δικών της

87 Christopher Phillips, *The Battle for Syria-International Rivalry in the New Middle East* (New Haven & London: Yale University Press, 2016), σελ. 59.

επιλογών. Με την εμφάνιση όμως της Αραβικής Άνοιξης στη Συρία και την έναρξη των εξεγέρσεων, η Τουρκία υιοθέτησε μια διπλή προσέγγιση προς το καθεστώς. Αρχικά και μέσω διαφόρων διαύλων και αξιωματούχων επιχείρησε να πείσει τον Άσαντ να σταματήσει τη βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων και να αναλάβει πρωτοβουλίες μεταρρυθμίσεων, ενώ την ίδια στιγμή φιλοξενούσε στην Κωνσταντινούπολη μέλη του, υπό συγκρότηση, κινήματος της αντιπολίτευσης. Ήταν τέτοια η αγωνία και το ενδιαφέρον της Τουρκίας για τις εξελίξεις στη γειτονική της Συρία, που θεωρούσε τις εξεγέρσεις ως ένα εσωτερικό της πρόβλημα. Η ανησυχία της Τουρκίας είχε να κάνει με το γεγονός πως τυχόν αποσταθεροποίηση σε μια χώρα με μεγάλο αριθμό Κούρδων, ενδεχομένως να μετέδιδε την κρίση και στο δικό της έδαφος με εμπλοκή των δικών της Κούρδων. Με την πάροδο του χρόνου και χωρίς να σημειώνεται κάποια πρόοδος στην επίλυση του ζητήματος, η Τουρκία είτε χάνοντας την υπομονή της με τον Άσαντ, είτε θέλοντας να εκβιάσει τις εξελίξεις, άρχισε να υποστηρίζει τις αντιπολιτευτικές δυνάμεις, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη δημιουργία του Syrian National Council (SNC).⁸⁸ Από τον Σεπτέμβριο του 2011 διέκοψε τις διπλωματικές της σχέσεις με τη Συρία και άλλαξε την πολιτική της ως προς τον Άσαντ. Η αρχική της προσπάθεια, ο Άσαντ να κάνει μεταρρυθμίσεις και οι Σουνίτες Αδελφοί Μουσουλμάνοι να αναβαθμιστούν, κάτι που θα αναβάθμιζε την περιφερειακή της ισχύ, δεν ευοδώθηκε με αποτέλεσμα να αλλάξει στάση.⁸⁹ Πλέον οι προσπάθειές της ήταν στην κατεύθυνση ανατροπής, αρχικά με επιχείρηση διεθνούς επέμβασης και όταν αυτό κατέστη σαφές πως δεν θα συμβεί, μέσω της παροχής βοήθειας και εκπαίδευσης σε αντικαθεστωτικές δυνάμεις. Αναφορικά με την επιθυμία της Άγκυρας για διεθνή (αμερικάνικη) επέμβαση, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως όταν υπήρξαν πληροφορίες τον Αύγουστο 2013 για χρήση χημικών όπλων στη Γούτα, δημοσιεύματα υποστήριζαν πως πίσω από την επίθεση βρίσκονταν η Τουρκία που ήθελε με αυτόν τον τρόπο να εμπλέξει τις ΗΠΑ, ώστε να ανατραπεί το καθεστώς Άσαντ.⁹⁰

Εν συνεχεία η Τουρκία επιλέγοντας να υποστηρίξει την ανατροπή του Άσαντ και την ενίσχυση των Αδελφών Μουσουλμάνων της Συρίας, ενίοτε βοηθώντας έμμεσα ή/και άμεσα και τζιχαντιστικές οργανώσεις, βρέθηκε στο επίκεντρο του ανταγωνισμού και των διενέξεων που λαμβάνουν χώρα στη Μέση Ανατολή εδώ και πολλά χρόνια. Ειδικότερα,

88 Tim Manhoff, on Konrad Adenauer Stiftung, Turkey's Foreign Policy Towards Syria (From Neo-Ottoman Adventurism to Neo-Ottoman Realpolitik), σελ. 5-6.

89 Μιχάλης Σαρλής «Η Τουρκία, η συριακή κρίση και ο πόλεμος στην Λιβύη (Πώς μεταλλάχθηκε η τουρκική εξωτερική πολιτική)» Foreign Affairs Hellenic Edition, 21 Ιουλίου 2020, <http://www.foreignaffairs.gr/articles/72838/mixalis-sarlis/i-toyrkia-i-syriaki-krisi-kai-o-polemos-stin-libyi?page=show> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

90 Άγγελος Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2015) σελ. 609.

ενεπλάκη στον περιφερειακό ανταγωνισμό του σιιτικού Ιράν με τον σουνιτικό πυλώνα της Σαουδικής Αραβίας, αλλά και στις προστριβές και αντιπαλότητες της Σαουδικής Αραβίας με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους. Αυτό φυσικά είχε ως επακόλουθο από το 2013 έως το 2016 να εμπλακεί σε ένα πολύ ρευστό και διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον γεωπολιτικής, που την οδήγησε σε έναν υπερθετικό βαθμό υπερέντασης. Η ανάληψη δράσης από τους Κούρδους της Συρίας, εντός του πεδίου που τους άφησε ο Άσαντ, αποσύροντας τις δυνάμεις του στα αστικά κέντρα, ενόχλησε την Άγκυρα και ενεργοποίησε το σύνδρομο της Συνθήκης των Σεβρών. Η απειλή των συμφερόντων της από τη δράση των Κούρδων οδήγησε στην απόφαση ενίσχυσης τζιχαντιστικών ομάδων για περιορισμό των Κούρδων, αλλά και οξεία αντιπαράθεση με τη ρωσική στρατηγική. Εν κατακλείδι, έως το 2016 η Τουρκία είχε «πετύχει» να βρίσκεται αντιμέτωπη με τη Ρωσία, το Ιράν, τη Σαουδική Αραβία, χωρίς να παραβλέπονται και οι κακές της σχέσεις με το Ισραήλ. Αν θα έπρεπε να χαρακτηριστεί μονολεκτικά η θέση της Τουρκίας κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα, ανεπιφύλακτα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η έννοια της απομόνωσης, ακόμη και από συμμάχους εντός του ΝΑΤΟ.⁹¹ Η απομόνωση και η δυσaráεσκεια σε επίπεδο ΝΑΤΟ και ΗΠΑ για τη στήριξη της Τουρκίας (και άλλων βέβαια συμμάχων των ΗΠΑ, όπως η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα) στις τζιχαντιστικές οργανώσεις, εκφράστηκε με τον καλύτερο τρόπο το φθινόπωρο του 2014 από τον τότε Αντιπρόεδρο των ΗΠΑ Τζο Μπάιντεν σε ομιλία του στο Χάρβαρντ.⁹² Η πολιτική της Τουρκίας εν τοις πράγμασι αποδείχθηκε λανθασμένη, καθόσον ενώ επένδυσε στην ταχεία ανατροπή του Άσαντ και στην εγκαθίδρυση μιας σουνιτικής κυβέρνησης Αδελφών Μουσουλμάνων (με βοήθεια και από το Κατάρ), που θα της παρείχε τη δυνατότητα ευρείας επιρροής στα νότια σύνορά της, δεν έλαβε υπόψη της τη δυναμική των παραδοσιακών συμμάχων του Άσαντ, ήτοι Ρωσίας, Ιράν και Χεζμπολάχ. Ακόμη χειρότερα, δημιούργησε στο μαλακό υπογάστριό της, ένα ακόμη κουρδικό ένοπλο κίνημα που διεκδικεί πλέον με αξιώσεις τον ζωτικό του χώρο.

Το έτος 2016 η τουρκική πολιτική μεταβλήθηκε και πάλι, στην προσπάθεια της Άγκυρας να ξεφύγει από το αδιέξοδο που η ίδια είχε περιέλθει. Η ευκαιρία δόθηκε από την προσέγγιση με τη Μόσχα, προφανώς και για εξυπηρέτηση συμφερόντων της Ρωσίας, η οποία είδε την ευκαιρία να προσελκύσει προς το μέρος της μια χώρα μέλος του ΝΑΤΟ, η

91 Tim Manhoff on Konrad Adenauer Stiftung, Turkey's Foreign Policy Towards Syria (From Neo-Ottoman Adventurism to Neo-Ottoman Realpolitik), σελ. 5.

92 Barbara Plett Usher, Joe Biden apologised over IS remarks, but was he right? on BBC state department correspondent, 7 Οκτωβρίου 2014, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-29528482> (έγινε πρόσβαση στις 25 Οκτωβρίου 2021)

οποία βρισκόταν ήδη σε μια προβληματική σχέση εντός της ευρωατλαντικής συμμαχίας. Κάτι αντίστοιχο αρχικά έκανε και με το PYD των Κούρδων, που προσπάθησε να το απομακρύνει από τις ΗΠΑ και βλέποντάς το ως έναν χρήσιμο σύμμαχο που πολεμούσε το ISIS, του έδωσε τη δυνατότητα, τον Φεβρουάριο 2016, να λειτουργήσει κομματικό γραφείο στη Μόσχα.⁹³ Η προσέγγιση Τουρκίας με τη Ρωσία έγινε τον Αύγουστο 2016 με τον Ερντογάν να επισκέπτεται την Αγία Πετρούπολη και να συνομιλεί με τον Ρώσο Πρόεδρο Πούτιν.⁹⁴ Σημειώνεται πως ο Τούρκος Πρόεδρος, λίγο μετά το πραξικόπημα εναντίον του έμοιαζε απομονωμένος και εγκαταλελειμμένος από τις ΗΠΑ και την ΕΕ. Όλων αυτών βέβαια είχε προηγηθεί η αντικατάσταση του Τούρκου ΥΠΕΞ Νταβούτογλου, από τον Μπιναλί Γιλντιρίμ τον Μάιο του 2016, ο οποίος ανακοίνωσε το νέο δόγμα της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής «περισσότεροι φίλοι, λιγότεροι εχθροί», σαφώς επηρεασμένος από την απομόνωση που είχε περιέλθει η Τουρκία.⁹⁵

Η νέα αυτή σχέση με τη Ρωσία επέτρεψε στην Τουρκία να αναθεωρήσει και τους στόχους της ως προς τη Συρία. Πλέον ο στόχος δεν ήταν να ανατραπεί ο Άσαντ, αφού εξάλλου δεν το επέτρεπε αυτό η Ρωσία, αλλά να περιοριστούν οι Κούρδοι, που επεκτείνονταν στα βόρεια της χώρας. Το σύνθετο γεωπολιτικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με τη διέξοδο που πρόσφερε η στρατηγική προσέγγιση με τη Μόσχα, τερμάτισαν τις επιθετικές βλέψεις της Άγκυρας για ανατροπή Άσαντ, έδωσαν όμως περιθώριο ενίσχυσης της επιθετικής πολιτικής εναντίον των Κούρδων της Συρίας. Υπό το πρίσμα αυτό η Τουρκία πραγματοποίησε, όπως προαναφέρθηκε, στα βόρεια της Συρίας 3 μεγάλες στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η «Ασπίδα του Ευφράτη» ήταν η πρώτη επιχείρηση και πραγματοποιήθηκε από τον Αύγουστο 2016 μέχρι τον Μάρτιο 2017 και σε αυτή καταλήφθηκε μια περιοχή βορειοανατολικά από το Χαλέπι και δυτικά του Ευφράτη, από Τζαράμπλους έως Αλ-Μπαμπ. Όπως προαναφέρθηκε, σε επόμενο χρόνο η Τουρκία εγκατέστησε και παρατηρητήρια στα βόρεια του Ιντλίμπ για έλεγχο συμφωνίας αποκλιμάκωσης. Η επιχείρηση «Κλάδος Ελαιάς»⁹⁶ ήταν η δεύτερη επιχείρηση εισβολής στο έδαφος της Συρίας

93 Christopher Phillips, *The Battle for Syria-International Rivalry in the New Middle East* (New Haven & London: Yale University Press, 2016), σελ. 222.

94 Erdoğan and Putin discuss closer ties in first meeting since jet downing, on *The Guardian*, 09 Αυγούστου 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/09/erdogan-meets-putin-leaders-look-mend-ties-jet-downing-russia-turkey> (έγινε πρόσβαση στις 25 Οκτωβρίου 2021)

95 Tim Manhoff on Konrad Adenauer Stiftung, *Turkey's Foreign Policy Towards Syria (From Neo-Ottoman Adventurism to Neo-Ottoman Realpolitik)*, σελ. 11.

96 Turkey's operation in Syria's Afrin: The key players, *Aljazeera*, 22 Ιανουαρίου 2018 <https://www.aljazeera.com/news/2018/1/22/turkeys-operation-in-syrias-afrin-the-key-players> (έγινε πρόσβαση στις 27 Οκτωβρίου 2021)

από τον Ιανουάριο έως τον Φεβρουάριο 2018, όπου απωθήθηκαν Κούρδοι του YPG και καταλήφθηκε το Αφρίν, βορειοδυτικά από το Χαλέπι. Η «Πηγή Ειρήνης» ήταν η τρίτη επιχείρηση στρατιωτικής εισβολής, στις αρχές Οκτωβρίου 2019, όπου και καταλήφθηκε η κουρδική περιοχή στα ανατολικά του Ευφράτη, στη βορειοανατολική Συρία. Πέραν της κατάληψης εδάφους, υπήρξε και εκτοπισμός χιλιάδων Κούρδων. Η τελευταία αυτή στρατιωτική εισβολή, η οποία μάλιστα πραγματοποιήθηκε έχοντας και την έγκριση του Αμερικάνου Προέδρου Ντόναλντ Τραμπ,⁹⁷ αποτέλεσε και ένα νέο πεδίο συμφωνίας με τη Ρωσία και έτσι μετατράπηκε σχεδόν ολόκληρη η βόρεια Συρία, από το Ιντλίμπ μέχρι το Ιράκ σε μια ζώνη όπου ενεργούν δυνάμεις πολλών αντικρουόμενων δρώντων (καθεστωτικές δυνάμεις, Ρώσοι, Τούρκοι, Κούρδοι, αντικαθεστωτικοί, αλλά και ακραίοι ισλαμιστές της HTS). Λεπτομέρειες εμφανίζονται στο Παράρτημα «B».

Ένα χαρακτηριστικό που δείχνει τη σπουδαιότητα και την επίδραση της τουρκικής παρουσίας είναι τα στοιχεία που προκύπτουν από τη μελέτη της εν λόγω περίπτωσης υπό το πρίσμα της εφαρμογής απλών και σύνθετων δεικτών των τεσσάρων γεωπολιτικών πυλώνων (στη μεθοδολογία της συστημικής γεωπολιτικής ανάλυσης) του καθηγητή Ι. Μάζη.⁹⁸ Ενώ οι δυνάμεις που υποστηρίζουν το καθεστώς υπερισχύουν των αντιπάλων τους, με την επέμβαση των τουρκικών δυνάμεων ενισχύονται σαφώς οι αντικαθεστωτικοί και οι διάφορες τζιχαντιστικές ομάδες. Περαιτέρω, από το 2020 προέβλεπε η μελέτη πως θα ενισχύονταν ακόμη περισσότερο η ισχύς των φιλοκαθεστωτικών δυνάμεων, με ανάλογη επίδραση στην ανακατανομή της ισχύος. Συμπερασματικά, η τουρκική παρουσία ενισχύει το αντικαθεστωτικό στρατόπεδο, το οποίο όμως συνεχώς φθίνει, ενώ οι δυνάμεις που στηρίζουν τον Άσαντ αυξάνουν την ισχύ τους.

Μία άλλη παράμετρος της στρατηγικής προσέγγισης της Άγκυρας με τη Μόσχα είναι και η συμμετοχή της Τουρκίας στις συνομιλίες της Ασάνα (τόρα Νουρ Σουλτάν), όπου στο τριμερές σχήμα με Ρωσία-Ιράν-Τουρκία και με τα αρκετά σημεία σύγκλισης, αναδεικνύεται η κοινή επιδίωξη να παραμείνουν οι ΗΠΑ εκτός των εξελίξεων για το μέλλον της Συρίας. Στην κατεύθυνση αυτή, ήτοι της προσέγγισης με τη Ρωσία και την απομάκρυνση από τις ΗΠΑ, εντάσσεται και η συμφωνία για αγορά από τη Μόσχα του πυραυλικού συστήματος S-400, κίνηση που προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων με προεκτάσεις ακόμη και

97 Turkey launches ground offensive in northern Syria, on BBC, 09 Οκτωβρίου 2019

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49983357> (έγινε πρόσβαση στις 27 Οκτωβρίου 2021)

98 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο (Πρώτος Τόμος) και ειδικότερα στο Κεφάλαιο «XVIII. Έφαρμογή Άπλών και Σύνθετων Δεικτών των Τεσσάρων Γεωπολιτικών Πυλώνων στην Μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: Η Περίπτωση της Συρίας», (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2017).

σήμερα.⁹⁹ Στον αντίποδα, ενισχυόμενες τριβές προκαλεί στις σχέσεις Τουρκίας και Ρωσίας η διαφαινόμενη προσέγγιση-σε επίπεδο εξοπλισμών- της Τουρκίας με την Ουκρανία.

Επίσης μία εξίσου σημαντική διάσταση της εμπλοκής της Τουρκίας στον συριακό εμφύλιο, αποτελούν και οι συχνές καταγγελίες για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο βόρειο τμήμα της χώρας, όπου ασκεί εν τοις πράγμασι τον έλεγχο. Καίτοι η επίσημη θέση της Τουρκίας είναι πως υφίσταται θετικός αντίκτυπος και πρόσημο από την ανθρωπιστική της δράση, εν τούτοις καταγράφονται πολυάριθμες επιθέσεις¹⁰⁰ της στρατοχωροφυλακής εναντίον πολιτών που καταλήγουν σε βασανισμούς, απαγωγές, κατασχέσεις ιδιωτικών περιουσιών κ.λπ. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται η αλλαγή στην εθνολογική σύσταση των περιοχών που κατέχει και γι' αυτό προωθείται η εγκατάσταση Αράβων σουνιτών ή/και τουρκμάνων¹⁰¹, οι οποίοι απολαμβάνουν διευκολύνσεων από τις ΤΕΔ, όπως ανοικοδόμηση οικιστικών μονάδων, παρεμπόδιση επιστροφής των εκτοπισμένων φυσικών ιδιοκτητών των περιουσιών κ.λπ. Ήτοι, παρατηρείται μία συστηματική προσπάθεια εποικισμού που θυμίζει την αντίστοιχη στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Παρέλκει δε η επισήμανση, πως όλα αυτά συνθέτουν την εικόνα του πραγματικού προσώπου της κατοχής της Τουρκίας στο βόρειο τμήμα της Συρίας, ενώ βρίσκεται σε πλήρη αντίφαση με το αφήγημα του Ερντογάν περί ανθρωπιστικής βοήθειας που πασχίζει ο Τούρκος Πρόεδρος να προβάλλει στη διεθνή κοινότητα.

Αξιοσημείωτο και ενδεικτικό της προσέγγισης της Τουρκίας είναι το γεγονός πως περί τα τέλη Οκτωβρίου 2021 υπήρχαν συνεχείς δηλώσεις για επικείμενη τέταρτη επιχείρηση εισβολής επί του συριακού εδάφους, με στόχο την εκκαθάριση της κουρδικής απειλής.¹⁰² Στο πλαίσιο αυτό η τουρκική πλευρά επέρριψε ευθύνες τόσο στις ΗΠΑ, όσο και στη Ρωσία για τη στήριξη που παρέχουν στους Κούρδους, αναδεικνύοντας για μια ακόμη φορά το εξαιρετικά περίπλοκο του συριακού πολέμου. Παράλληλα αναφέρθηκε μερική αποχώρηση μισθοφόρων της Τουρκίας από τη Λιβύη και μεταφορά τους προς ενίσχυση των αντικαθεστωτικών δυνάμεων πέριξ του Ιντλίμπ, κίνηση που εξυπηρετεί και τον σκοπό

99 Turkey, Russia sign deal on supply of S-400 missiles, 29 Δεκεμβρίου 2017, <https://www.reuters.com/article/us-russia-turkey-missiles/turkey-russia-sign-deal-on-supply-of-s-400-missiles-idUSKBN1EN0T5/> (έγινε πρόσβαση τις 26 Οκτωβρίου 2021)

100 Συριακό Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Turkish military in Syria | Seven children and three women among 20 Syrian civilians killed by Turkish forces in 2021, 06 Μαΐου 2021, <https://www.syriahr.com/en/215561/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Οκτωβρίου 2021)

101 Συριακό Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, “Demographic change” in progress | Charity association builds 12 residential units in Afrin, 14 Μαΐου 2021, <https://www.syriahr.com/en/216208/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Οκτωβρίου 2021)

102 ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Έτοιμη για νέα εισβολή στη βόρεια Συρία η Τουρκία, 19 Οκτωβρίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/world/561542671/etoimi-gia-nea-eisvoli-sti-voreia-syria-i-toyrkia/> (έγινε πρόσβαση στις 15 Νοεμβρίου 2021)

εμφάνισής της ως χώρα που συμμορφώνεται με τα σχετικά για τη Λιβύη ψηφίσματα. Εν τέλει δεν υπήρξε κλιμάκωση της τουρκικής δράσης, πέραν των λεκτικών ανακοινώσεων και της εσωτερικής προπαγάνδας.

3.3 Οι επιδιώξεις της Τουρκίας

Από τα προαναφερθέντα στο Κεφάλαιο αυτό, αναφορικά με την πολιτική και τις επιδιώξεις της Τουρκίας, συνοψίζοντας δύναται να καταγραφούν τα εξής:

Η Άγκυρα εξ αρχής επιδίωξε να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στη συριακή κρίση, θέλοντας αφενός να επιβεβαιώσει την ισχύ και τη δυναμική της στην περιοχή και αφετέρου να προασπίσει τα εθνικά της συμφέροντα. Τούτο την οδήγησε στην άσκηση διαφορετικών και συχνά αλληλοαναιρούμενων επιλογών.

Στα αρχικά στάδια των διαδηλώσεων στήριξε πολιτικά τον Άσαντ και μέσω της προσωπικής επαφής των δύο Προέδρων επιδίωξε να τον πείσει να προβεί σε μεταρρυθμίσεις ώστε να εκτονωθεί η κρίση. Η Τουρκία, είχε κάθε συμφέρον να μην επεκταθεί η κρίση και αποσταθεροποιηθεί η Συρία, καθόσον σε αυτή την περίπτωση ο κουρδικός παράγοντας θα ήταν μία ανεξέλεγκτη απειλή, ικανή να δημιουργήσει προβλήματα και στο εσωτερικό της. Ενδεχόμενη αυτονομία των Κούρδων της Συρίας θα αποτελούσε πλήγμα για την εσωτερική συνοχή της Τουρκίας, καθόσον θα επηρέαζε τον επί δεκαετίες αγώνα της εναντίον του κουρδικού PKK. Εξάλλου σύμφωνα με την επίσημη πολιτική της Τουρκίας, οι Κούρδοι της Συρίας (PYD/YPG) και το PKK συνδέονται στη βάση τρομοκρατικής υπόστασης και δράσης.¹⁰³

Εν συνεχεία και πάλι υπό το πρίσμα της προσωπικής σχέσης των δύο Προέδρων, επιχειρήθηκε να γίνουν ελεύθερες εκλογές με συμμετοχή και των Αδελφών Μουσουλμάνων, κάτι που δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτό από τον Άσαντ. Η συνεχιζόμενη αδυναμία εύρεσης λύσης από τις πρωτοβουλίες Ερντογάν, έπληξε το κύρος και το γόητρό του, όπως και όλης της Τουρκίας, η οποία ενώ καυχάτο για την επιρροή της στην περιοχή, εν τούτοις δεν ήταν αποτελεσματική. Αναπόφευκτα υπήρξε μεταστροφή στην πολιτική της και πλέον υποστηρίχτηκε με όλα τα μέσα η ανατροπή Άσαντ και η εγκαθίδρυση σουνιτικής κυβέρνησης υπό τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Βέβαια, η επιλογή στήριξης των αντικαθεστωτικών, υπό τα χαρακτηριστικά και το παρελθόν της συριακής πραγματικότητας,

103 <http://www.mfa.gov.tr/pkk.en.mfa> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

οδήγησε στην απόλυτη αποσταθεροποίηση, ήτοι στο αντίθετο από αυτό που αρχικά ήθελε η Τουρκία.

Η κατάσταση περιπλέχθηκε ακόμη περισσότερο από την επιλογή της Τουρκίας να στηρίζει και εξτρεμιστικές ομάδες, προκαλώντας την ενόχληση της Δύσης και τον απομονωτισμό της. Τζιχαντιστές και λοιπά ισλαμιστικά στοιχεία έβρισκαν καταφύγιο στα νότια της Τουρκίας και από εκεί ανεφοδιάζονταν σε υλικά και εξοπλισμούς. Σημειώνεται πως μέσω της Τουρκίας γίνονταν και οι πωλήσεις πετρελαίου του ISIS, από τις καταληφθείσες πετρελαιοπηγές, που απέφεραν μηνιαίως 40.000.000 δολάρια, ήτοι περίπου 500.000.000 δολάρια ετησίως.¹⁰⁴ Παράλληλα, η ενίσχυση των κουρδικών δυνάμεων, με τη βοήθεια δε των ΗΠΑ για την αντιμετώπιση του ISIS, άρχισε να προβληματίζει την Τουρκία και να την ωθεί σε αλλαγή πολιτικής εκ νέου. Πλέον ο στόχος ήταν όχι η ανατροπή του Άσαντ, αλλά η αποδυνάμωση των Κούρδων και η αποτροπή κουρδικής αυτονομίας. Βέβαια πάντα στην ατζέντα της περιλαμβάνει και την επέμβαση της Δύσης, που θα την έβγαζε από το αδιέξοδο, χωρίς όμως αυτό να το επιτυγχάνει.¹⁰⁵ Η πρόσκληση Πούτιν στις συνομιλίες της Αστάνα έφερε εκ νέου την Τουρκία στο προσκήνιο της συριακής λύσης και βοήθησε αυτή να ασχοληθεί με τη μείωση του ειδικού βάρους των Κούρδων. Παράλληλα και καθόσον στο έδαφός της βρίσκονται εκατομμύρια πρόσφυγες από τη Συρία -με την ίδια και τις επιλογές της να ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για αυτό- η Τουρκία έχει να αντιμετωπίσει και αυτή την πρόκληση.

Εν κατακλείδι, η Τουρκία επιδιώκει άμεσα την ανάσχεση της δημιουργίας αυτόνομης κουρδικής οντότητας στα βόρεια της Συρίας και σε δεύτερο χρόνο την αύξηση της δικής επιρροής στην περιοχή, υπό τον ευρύτερο στόχο της περιφερειακής ηγεμονίας. Επιθυμεί να αποτελέσει το σουνιτικό κέντρο ισχύος στο σύστημα της Μέσης Ανατολής, ήτοι να «αναβιώσει» η εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και να ηγείται όλων των Αράβων. Προς τούτο κάνει χρήση της αξίας που παρέχει η διατήρηση του εδάφους που ήδη κατέχει και δεν είναι πιθανό να αποχωρήσει μεσοπρόθεσμα (όπως δεν έχει αποχωρήσει και από το βόρειο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας). Πεδίο ενδιαφέροντος αποτελεί και η ανοικοδόμηση και η παροχή υπηρεσιών στις περιοχές που κατέχει, ώστε να ενδυναμώσει την εκεί παρουσία της. Μέχρι στιγμής πάντως επιχειρεί να εμφανιστεί ως εγγυητής

104 Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, Το Συριακό Ζήτημα (2011-2020), (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2020), σελ. 52

105 EMRAH ATAR [Ph.D., teaching assistant at the Global Development Institute (GDI) at the University of Manchester], An overview of Turkish foreign policy as 2020 ends, on Dailysabah, 08 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/an-overview-of-turkish-foreign-policy-as-2020-ends> (έγινε πρόσβαση στις 27 Οκτωβρίου 2021)

σταθερότητας και παρέχει ανθρωπιστική βοήθεια, προσδοκώντας σε οφέλη.¹⁰⁶ Αναφορικά με το στοιχείο των Κούρδων θα επιδιώξει, ως μέρος της μελλοντικής και πολιτικής λύσης, τη δημογραφική αλλοίωση τους με την μετεγκατάσταση Αράβων προσφύγων από το έδαφός της στις περιοχές των Κούρδων και ουσιαστικά την ακύρωση των συνθηκών για αυτονομία.¹⁰⁷ Η μετεγκατάσταση των προσφύγων από το έδαφός της θα εξυπηρετούσε και τα συμφέροντα της Ευρώπης. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί πως ήδη ευρωπαϊκές χώρες αποφασίζουν την επιστροφή προσφύγων απευθείας στη Συρία, εκτιμώντας πως η Συρία είναι πλέον ασφαλής χώρα.¹⁰⁸ Τέλος, υπάρχουν περιφερειακές αναλύσεις που υποστηρίζουν πως υπάρχει η πιθανότητα σε δέκα έτη να δημιουργηθεί ομοσπονδία στη Συρία με την κουρδική περιοχή να λειτουργεί αυτόνομα, προσφέροντας έτσι έναν σταθερό και αξιόπιστο δρόμο στην περιοχή και λειτουργώντας ως ανάχωμα στις συμπεριφορές του Ιράν, με προσανατολισμό φυσικά σε Αμερική και Ισραήλ.¹⁰⁹ Σε κάθε περίπτωση όμως, η Τουρκία εκτιμάται πως θα συνεχίσει τη συνεργασία της με τις αντικαθεστωτικές δυνάμεις και ενδεχομένως βραχυπρόθεσμα θα πραγματοποιήσει νέα επιχείρηση κατά των Κούρδων. Βέβαια, την παρούσα χρονική στιγμή που η τουρκική οικονομία αντιμετωπίζει τεράστια προβλήματα θα πρέπει να συνεκτιμηθεί ότι τυχόν ανάληψη στρατιωτικής δράσης έναντι των Κούρδων θα επέφερε όξυνση στις εσωτερικές διαταραχές της Τουρκίας, καθώς θα μπορούσε να ρίξει και άλλο την αξία του τουρκικού νομίσματος. Η πτώση δε της αξίας της τουρκικής λίρας ενδεχομένως αποτελεί και σημείο τριβής των ΤΕΔ με τους Σύρους μαχητές/μισθοφόρους με τους οποίους συνεργάζονται και υποστηρίζουν στις βόρειες κατεχόμενες περιοχές.

¹⁰⁶ Carlotta Gall, In Turkey's Safe Zone in Syria, Security and Misery Go Hand in Hand, 16 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.nytimes.com/2021/02/16/world/middleeast/syria-turkey-erdogan-afrin.html> (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

¹⁰⁷ Σωτήρης Ρούσσος, «Περιφερειακές ηγεμονικές αξιώσεις και η κατάρρευση του εθνικού αφηγήματος στη Συρία», στο Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 304.

¹⁰⁸ Chris Jewers, 02 Μαρτίου 2021, Denmark becomes the first European nation to tell Syrian refugees they must return home, saying the country is now safe <https://www.dailymail.co.uk/news/article-9316633/Denmark-European-country-Syrian-migrants-country.html> (έγινε πρόσβαση στις 08 Μαρτίου 2021)

¹⁰⁹ Τρομάζει την Τουρκία το σχέδιο «νέα Συνθήκη των Σεβρών»: «Το Κουρδιστάν ξεκίνησε ήδη στη Β.Συρία», 05 Φεβρουαρίου 2021 https://www.enoplos.gr/2021/02/blog-post_65.html (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

Κεφάλαιο Τέταρτο: Η Δράση και οι Επιδιώξεις της Ρωσίας

4.1 Γενικά

Στο παρόν κεφάλαιο θα αποτυπωθούν οι κυριότερες ενέργειες και συμπεριφορές της Ρωσίας, μέσα σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο και ρευστό περιβάλλον, όπως επίσης θα γίνουν και εκτιμήσεις επί των επιδιώξεων που έχει αναφορικά με το μέλλον της Συρίας. Οι σχέσεις των δύο χωρών εκκινούν από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου και τη ναυτική εγκατάσταση στην πόλη Ταρτούς, την μοναδική ναυτική βάση της Σοβιετικής Ένωσης (τόρα Ρωσίας) στη Μεσόγειο. Βέβαια κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο, όπου η Ρωσία είχε περιέλθει σε αδύναμη θέση, η δυναμική της εν λόγω ναυτικής βάσης μοιραία υποβαθμίστηκε, τουλάχιστον σε επίπεδο επάνδρωσης. Χαρακτηριστικά μέχρι το 2007 υπολειτουργούσε με προσωπικό μόλις 50 Ρώσους. Η Συρία είχε αγοράσει ρωσικά οπικά συστήματα, κάτι βέβαια που έκαναν και άλλα αραβικά κράτη, σε μεγαλύτερο μάλιστα βαθμό. Εν τούτοις, χαρακτηριστικό είναι πως, ενώ η Συρία στήριζε της επιλογές της Μόσχας (π.χ. στον πόλεμο με την Γεωργία τον Αύγουστο του 2008), ο Πούτιν δεν έτρεφε ιδιαίτερη εκτίμηση προς το πρόσωπο του Μπασάρ αλ-Άσαντ.¹¹⁰ Παρακάτω θα αναλυθούν το πως ενεπλάκη η Ρωσία στη συριακή κρίση και ποιες είναι πλέον οι επιδιώξεις της.

4.2 Η αρχική ρωσική προσέγγιση

Στα τέλη του 2010 ο Πούτιν καίτοι δεν ήταν Πρόεδρος της Ρωσίας (ήταν ο Μεντβέντεβ, ενώ ο Πούτιν ανέλαβε εκ νέου το 2012), έβλεπε τον χώρο της Μέσης Ανατολής ως έναν χώρο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τη Ρωσία. Ένα χαρακτηριστικό που είχε η ενασχόληση της Ρωσίας με την περιοχή, ήταν τα οφέλη σε ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος με τις ΗΠΑ, όπου κάθε κέρδος της Μόσχας θα σήμαινε και ήττα για την Ουάσιγκτον. Η στάση της Ρωσίας στο ζήτημα των αρχικών διαδηλώσεων, αλλά και στη συνέχεια όταν ξεκίνησαν οι ένοπλες συγκρούσεις, ήταν σταθερή και είχε ως στόχο τη διατήρηση του Άσαντ στην εξουσία. Τούτο, δείχνει μια λογική επιλογή, καθόσον ο Άσαντ ήταν ο μοναδικός στρατηγικός εταίρος στον ευαίσθητο χώρο της Μέσης Ανατολής. Η στήριξη που παρείχε στον Άσαντ ήταν πολυεπίπεδη. Αρχικά, σε διπλωματικό επίπεδο στον ΟΗΕ όπου κάνοντας χρήση του δικαιώματος της αρνησικυρίας απέτρεψε σειρά

110 Christopher Phillips, *The Battle for Syria-International Rivalry in the New Middle East* (New Haven & London: Yale University Press, 2016), σελ. 29-30.

προτεινόμενων ψηφισμάτων στο Συμβούλιο Ασφαλείας, που είχαν ως στόχο να πλήξουν τον Σύρο Πρόεδρο. Χαρακτηριστικά μνημονεύονται, το βέτο τον Οκτώβριο του 2011 που έθετε στον Άσαντ την εντολή να προβεί σε πολιτικές αλλαγές,¹¹¹ όπως και σε αντίστοιχη προσπάθεια του Συμβουλίου Ασφαλείας τον Φεβρουάριο του 2012,¹¹² ενώ τον Ιούλιο του 2012 σε προτεινόμενο ψήφισμα που θα επέβαλε κυρώσεις στον Άσαντ.¹¹³ Τέλος ενδεικτικό της ρωσικής στήριξης ήταν και η αποτροπή σχεδίου ψηφίσματος που παρέπεμπε την εξέταση των γεγονότων της συριακής κρίσης στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.¹¹⁴ Συνολικά από την έναρξη της κρίσης μέχρι και σήμερα έχει θέσει βέτο 18 φορές σε ψηφίσματα που αφορούν τη Συρία και τη Μέση Ανατολή.¹¹⁵ Σε στρατιωτικό επίπεδο η βοήθεια ήταν με την παροχή νέων οπλικών συστημάτων και ανταλλακτικών για παλαιότερα, ενώ στον οικονομικό τομέα η βοήθεια είχε να κάνει με την προμήθεια φθηνού ρωσικού πετρελαίου και λοιπών αγαθών.¹¹⁶

Το ενδιαφέρον της Ρωσίας για τη Συρία και τη Μέση Ανατολή ευρύτερα, εδράζεται και στην ανησυχία της Μόσχας για την εσωτερική της ασφάλεια. Τυχόν επέκταση των ισλαμιστικών οργανώσεων, μέσω του σουνιτικού ακραίου милитарισμού, όπως η εμφάνιση και δράση του ISIS, ερμηνεύονται από τη Ρωσία ως απειλή για την εθνική της ασφάλεια. Σύμφωνα με τη γεωστρατηγική οπτική της Ρωσίας η πτώση του Άσαντ θα μπορούσε να ενισχύσει τη ρευστότητα στην περιοχή και οι νέες ισλαμιστικές δυνάμεις που θα αναδύονταν να προκαλούσαν εκ νέου τρομοκρατικά ή/και αυτονομιστικά κινήματα στον Καύκασο. Πέραν όμως από τα ζητήματα γεωστρατηγικής και εσωτερικής ασφάλειας, για τη Ρωσία η στήριξη του Άσαντ είχε και ένα ιδεολογικό πρόσημο. Η αλλαγή του καθεστώτος Άσαντ, για τη Μόσχα ήταν συνδεδεμένη με την πολιτική που επιθυμούσαν οι ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή. Περαιτέρω η ανατροπή Άσαντ ήταν αντίθετη με τα ισχύοντα στο Διεθνές Δίκαιο και δεν είχε

111 Security Council Fails to Adopt Draft Resolution Condemning Syria's Crackdown on Anti-Government Protestors, Owing to Veto by Russian Federation, China, 04 Οκτωβρίου 2011, <https://www.un.org/press/en/2011/sc10403.doc.htm> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

112 Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria as Russian Federation, China Veto Text Supporting Arab League's Proposed Peace Plan, 04 Φεβρουαρίου 2012, <https://www.un.org/press/en/2012/sc10536.doc.htm> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

113 Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria That Would Have Threatened Sanctions, Due to Negative Votes of China, Russian Federation, 19 Ιουλίου 2012, <https://www.un.org/press/en/2012/sc10714.doc.htm> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

114 Russia, China block Security Council referral of Syria to International Criminal Court, 22 Μαΐου 2014, <https://news.un.org/en/story/2014/05/468962-russia-china-block-security-council-referral-syria-international-criminal-court#.Vq90rkAppVU> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

115 Security Council United Nations VETO LIST, <https://research.un.org/en/docs/sc/quick> (έγινε πρόσβαση στις 27 Οκτωβρίου 21)

¹¹⁶ Michael Peel «Iran, Russia and China prop up Assad economy», on Financial Times, 27 Ιουλίου 2013, <https://www.ft.com/content/79eca81c-df48-11e2-a9f4-00144feab7de> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

κανένα νομικό έρεισμα. Αυτόν εξάλλου τον σεβασμό στο Διεθνές Δίκαιο ανέδειξε και ο Ρώσος Πρόεδρος Πούτιν με την ανοικτή του επιστολή¹¹⁷ στον αμερικάνικο λαό τον Σεπτέμβριο του 2013, όταν οι ΗΠΑ είχαν την πρόθεση να επέμβουν στρατιωτικά, μετά από καταγγελίες για χρήση χημικών από το καθεστώς Άσαντ. Η θέση αυτή εντάσσεται και στην απόρριψη κάθε μονομερούς ενέργειας των ΗΠΑ, ως αποτέλεσμα της αυξημένης βαρύτητας που χαρακτηρίζει τη ρωσική ισχύ και επιρροή από την ανάληψη των ηνίων της χώρας από τον Πούτιν.

4.3 Η ενεργός ρωσική εμπλοκή

Τον Αύγουστο του 2015 και ενώ η κατάσταση σε στρατιωτικό επίπεδο ήταν πολύ δύσκολη για τον Άσαντ, υπογράφηκε μεταξύ Ρωσίας και Συρίας συμφωνία που έδινε το δικαίωμα χρήσης της Βάσης Χμεϊμίμ (Khmeimim) από τα ρωσικά αεροσκάφη για απεριόριστο χρόνο και δίχως χρέωση. Στο πνεύμα της συμφωνίας και στις αρχές Σεπτεμβρίου 2015, 28 αεροσκάφη και 2000 προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων της Ρωσίας έφτασαν στη Συρία, ενώ ταυτόχρονα ο Στόλος της Μαύρης Θάλασσας έπλεε προς την περιοχή. Επίσης εντός του Σεπτεμβρίου και κατόπιν επίσημου αιτήματος της Συρίας, οι ρωσικές δυνάμεις επενέβησαν υπέρ των δυνάμεων Άσαντ προσβάλλοντας στόχους, στο πλαίσιο του πολέμου ενάντια στη διεθνή τρομοκρατία και του ISIS.¹¹⁸

Οι ρωσικές δυνάμεις σε συνεργασία με δυνάμεις του Ιράν, τη Χεζμπολάχ και σιιτικές πολιτοφυλακές, πέτυχαν την ανατροπή της κατάστασης, την απώθηση του ISIS και την ανάληψη του ελέγχου από τις δυνάμεις Άσαντ. Με βάση τα προαναφερθέντα στο Κεφάλαιο αυτό, όπως και στο 2^ο Κεφάλαιο, προκύπτει πως η αναβάθμιση της ρωσικής εμπλοκής από το 2015 και εντεύθεν μετασχημάτισε το πολεμικό τοπίο και εδραίωσε τον άξονα Συρίας-Ιράν, αποδυναμώνοντας παράλληλα τον σουνιτικό άξονα Τουρκίας-Σαουδικής Αραβίας. Είναι δε σαφές πως η Ρωσία εδραίωσε την επιρροή και την παρουσία της στη Συρία συγκλίνοντας με άλλους δρώντες της περιοχής, όπως το Ιράν,¹¹⁹ ή την Τουρκία. Αναφορικά με την Τουρκία θα πρέπει να σημειωθεί πως παρότι οι σχέσεις είχαν

117 Vladimir Putin (president of Russia), A Plea for Caution From Russia on NY Times, 11 Σεπτεμβρίου 2013, <https://www.nytimes.com/2013/09/12/opinion/putin-plea-for-caution-from-russia-on-syria.html> (έγινε πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2021)

118 Christopher Phillips, *The Battle for Syria-International Rivalry in the New Middle East* (New Haven & London: Yale University Press, 2016), σελ. 217-218.

119 Μιχάλης Σαρλής, *Συστημική γεωπολιτική & ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής-Συστημική γεωπολιτική ανάλυση και χαρτογραφία του σύμπλοκου Συρίας, Ιράν, Λιβάνου* (Αθήνα: Λειμών, 2019), σελ.202.

μια περίοδο αντίθετων συμφερόντων και παραλίγο να υπάρξει εμπλοκή, εν τούτοις βρέθηκε σημείο σύγκλισης και συνεργασίας (ιδίως στο σχήμα της Αστάνα) και πλέον οι δύο χώρες συνυπάρχουν με αμοιβαίες υποχωρήσεις.¹²⁰ Ερωτηματικό αποτελούν οι περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες της Ρωσίας να συμβάλλει από μόνας στη διαδικασία ανασυγκρότησης της Συρίας, χωρίς να είναι βέβαιο πως επιθυμεί μάλιστα να πράξει κάτι τέτοιο.¹²¹

Όπως είναι φυσικό, υπάρχει και η διαφορετική άποψη αναφορικά με την εξέλιξη της ρωσικής επέμβασης στον πόλεμο της Συρίας. Ο Μπαράκ Ομπάμα, ως Πρόεδρος των ΗΠΑ, πίστευε πως η ρωσική ενεργή ανάμιξη θα έβλαπτε τη Ρωσία, όπως είχε βλάψει τις ΗΠΑ η εμπλοκή στο Ιράκ το 2003. Ομοίως στις αρχές 2017, όταν πλέον η Ρωσία είχε εδραιώσει τη στρατιωτική παρουσία της στη Συρία, καταγράφονταν η άποψη πως το ισοζύγιο κόστους-οφέλους για την ίδια ήταν αβέβαιο.¹²²

4.4 Οι ρωσικές επιδιώξεις

Εν κατακλείδι και υπό το πρίσμα των προαναφερθέντων αναφορικά με την πολιτική και τις επιδιώξεις της Ρωσίας, συνοψίζοντας δύναται να καταγραφούν τα εξής:

Το θέατρο των επιχειρήσεων της Συρίας ήταν και εξακολουθεί να είναι, μια πολύ καλή ευκαιρία για τη Μόσχα να αξιολογήσει νέα οπλικά συστήματα και την τακτική χρήση αυτών, καθώς και να διαφημίσει και επιδείξει την αποτελεσματικότητά τους.¹²³ Συναφώς και πέραν των οπλικών συστημάτων, έκανε χρήση σε συνεργασία με χερσαίες και αεροπορικές δυνάμεις, αριθμό μισθοφορικών εταιρειών, κυρίως την εταιρεία WAGNER GROUP.¹²⁴

Η Ρωσία προτιμά και σε αυτή την κρίση να διατηρεί τον έλεγχο της διαδικασίας επίλυσης, μην επιτρέποντας στον ΟΗΕ να αναπτυχθεί και να εμπλακεί ενεργά. Η Μόσχα επιθυμεί και εφαρμόζει την πολιτική να έχει αυτή την πρωτοβουλία και την

120 Χρησμός Λαβρόφ: «Ρωσία και Τουρκία δεν κάμπτονται ποτέ, 04 Δεκεμβρίου 2020, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,

<https://www.kathimerini.gr/world/561184885/chrismos-lavrof-rosia-kai-toyrkia-den-kamptontai-pote/> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

121 Robert E. Hamilton, *The Russian Way of War in Syria-Implications for the West* (Foreign Policy Research Institute: December 2020), σελ. 8.

122 Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Αμερικάνικη Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούσβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ* (Αθήνα: Ποιότητα, 2018), Κεφάλαιο 31, *Η εξωτερική πολιτική Ομπάμα*.

123 Douglas Barrie and Howard Gethin, *Russian Weapons in the Syrian Conflict*, (Rome: RUSSIAN STUDIES NATO Defense College | 02/18 – May 2018)

124 Andrew Linder, *Russian Private Military Companies in Syria and Beyond* on Center for Strategic & International Studies (CSIS) <https://www.csis.org/npfp/russian-private-military-companies-syria-and-beyond> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

πρωτοκαθεδρία στη λήψη αποφάσεων για διευθέτηση του ζητήματος. Στο πλαίσιο αυτό προκρίνει τη διαδικασία της Αστάνα (σε συνεργασία με Ιράν και Τουρκία, αν και πρόσφατα ενέπλεξε και το Κατάρ σε τριμερή με Τουρκία, στην Ντόχα)¹²⁵ έναντι των συνομιλιών στη Γενεύη, καθόσον έτσι έχει τον πρώτο λόγο σε κάθε εξέλιξη.

Η Ρωσία τηρεί αμετάβλητη στάση υπέρ του άνευ όρων σεβασμού της κυριαρχίας της Συρίας, της εδαφικής ακεραιότητας και της πολιτικής ανεξαρτησίας, καθώς και του δικαιώματος του συριακού έθνους να καθορίσει τη μοίρα και το μέλλον της χώρας του, όπως αναφέρεται και στο ψήφισμα 2254 του ΣΑ των ΗΕ. Τονίζει δε πως όλες οι χώρες θα πρέπει να ακολουθούν όλες αυτές τις αρχές.¹²⁶ Είναι σαφές πως η Ρωσία, τουλάχιστον σε δημόσιες τοποθετήσεις της δεν επιθυμεί οιαδήποτε αλλαγή συνόρων στην περιοχή.

Παράλληλα η Ρωσία βρίσκεται σε μια περίοδο που έχουν εξομαλυνθεί οι σχέσεις με την Τουρκία, με τις δύο χώρες να καταβάλλουν προσπάθεια σύγκλισης και συνεργασίας σε ζητήματα που παλιότερα υπήρχε διαφορετική προσέγγιση. Είναι εξάλλου γνωστή η συμφωνία και η εκτέλεση κοινών περιπολιών και η οργάνωση παρατηρητηρίων στο Ιντλίμπ, όπου βέβαια ο Ρώσος Πρόεδρος έδωσε μια σανίδα σωτηρίας στον Τούρκο Ερντογάν, καθιστώντας τον και πάλι όμηρο των ρωσικών πρωτοβουλιών.¹²⁷

Τέλος, είναι βέβαιο ότι, μεσοπρόθεσμα η Ρωσία θα συνεχίσει την υποστήριξη και σε στρατιωτικό αλλά και σε διπλωματικό επίπεδο του Άσαντ, ενώ είναι επίσης βέβαιο ότι, μεσοπρόθεσμα στο πλαίσιο του αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία θα διατηρήσει αριθμό στρατιωτικών δυνάμεων στη Συρία. Αναφορικά με την πολιτική επίλυση του ζητήματος, πιθανόν βραχυπρόθεσμα, θα συνεχίσει να υποσκάπτει τη διαδικασία του ΟΗΕ, υποστηρίζοντας αντίστοιχα τη δική της πρωτοβουλία. Σε οικονομικό επίπεδο, καθόσον η ίδια δεν διαθέτει τους απαραίτητους πόρους για την ανοικοδόμηση, ενδεχομένως να αναζητήσει τα κεφάλαια από χώρες του Κόλπου ή/και την ΕΕ-Κίνα.

125 Maher Chmaytelli, Tuvan Gumrukcu, Tom Balmforth, Turkey, Russia, Qatar to push for political resolution in Syria, 11 Μαρτίου 2021, <https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-qatar-aid-idUSKBN2B31QH> (έγινε πρόσβαση στις 16 Μαρτίου 2021)

126 Foreign Minister Sergey Lavrov's opening remarks and answers to media questions at a joint news conference following talks with Minister of Foreign Affairs and Expatriates of the Syrian Arab Republic Faisal Mekdad, 17 Δεκεμβρίου 2020 https://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/international_safety/conflicts/-/asset_publisher/xIEMTQ3OvzcA/content/id/4493285 (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

127 Πέτρος Παπακωνσταντίνου, «Πικρό ποτήρι για τον Ερντογάν η συμφωνία με Πούτιν», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 09 Μαρτίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/world/1068065/pikro-potiri-gia-ton-erntogan-i-symfonia-me-poutin/> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Κεφάλαιο Πέμπτο: Η Δράση και οι Επιδιώξεις των ΗΠΑ

5.1 Γενικά

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί να γίνει, καίτοι δεν αποτελεί ρητή επιταγή των ερωτημάτων της παρούσας εργασίας, αναφορά στη δράση και τις επιδιώξεις των ΗΠΑ κατά τη συριακή κρίση. Τούτο κρίνεται σκόπιμο για δύο κυρίως λόγους. Αρχικά διότι οι ΗΠΑ με τη στάση τους, τις επεμβάσεις τους ή ενίοτε και τις μη επεμβάσεις τους, καθόρισαν την εξέλιξη των γεγονότων της συριακής κρίσης. Επιπρόσθετα, ως η μοναδική παρούσα υπερδύναμη έχει ακόμη λόγο στο μέλλον της Συρίας, καθόσον με την ισχύ και δυναμική της επηρεάζει τη συμπεριφορά όλων ανεξαιρέτως των δρώντων της περιοχής.

5.2 Η στάση των ΗΠΑ κατά τη συριακή κρίση

Λίγο μετά την έναρξη των διαδηλώσεων και εντάσεων στη Συρία, ο τότε διοικητής της CIA, ο Στρατηγός David Petraeus εξέφρασε την άποψη πως θα έπρεπε να βοηθήσουν τη Σαουδική Αραβία, το Κατάρ και την Τουρκία, ώστε να ανατραπεί το καθεστώς Άσαντ. Στο ίδιο μήκος κύματος και ο Πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα δήλωνε πως, ο Άσαντ θα έπρεπε να αποχωρήσει από τη διακυβέρνηση και να εγκαταλείψει τη Συρία. Η άποψη αυτή ήταν πρόχειρα δομημένη και δεν λάμβανε υπόψιν της τα πραγματικά χαρακτηριστικά και αιτήματα των εξεγερμένων πολιτών, καθώς και τις εσωτερικές ισορροπίες και διεργασίες της συριακής κοινωνίας. Τελικώς, όπως ήταν αναμενόμενο, η επιμονή των ΗΠΑ για ανατροπή του Άσαντ οδήγησε στην αστάθεια της Συρίας με την εισροή και εμπλοκή χιλιάδων μισθοφόρων μαχητών, που εκπροσωπούσαν τα συμφέροντα των χωρών προέλευσης. Η αρχική στάση των ΗΠΑ έναντι της διαφαινόμενης κρίσης στη Συρία, καίτοι χαρακτηριζόνταν από ελλιπή προετοιμασία και άγνοια βασικών παραμέτρων του εσωτερικού της χώρας, εδράζετο στη σταθερή στρατηγική πως θα πρέπει να διασφαλίζεται η εθνική ασφάλεια του Ισραήλ.¹²⁸ Τούτο απαιτεί την περικύκλωση ή/και αποδυνάμωση χωρών που είναι εχθρικές προς το κράτος του Ισραήλ, όπως είναι το Ιράν, αλλά και εν προκειμένω η Συρία. Εδώ να σημειωθεί πως η Συρία από το 1979 βρίσκεται στην επίσημη λίστα των ΗΠΑ με τις χώρες που υποστηρίζουν την τρομοκρατία και μάλιστα εμφανίζεται

128 Μαίρη Μπόση, *Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο-Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2014), σελ. 299-300.

ως η παλαιότερη εγγραφή στην εν λόγω λίστα.¹²⁹ Η Συρία περιλαμβάνεται στη λίστα με τις χώρες που υποστηρίζουν την τρομοκρατία κυρίως για τη συνεχιζόμενη πολιτική και στρατιωτική υποστήριξη που παρέχει στη Χεζμπολάχ, καθώς και στο γεγονός πως επιτρέπει στο Ιράν να εξοπλίζει και να χρηματοδοτεί την εν λόγω οργάνωση και να αναπτύσσει δικές του δυνάμεις στο έδαφος της Συρίας.¹³⁰

Έχοντας ως πρωταρχικό στόχο την ανατροπή του καθεστώτος Άσαντ και την αποδόμηση του άξονα Ιράν-Συρία, προς όφελος και του Ισραήλ, οι ΗΠΑ ακολούθησαν μια πολιτική προς αυτή την κατεύθυνση. Αρχικά, αναγνώρισαν τον βασικό πολιτικό φορέα των αντικαθεστωτικών, τον Συριακό Εθνικό Συνασπισμό (Syrian National Coalition-SNC), ενώ ο Πρόεδρος Ομπάμα, στο τηλεοπτικό δίκτυο ABC στις 11 Δεκεμβρίου 2012, προέβη στην ανακοίνωση της επίσημης αναγνώρισης των δυνάμεων της αντιπολίτευσης.¹³¹ Εν συνεχεία, παρείχαν στήριξη και εξοπλισμό στις δυνάμεις των αντικαθεστωτικών. Οι πρακτικές και πολιτικές των ΗΠΑ όμως προσέκρουσαν στην πραγματικότητα, που από το 2013 άρχισε να διαμορφώνεται στο πεδίο της συριακής κρίσης. Η νέα αυτή πραγματικότητα είχε να κάνει με τον αντίθετο στόχο, ήτοι τη στήριξη του Άσαντ από τους στρατηγικούς του εταίρους, το Ιράν, την Χεζμπολάχ και φυσικά τη Ρωσία, χώρα ανάλογου βεληνεκούς με τις ΗΠΑ. Μία άλλη παράμετρος του νέου τοπίου ήταν η δυναμική και ενισχυμένη εμφάνιση σουνιτικών ακραίων ισλαμιστικών οργανώσεων (ISIS και Μέτωπο Νούσρα) που προσέδωσαν αυξημένη πολυπλοκότητα στο ούτως ή άλλως σύνθετο πρόβλημα της συριακής κρίσης. Σε αυτό θα πρέπει να προστεθεί πως η εισροή και εμπλοκή, μέσω των τουρκικών εδαφών, χιλιάδων μισθοφόρων στον συριακό πόλεμο, έκανε τον αγώνα να έχει πολύ ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά. Συναφώς, ο εξοπλισμός που μεταφέρονταν, πάλι μέσω της Τουρκίας και με χρηματοδότηση Σαουδικής Αραβίας και Κατάρ, κατέληγε στα χέρια τρομοκρατών, που η Ουάσιγκτον είχε χαρακτηρίσει ως εχθρούς της. Αυτό κατέδειξε και το αδιέξοδο των αμερικάνικων επιλογών στη Συρία, αφού λεκτικά υποστήριζαν την ανατροπή Άσαντ, πλην όμως στην πράξη δεν διαμόρφωσαν τις κατάλληλες συνθήκες για αυτό. Οι κατάλληλες συνθήκες θα ήταν βέβαια να αναπτύξουν αρκετά μέσα, ήτοι να επέμβουν στρατιωτικά και όχι να υποστηρίζουν ετερογενείς και αμφιβόλου ομάδες που κατέληγαν τρομοκράτες. Ως εκ

129 US Department of State - State Sponsors of Terrorism <https://www.state.gov/state-sponsors-of-terrorism/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

130 US Department of State - Country Reports on Terrorism 2019 <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/Country-Reports-on-Terrorism-2019-2.pdf> σελ. 201 (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

131 Wall Street Journal, U.S. Formally Recognizes Syria's Main Rebel Group, 12 Δεκεμβρίου 2012 <https://www.wsj.com/articles/SB10001424127887324339204578173272657834096> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

τούτου, η πολιτική των ΗΠΑ χαρακτηρίστηκε από συνεχείς ταλαντεύσεις ανάμεσα στον αρχικό στόχο της ανατροπής και σε πιο συμβιβαστικούς στόχους.¹³² Βέβαια, οι ΗΠΑ έφεραν το ζήτημα της Συρίας στο ΣΑ των ΗΕ, πλην όμως όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενο Κεφάλαιο δεν ευοδώθηκαν οι προσπάθειες λόγω του βέτο της Ρωσίας, αλλά και της Κίνας που συντάχθηκε με τη Μόσχα.

Κομβικό σημείο στις επιλογές του Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα, ήταν ο χειρισμός στο ζήτημα της χρήσης χημικών όπλων, καθόσον ο Αμερικάνος Πρόεδρος είχε θέσει ως κόκκινη γραμμή, που θα προκαλούσε την επέμβαση με στρατιωτικά μέσα, τη χρήση χημικών όπλων. Όταν τον Αύγουστο 2013 εμφανίστηκαν πληροφορίες πως το καθεστώς Άσαντ χρησιμοποίησε χημικά, ασκήθηκε μεγάλη πίεση για ανάληψη στρατιωτικής δράσης, καθώς υπήρχε το διακύβευμα της διεθνούς αξιοπιστίας των ΗΠΑ. Εν τούτοις, ο Ομπάμα αποφάσισε να μην επέμβει, με τους επικριτές του να υποστηρίζουν πως επλήγη το κύρος της χώρας, το ISIS ενίσχυσε την παρουσία του, η Ρωσία εκμεταλλεύθηκε το γεγονός και επενέβη η ίδια στρατιωτικά, ενώ χάθηκε και η ευκαιρία για τερματισμό του πολέμου.¹³³ Ο ίδιος ο Πρόεδρος δικαιολόγησε την επιλογή του, εκφράζοντας τη θέση πως ο Άσαντ δεν ήταν επαρκής απειλή για τις ΗΠΑ, οπότε δεν δικαιολογούσε στρατιωτική επέμβαση. Κατά τον Ομπάμα η στρατιωτική επέμβαση θα είχε δικαιολογία μόνο εάν αφορούσε στη δράση της αλ-Κάιντα, την επιβίωση του κράτους του Ισραήλ και την απόκτηση πυρηνικών όπλων από το Ιράν. Επιπρόσθετα, το χάος και η αναρχία που εκείνη τη στιγμή επικρατούσε στη Λιβύη, σίγουρα λειτούργησε αποθαρρυντικά και οδήγησε στην πιο εξεζητημένη και αμφιλεγόμενη απόφαση του Ομπάμα, δείγμα και της αμφιταλάντευσης της πολιτικής των ΗΠΑ.

Η εμφάνιση των ακραίων ισλαμιστών που ανακήρυξαν το Ισλαμικό Κράτος (ISIS ή ISIL), η κατάληψη μάλιστα της πόλης Ράκα¹³⁴ και η ανακήρυξή της ως πρωτεύουσα του Ισλαμικού Χαλιφάτου, οδήγησαν τις ΗΠΑ να αναλάβουν δράση. Έτσι οργανώθηκε ο Διεθνής Συνασπισμός «Global Coalition to Defeat ISIS», με 74 κράτη, που μεταξύ άλλων είχε ως έργο την ενίσχυση συμμάχων (Κούρδων στη βορειοανατολική Συρία), αποτροπή εισόδου νέων μισθοφόρων τζιχαντιστών μαχητών,

132 Μιχάλης Σαρλής, Συστημική γεωπολιτική & ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής-Συστημική γεωπολιτική ανάλυση και χαρτογραφία του σύμπλοκου Συρίας, Ιράν, Λιβάνου (Αθήνα: Λειμών, 2019), σελ.190-192.

133 Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Η Αμερικάνικη Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούσβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ (Αθήνα: Ποιότητα, 2018), Κεφάλαιο 31, Η εξωτερική πολιτική Ομπάμα

134 ISIL recaptures Raqqa from Syria's rebels, 14 Ιανουαρίου 2014, <https://www.aljazeera.com/news/2014/1/14/isil-recaptures-raqqa-from-syrias-rebels> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

διακοπή της χρηματοδότησης του ISIS, κ.λπ.¹³⁵ Ως αποτέλεσμα αυτών ήταν η έναρξη επιχείρησης με την ονομασία «INHERENT RESOLVE», που στο τμήμα της δράσης στη Συρία ενισχύθηκαν οι SDF των Κούρδων με στρατιωτικό εξοπλισμό, εκπαίδευση, αλλά και με αεροπορικές επιδρομές των στόχων ενδιαφέροντος. Μέσα στο πλαίσιο αυτό επιτεύχθηκε τον Μάρτιο του 2019 η πλήρης κατάρρευση του ISIS, όπως εξάλλου ανακοινώθηκε από τον Διοικητή των SDF Mazloum Kobani, ενώ στις 26 Οκτωβρίου 2019 σκοτώθηκε ο επικεφαλής του ISIS Μπαγκνταντί, έπειτα από αεροπορική επιδρομή στη βόρεια Συρία.¹³⁶

Αναφορικά με τις δράσεις που αναλήφθηκαν από τον Πρόεδρο Τραμπ, ο οποίος είχε την ευθύνη της διακυβέρνησης των ΗΠΑ από τον Ιανουάριο 2017 έως τον Ιανουάριο 2021, σημειώνονται τα εξής:

Συνεχίστηκε η ενίσχυση και στήριξη των κουρδικών SDF για εξάλειψη του ISIS, ανατολικά του ποταμού Ευφράτη.

Συνεχίστηκαν οι αεροπορικές προσβολές εναντίον στόχων του ISIS, εντός του πλαισίου της επιχείρησης INHERENT RESOLVE.

Υποστηρίχτηκαν οι προσπάθειες για εξεύρεση βιώσιμης λύσης στο πολιτικό ζήτημα, εντός των διαδικασιών του ΟΗΕ.

Εκτελέστηκαν επιθέσεις σε δυνάμεις του Άσαντ με χρήση πυραύλων TOMAHAWK (59 τον Απρίλιο του 2017¹³⁷ και 103 τον Απρίλιο του 2018¹³⁸), λόγω της φερόμενης χρήσης χημικών όπλων από τον Άσαντ εναντίον αντικαθεστωτικών δυνάμεων. Οι εν λόγω επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν με απόφαση Τραμπ και χωρίς να υπάρχει έγκριση του Κογκρέσου, όπως ούτε και του ΟΗΕ.

Παρείχε διπλωματική στήριξη στο Ισραήλ και στα χτυπήματα που αυτό εξαπέλυσε εναντίον στόχων εντός της συριακής επικράτειας.

Στο τέλος του 2018 ανακοινώθηκε πως οι 2000 Αμερικάνοι στρατιωτικοί που υποστήριζαν τις επιχειρήσεις των SDF ανατολικά του π. Ευφράτη, θα αποχωρούσαν.¹³⁹

¹³⁵ US Department of State, The Global Coalition to Defeat ISIS <https://www.state.gov/about-us-the-global-coalition-to-defeat-isis/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

¹³⁶ <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

¹³⁷ Trump launches military strike against Syria, on CNN, 07 Απριλίου 2017, <https://edition.cnn.com/2017/04/06/politics/donald-trump-syria-military/index.html> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

¹³⁸ President Trump announces strikes in Syria, on CNN, 14 Απριλίου 2018, <https://edition.cnn.com/2018/04/13/politics/donald-trump-remarks-syria/index.html> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

¹³⁹ Trump starts withdrawal of U.S. forces from Syria, claims victory, on Reuters, 19 Δεκεμβρίου 2018,

Η απόφαση αυτή, η οποία ταίριαζε με την ευρύτερη πολιτική Τραμπ για «συμμάζεμα» των ανά τον κόσμο αμερικάνικων στρατευμάτων, προκάλεσε πολλές αντιδράσεις στο εσωτερικό των ΗΠΑ, αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Οι περισσότεροι ευρωπαίοι ηγέτες και η ΕΕ διαφώνησαν θέτοντας ζήτημα επανεμφάνισης του ISIS. Εντός των ΗΠΑ, εμφανικές αντιδράσεις υπήρξαν, η παραίτηση του Υπουργού Άμυνας James Mattis¹⁴⁰ και του Ειδικού Απεσταλμένου στη Συρία Brett McGurk.¹⁴¹ Στον αντίποδα, ο Ρώσος Πρόεδρος Πούτιν εξέφρασε την άποψη πως η απόφαση ήταν σωστή, ενώ προχώρησε και περαιτέρω χαρακτηρίζοντας την έως τότε παρουσία των στρατευμάτων ως παράνομη και χωρίς νομιμοποίηση.¹⁴² Ανάλογη ήταν και η αντίδραση του Ιρανού Προέδρου Χασάν Ρουχανί.¹⁴³

Τελικώς, τα αμερικάνικα στρατεύματα αποχώρησαν από τη βόρεια Συρία στις 7 Οκτωβρίου 2019, απογοητεύοντας τους Κούρδους και ανοίγοντας τον δρόμο στην Τουρκία να πραγματοποιήσει την επιχείρηση «Πηγή Ειρήνης». Τη 17 Οκτωβρίου 2019 οι ΗΠΑ δια του Αντιπροέδρου Mike Pence ανακοίνωσαν συμφωνία κατάπαυσης πυρός με τον Ερντογάν, μια συμφωνία με πολλές ερμηνείες και οπτικές.¹⁴⁴ Εν τέλει, παρέμειναν 500 περίπου Αμερικάνοι στρατιωτικοί για τη φύλαξη των πετρελαιοπηγών στην ανατολική Συρία, με τον Πρόεδρο Τραμπ να καυχάται για το οικονομικό όφελος που αποκομίζουν οι ΗΠΑ από αυτή την κίνηση (45 εκ. \$/μήνα), αν και αναλυτές υποστηρίζουν πως από τα κέρδη ωφελούνται οι SDF.¹⁴⁵ Βέβαια, με την ανάληψη της Προεδρίας από τον Μπάιντεν υπήρξε μια σχετική αλλαγή τόνου στο εν λόγω

<https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-syria-idUSKBN1OI1JC> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

140 James Mattis' resignation letter, on CNN, 21 Δεκεμβρίου 2018, <https://edition.cnn.com/2018/12/20/politics/james-mattis-resignation-letter-doc/index.html> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

141 US envoy in ISIS fight, Brett McGurk, resigns over US withdrawal from Syria, on CNN, 22 Δεκεμβρίου 2018, <https://edition.cnn.com/2018/12/22/politics/brett-mcgurk-resignation/index.html> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

142 Vladimir Putin says US withdrawal from Syria is right decision, on Financial Times, 20 Δεκεμβρίου 2018, <https://www.ft.com/content/d3a16640-0445-11e9-99df-6183d3002ee1> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

143 'Get out of Syria,' Iran tells U.S., on Reuters, 06 Φεβρουάριου 2019, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iran-idUSKCN1PV0U7> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

144 Κώστας Ράπτης, «Πώς αποκωδικοποιείται η συμφωνία Πενς-Ερντογάν», CAPITAL.GR, 18 Οκτωβρίου 2019, <https://www.capital.gr/diethni/3388446/pos-apokodikopoeitai-i-sumfonia-pens-erntogan> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

145 Syria war: Who benefits from its oil production? On BBC news, 21 Νοεμβρίου 2019, <https://www.bbc.com/news/50464561> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

θέμα, με το Πεντάγωνο να ανακοινώνει πως οι Αμερικάνοι στρατιώτες δεν βρίσκονται στη Συρία για το πετρέλαιο, αλλά για τη μάχη εναντίον του ISIS.¹⁴⁶

Επέβαλε κυρώσεις στην Τουρκία για τις επιθέσεις εναντίον των Κούρδων στη β. Συρία, καθόσον αυτές οι ενέργειες της Τουρκίας υπονομεύουν τον αγώνα της Δύσης ενάντια στην τρομοκρατία του ISIS.¹⁴⁷

5.3 Οι επιδιώξεις των ΗΠΑ

Όπως και στα προηγούμενα Κεφάλαια, έτσι και σε αυτό θα επιχειρηθεί να καταγραφούν εν συντομία κάποια χαρακτηριστικά της πολιτικής των ΗΠΑ στη Συρία και οι μελλοντικές επιδιώξεις:

Η πολιτική των ΗΠΑ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ασταθής και αμφιταλαντευόμενη, δείγμα και των διαφορετικών προσεγγίσεων των δύο Προέδρων (Ομπάμα και Τραμπ). Σε κάθε περίπτωση η Συρία δεν αποτελεί εθνική απειλή, ενώ δεν συγκαταλέγεται στις χώρες που παραδοσιακά ανήκαν στη σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ. Τουναντίον, από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου ανήκε στη πλευρά της ΕΣΣΔ και τώρα της Ρωσίας. Ως εκ τούτου, εκτιμάται πως οι ΗΠΑ δεν θα επέμβουν στρατιωτικά στη Συρία.

Οι ΗΠΑ δια στόματος Τραμπ έχουν εκπληρώσει τους στόχους τους στη Συρία, ήτοι την εξουδετέρωση του ISIS. Άλλοι στόχοι όπως η ασφάλεια του Ισραήλ και ο περιορισμός του Ιράν, δύνανται να επιτευχθούν και χωρίς την παρουσία στρατευμάτων, αλλά μόνο με διπλωματικές πιέσεις και οικονομικές κυρώσεις.

Είναι εκπεφρασμένη η επιθυμία για διευθέτηση του ζητήματος της συριακής κρίσης υπό την αιγίδα του ΟΗΕ και με σεβασμό στην κυριαρχία, την ανεξαρτησία, την ενότητα και την εδαφική ακεραιότητα της Συρίας. Στο πεδίο αυτό θα επιδιώξουν να αποδομήσουν τη ρωσική πρωτοβουλία συνομιλιών της Αστάνα, ενώ θα συνεχίσουν να τονίζουν την ανάγκη για δημοκρατική μετάβαση, ώστε να ικανοποιήσουν και τον ιδεολογικό σκοπό προάσπισης της δημοκρατίας, ανά τον κόσμο, αλλά και μέσω ελεύθερων εκλογών να αποχωρήσει ο Άσαντ.

146 Πεντάγωνο: Οι αμερικανικές δυνάμεις δεν βρίσκονται στη Συρία για να προστατεύουν το πετρέλαιο, 09 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.skai.gr/news/world/pentagono-oi-amerikanikes-dynameis-den-einai-sti-syria-gia-na-prostateyoun-to-petrelaio> (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

147 Executive Order 13894 of October 14, 2019, Blocking Property and Suspending Entry of Certain Persons Contributing to the Situation in Syria, <https://www.federalregister.gov/documents/2019/10/17/2019-22849/blocking-property-and-suspending-entry-of-certain-persons-contributing-to-the-situation-in-syria> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

Η εμπλοκή υπήρξε περιορισμένη και σε συντονισμό με τη Ρωσία, ενώ η σχετική ουδετερότητα λειτούργησε προς όφελος του Άσαντ, η ανατροπή του οποίου ήταν ο αρχικός στρατηγικός στόχος. Μετά, στόχος έγινε η εξουδετέρωση του ISIS μέσω της βοήθειας προς τις SDF, έπειτα ανάμεσα σε Τουρκία και SDF επιλέχθηκε η Τουρκία, η οποία είχε απομακρυνθεί προς τη ρωσική πλευρά. Σημείο προβληματισμού αποτελεί η πολιτική που θα ακολουθήσει ο νέος Πρόεδρος Μπάιντεν, με τις προκλήσεις να είναι πολλές και με την πρώτη ανάγνωση να δείχνει πως θα σκληρύνει η στάση έναντι της Τουρκίας.¹⁴⁸ Σημειώνεται πως στο επιτελείο του έχει τοποθετήσει πρόσωπα που γνωρίζουν το ζήτημα της Συρίας και στο παρελθόν είχαν εκφράσει την αντίθεση στην αποχώρηση των στρατευμάτων (π.χ. ο Brett McGurk)¹⁴⁹ ή γενικότερα απόψεις υπέρ των Κούρδων. Σε κάθε περίπτωση και ο ίδιος ο Μπάιντεν εμφανίζεται ως φιλικά διακείμενος προς το κουρδικό ζήτημα, ενώ αναλυτές υποστηρίζουν πως υπάρχει και η προοπτική του διαμελισμού της Συρίας προς όφελος των Κούρδων.¹⁵⁰ Επιπρόσθετα, μία άλλη παράμετρος που χαρακτηρίζει τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Τουρκία και εμμέσως επηρεάζει και τις εξελίξεις στη συριακή κρίση είναι το ζήτημα των κυρώσεων λόγω της αγοράς των S-400, καθώς στο πεδίο αυτό υφίσταται μια πίεση που ενδεχομένως να ενταθεί. Βέβαια και ο Πρόεδρος Μπάιντεν έκρινε πως οι ενέργειες της Τουρκίας στη Συρία υπονομεύουν τον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία του ISIS και επέκτεινε χρονικά την ισχύ του Διατάγματος 13894 του Τραμπ που μεταξύ άλλων προέβλεπε κυρώσεις στην Τουρκία.¹⁵¹

Θα πρέπει να σημειωθεί πως στις 25 Φεβρουαρίου 2021 οι ΗΠΑ επανήλθαν μετά από καιρό στην περιοχή και πραγματοποίησαν χτυπήματα στα ανατολικά της Συρίας, εναντίον οργανώσεων που υποστηρίζει το Ιράν¹⁵² δείχνοντας έτσι πως δεν θα αφήσουν τον ευαίσθητο

148 Max Hoffman, Flashpoints in U.S.-Turkey Relations in 2021, 19 Ιανουαρίου 2021

<https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2021/01/19/494738/flashpoints-u-s-turkey-relations-2021/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2021)

149 Ian J. Lynch, Biden's new national security roster knows how to deal with Turkey, 09 Ιανουαρίου 2021,

<https://ahvalnews.com/us-turkey/bidens-new-national-security-roster-knows-how-deal-turkey> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

150 Biden's options in Syria, on The Arab Weekly, 13 Ιανουαρίου 2021,

<https://the arabweekly.com/bidens-options-syria> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

151 Letter to the Speaker of the House of Representatives and the President of the Senate on the Continuation of the National Emergency with Respect to the Situation in and in Relation to Syria, 07 Οκτωβρίου 2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/10/07/letter-to-the-speaker-of-the-house-of-representatives-and-the-president-of-the-senate-on-the-continuation-of-the-national-emergency-with-respect-to-the-situation-in-and-in-relation-to-syria/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

152 Χτύπημα στη Συρία: Το μήνυμα της πρώτης στρατιωτικής επιχείρησης Μπάιντεν, 26 Φεβρουαρίου 2021,

<https://www.in.gr/2021/02/26/world/xtypima-sti-syria-minyma-tis-protis-stratiotikis-epixeirisis-mpainten/> (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

αυτό χώρο σε άλλους δρώντες. Κομβικής σημασίας βέβαια και η πρόοδος στο πυρηνικό πρόγραμμα της Τεχεράνης. Εν τούτοις υπάρχουν αναφορές πως ο Πρόεδρος Μπάιντεν δεν έχει ως υψηλή προτεραιότητα την αποχώρηση του Ιράν από τον χώρο της Συρίας, ενώ σαφώς αντιτάχθηκε στην φημολογούμενη τέταρτη στρατιωτική επιχείρηση της Τουρκίας ενάντια στους Κούρδους, τους οποίους συνεχίζει να υποστηρίζει και με στρατιωτική παρουσία.¹⁵³

153 Asharq al Aswat, US Priorities in Syria Don't Include Iran Withdrawal, 17 Νοεμβρίου 2021, <https://syrianobserver.com/news/71336/us-priorities-in-syria-dont-include-iran-withdrawal.html> (έγινε πρόσβαση στις 09 Δεκεμβρίου 2021)

Κεφάλαιο Έκτο: Η Δράση και οι Επιδιώξεις των Λοιπών Δρώντων

6.1 Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό θα αποτυπωθεί η δράση των λοιπών δρώντων στην περιοχή, τα συμφέροντα καθενός, καθώς και οι μελλοντικές τους επιδιώξεις. Στους υπό εξέταση δρώντες περιλαμβάνονται κράτη της περιοχής, καθώς και μη κρατικοί δρώντες, που όμως επηρεάζουν τις εξελίξεις στη συριακή κρίση.

6.2 Ιράν

Οι καλές σχέσεις του Ιράν με τη Συρία χρονολογούνται από το 1979 όταν ανετράπη ο Σάχης και ανέλαβε ο Αγιατολάχ Χομεϊνί. Τότε η Δαμασκός ήταν η πρώτη αραβική πρωτεύουσα που αναγνώρισε το νέο ισλαμικό καθεστώς, ενώ αργότερα πρόσφερε και στήριξη κατά τον πόλεμο με το Ιράκ, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο μια σχέση στρατηγικών εταίρων.¹⁵⁴ Με την έναρξη της κρίσης στη Συρία, το Ιράν υποστήριξε τον Άσαντ σε πολιτικό-διπλωματικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο, καθώς η ανατροπή του Άσαντ θα έθετε σε κίνδυνο τον σιιτικό άξονα, από την Τεχεράνη στη Συρία και στον Λίβανο (Χεζμπολάχ). Σε αρχικό στάδιο σίιτες παραστρατιωτικοί ενεργοποιήθηκαν και μεταφέρθηκαν για την προστασία της ιερής σιιτικής τοποθεσίας Σαγίντα Ζεϊνάμπ (τέμενος που βρίσκεται ο τάφος του πρώτου σίιτη Ιμάμη Αλί Ιμπν Αμπού Ταλίμπ). Επιπρόσθετα, από το 2012 το Ιράν έκανε χρήση κατά κόρον του εναέριου χώρου του Ιράκ για μεταφορά οπλισμού και μαχητών προς υποστήριξη του Άσαντ, εμπλέκοντας κατ'αυτόν τον τρόπο και το Ιράκ του σίιτη Νούρι αλ Μαλίκι υπέρ του Άσαντ.¹⁵⁵ Από την άνοιξη του 2013 ενέπλεξε ισχυρότερες δυνάμεις, όπως και αναβάθμισε την εμπλοκή της Χεζμπολάχ και λοιπών φίλων δυνάμεων.¹⁵⁶ Η στήριξη αυτή, μαζί με την αντίστοιχη των Ρώσων, διέσωσε τον Άσαντ. Σε πολιτικό επίπεδο το Ιράν συμμετέχει στη διαδικασία της Αστάνα και επιδιώκει να εμφανιστεί ως θεματοφύλακας των σιιτών και ένα ισχυρό αντίβαρο στην επιρροή που επιχειρεί να ασκήσει η Σαουδική Αραβία. Επιπρόσθετα επιδιώκει να βρίσκεται κοντά στους σίιτες του Λιβάνου και να τροφοδοτεί τη Χεζμπολάχ, με στρατηγικό στόχο να απειλεί το

154 Μιχάλης Σαρλής, Συστημική γεωπολιτική & ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής-Συστημική γεωπολιτική ανάλυση και χαρτογραφία του σύμπλοκου Συρίας, Ιράν, Λιβάνου (Αθήνα: Λειμών, 2019), σελ. 49.

155 Όπως παραπάνω, σελ. 171-172.

156 Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2016), σελ. 77-79.

Ισραήλ. Ερωτηματικό για τη μελλοντική στάση και τις δυνατότητες/αντοχές του Ιράν, πέραν της επίδρασης της πανδημίας Covid-19, αποτελεί ο αντίκτυπος που θα έχουν οι συνομιλίες Ιράν με ΗΠΑ, αναφορικά με το πυρηνικό του πρόγραμμα, μετά και τις εξαγγελίες Μπάιντεν για πρόθεση επανέναρξης των διαπραγματεύσεων¹⁵⁷.

6.3 Χεζμπολάχ

Οι γεωστρατηγικοί στόχοι της λιβανέζικης Χεζμπολάχ ήταν ίδιοι με του Ιράν, ήτοι η διατήρηση του Άσαντ στην εξουσία, καθόσον έτσι θα εξασφάλιζε το απαραίτητο έδαφος για δράση εναντίον του Ισραήλ. Τυχόν απώλεια της εξουσίας Άσαντ θα έθετε την οργάνωση ενώπιον πρόκλησης υπαρξιακών διαστάσεων. Υπό το πρίσμα αυτό η Χεζμπολάχ ενεπλάκη με μαχητικότητα υπέρ του Άσαντ για να μην πέσει η Συρία στα χέρια σουνιτών τζιχαντιστών, των Αμερικάνων και των Ισραηλινών.¹⁵⁸

6.4 Κούρδοι

Οι Κούρδοι της Συρίας παρά την απογοήτευση από τη διαχρονική στέρηση θεμελιωδών δικαιωμάτων από το καθεστώς, στα αρχικά στάδια τήρησαν ουδέτερη στάση και δεν συμπορεύτηκαν με τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης. Κυρίαρχη δύναμη στην πολιτική σκηνή των Κούρδων είναι το Κόμμα Δημοκρατικής Ένωσης (PYD) με το ένοπλο σκέλος του YPG να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο. Η δημιουργία των SDF, όπως προαναφέρθηκε έβγαλε τις ΗΠΑ από τη δύσκολη θέση και αποτέλεσε τον πιο αξιόπιστο σύμμαχο στον πόλεμο ενάντια στο ISIS. Η αποχώρηση, επί Τραμπ, των αμερικάνικων στρατευμάτων έφερε απογοήτευση στους Κούρδους, που επιδιώκουν αυτονομία. Θα πρέπει να σημειωθεί πως ήδη η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Βόρειας Συρίας (SFNS) ή Rojava ή δυτικό Κουρδιστάν λειτουργεί ως de facto αυτόνομη περιοχή και έχει δικό της νέο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, τελείως διαφορετικό από την κεντρική διοίκηση.¹⁵⁹ Εξάλλου και στις πρόσφατες Προεδρικές εκλογές του Μαΐου 2021, όπως και αντίστοιχα σε αυτές του 2020, δεν έλαβαν μέρος, δείγμα πως ο Άσαντ δεν ελέγχει τις περιοχές τους, οι οποίες

157 Matthew Lee, Biden attempt to resurrect Iran nuke deal off to bumpy start, 23 Φεβρουαρίου 2021, <https://apnews.com/article/donald-trump-iran-iran-nuclear-diplomacy-middle-east-fe94f33feaa974d244c0e3cdd6c33dfc> (έγινε πρόσβαση στις 14 Μαρτίου 2021)

158 Samia Nakhoul, Special Report: Hezbollah gambles all in Syria, on Reuters, 26 Σεπτεμβρίου 2013, <https://www.reuters.com/article/us-syria-hezbollah-special-report-idUSBRE98P0AI20130926> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2021)

159 Samer N. Abbud, ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg, 2020), σελ. 286.

λειτουργούν αυτόνομα. Ενδεχομένως βρισκόμαστε σε μια ακραία περίπτωση όπου η διεθνής κοινότητα να συνδιαλέγεται και με τα αναγνωρισμένα κράτη και με τα επίδοξα μη αναγνωρισμένα κράτη. Μια περίπτωση όπου η αδύναμη Συρία (de jure κράτος) παραχωρεί σιωπηρά περιοχές, όπου ο φυσικός έλεγχος είναι αυταπόδεικτα μηδενικός. Το δυτικό Κουρδιστάν (de facto κράτος) θα παραιτηθεί από την επιθυμία για διεθνή αναγνώριση που, στην ουσία, θα προκαλούσε διάσπαση των υπαρχόντων κρατών.¹⁶⁰

6.5 ISIS

Η δράση του ISIS στη Συρία αποτελεί από μόνη της αντικείμενο μελέτης και σχολιασμού. Εν τούτοις στην ενότητα αυτή επιγραμματικά θα τονιστούν κάποιες πτυχές που βοηθούν στην εξαγωγή συμπερασμάτων επί των ερωτημάτων της παρούσας εργασίας. Παρότι επισήμως ανακοινώθηκε πως το ISIS εξαλείφθηκε και παρότι δεν κατέχει έδαφος στη Συρία, όπως τα πρώτα χρόνια της δράσης του, εν τούτοις η απειλή συνεχίζει να υπάρχει.¹⁶¹ Δυνάμεις του ISIS βρίσκονται στη συριακή έρημο και πραγματοποιούν χτυπήματα σε δυνάμεις του καθεστώτος, με περισσότερους από 1000 νεκρούς το έτος 2020.¹⁶² Άκρως ενδιαφέρον είναι πως το ISIS υποστηρίζεται σε διάφορα θέματα από το έδαφος της Τουρκίας.¹⁶³ Εν κατακλείδι, έχει απωλέσει μεγάλο μέρος από την μαχητική και οικονομική ισχύ (π.χ. έσοδα από την εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών¹⁶⁴), πλην όμως συνεχίζει να προσβάλλει, με καθαρά τακτικές ανταρτοπόλεμου (ενέδρες), τις καθεστωτικές δυνάμεις¹⁶⁵. Τέλος και αναφορικά με τη δράση άλλων τζιχαντιστών, αξιοσημείωτο είναι πως ο επικηρυγμένος αρχηγός της HTS, που ελέγχει το Ιντλίμπ, Αμπού Μοχάμεντ αλ-Γκολανί, σε συνέντευξή του έδειξε τον δρόμο για μια μετεξέλιξη της τρομοκρατικής οργάνωσης σε

160 Ariel Ahram & Ellen Lust, The Decline and Fall of the Arab State από το Survivor vol. 58 Μάρτιος 2016

161 The Real World Capabilities of ISIS: The Threat Continues, By Anthony H. Cordesman on Center for Strategic and International Studies (CSIS), 09 Σεπτεμβρίου 2021, <https://www.csis.org/analysis/real-world-capabilities-isis-threat-continues> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2021)

162 “Islamic State” in 2020, 29 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.syriahr.com/en/198019/> (έγινε πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2021)

163 U.S. Treasury says Turkey still logistical hub for ISIS financing, by Ilhan Tanir, 27 Ιανουαρίου 2021, <https://ahvalnews.com/turkey-isis/us-treasury-says-turkey-still-logistical-hub-isis-financing> (έγινε πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2021)

164 Inside ISIS Inc: The journey of a barrel of oil, By Erika Solomon, Robin Kwong and Steven Bernard, on Financial Times, 29 Φεβρουαρίου 2016, <https://ig.ft.com/sites/2015/isis-oil/> (έγινε πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2021)

165 Συρία: 15 νεκροί σε ενέδρα του Ισλαμικού Κράτους, NAYTEMPIOPIKH, 04 Ιανουαρίου 2021, <https://www.naftemporiki.gr/story/1676935/suria-15-nekroi-se-enedra-tou-islamiku-ktratous> (έγινε πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2021)

έναν πολιτικό φορέα που θα έχει λόγο στο μέλλον της Συρίας.¹⁶⁶

Παρότι υπάρχει η εύλογη ανησυχία για τη δράση εξτρεμιστικών ομάδων στην περιοχή του Αφγανιστάν, μετά τα εκεί γεγονότα της επικράτησης των Ταλιμπάν, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής και η αυξανόμενη δράση στοιχείων του ISIS στη Συρία και στο Ιράκ, σε περιοχές δηλαδή όπου είχε αναπτυχθεί και προ ολίγων ετών.¹⁶⁷ Εν κατακλείδι το ISIS παραμένει εν δράσει και ενδεχομένως αριθμεί περίπου 10.000 φανατικούς μαχητές.

6.6 Σαουδική Αραβία – Κατάρ

Από την αρχή της κρίσης υπήρξαν οι χρηματοδότες και οι κύριοι υποστηρικτές της ανατροπής Ασαντ και της εγκαθίδρυσης του σουνιτικού στοιχείου ως κυρίαρχου στη Συρία. Μαζί με την Τουρκία αποτέλεσαν τα τρία σουνιτικά κράτη που επιδίωξαν τη μείωση της επιρροής του Ιράν στο κέντρο του συστήματος της Μέσης Ανατολής και την αντίστοιχη αύξηση της δικής τους επιρροής. Σε αυτόν τον ανταγωνισμό θα πρέπει να σημειωθούν δύο ακόμη παράμετροι. Η πρώτη έχει να κάνει με τον ενδοσουνιτικό ανταγωνισμό Σαουδικής Αραβίας με Κατάρ, που μάλλον βαίνει σε εξομάλυνση των σχέσεων των δύο χωρών, με χαμένο ενδεχομένως την Τουρκία.¹⁶⁸ Η δεύτερη παράμετρος έγκειται στο γεγονός της προσέγγισης του Κατάρ με το Ιράν.¹⁶⁹

6.7 Ισραήλ

Το Ισραήλ βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση με τη Συρία από τις αρχές της ύπαρξής του. Με την έναρξη των ταραχών και των εξεγέρσεων παρακολούθησε με προσοχή της εξελίξεις, καθόσον η διάσπαση της Συρίας και η διασπορά τζιχαντιστών μαχητών

166 Παναγιώτης Σωτήρης, Συρία: Ο τζιχαντιστής που ετοιμάζεται για την επόμενη ημέρα, 11 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.in.gr/2021/02/11/world/syria-o-tzixantistis-pou-etoimazetai-gia-tin-epomeni-imera/> (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

167 Jeff Seldin, IS Shows Signs of Strengthening in Syria, Iraq, 05 Νοεμβρίου 2021, <https://www.voanews.com/a/is-shows-signs-of-strengthening-in-syria-iraq/6302418.html> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

168 Άνεμος συμφιλίωσης στον Περσικό, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 07 Ιανουαρίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/world/561217720/anemos-symfiliosis-ston-persiko/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2021)

169 Erin Cunningham, Qatar urges dialogue between Persian Gulf states and Iran as Biden heads to White House, 19 Ιανουαρίου 2021, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/qatar-iran-persian-gulf-talks/2021/01/19/3d1b3f7a-5a42-11eb-a849-6f9423a75ffd_story.html (έγινε πρόσβαση στις 09 Μαρτίου 2021)

συνιστά απειλή για τα συμφέροντα του Ισραήλ, ίσως μεγαλύτερη και από την παραμονή Άσαντ στην εξουσία.¹⁷⁰ Το Ισραήλ δεν επιθυμεί την ενδυνάμωση του Ιράν στην περιοχή, όπως φυσικά και την ενισχυμένη δράση της Χεζμπολάχ. Για τον λόγο αυτό, όπως προαναφέρθηκε προβαίνει σε αεροπορικές προσβολές κυρίως ιρανικών στόχων¹⁷¹ ή/και θέσεων της Χεζμπολάχ. Τα πρώτα χρόνια της κρίσης επέδειξε έντονη διάθεση για επέμβαση εκ μέρους των ΗΠΑ στη Συρία και στο Ιράν, κάτι που δεν έγινε δεκτό από την Ουάσιγκτον. Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί πως η δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους των Κούρδων, που όπως είναι φυσικό θα αποδυνάμωνε το Ιράν τη Συρία και την Τουρκία, θα ήταν ένα σενάριο ευμενές προς την πολιτική του Ισραήλ, χωρίς ωστόσο να μπορεί να επιβεβαιωθεί πως κινείται προς αυτή την κατεύθυνση, ενώ δεν αποκλείεται το Ισραήλ να εξοπλίζει τους Κούρδους. Σε κάθε περίπτωση υφίσταται η άποψη πως για το Ισραήλ θα ήταν μια θετική εξέλιξη να συνεχισθεί ο συριακός εμφύλιος ώστε να αλληλοεξοντωθούν οι Άραβες.¹⁷²

170 Μαίρη Μπόση, *Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο-Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2014), σελ. 170-171.

171 Παυλόπουλος Γιώργος, *Το Ισραήλ, το Ιράν και ο διαρκής κίνδυνος πολέμου*, ΤΑ ΝΕΑ, 18 Ιανουαρίου 2021, <https://www.tanea.gr/2021/01/18/world/to-israil-to-iran-kai-o-diarkis-kindynos-polemou/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2021)

172 Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος, *Το Συριακόν Ζήτημα (2011-2020)*, (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών, 2020), σελ. 61.

Συμπεράσματα

Από τη μελέτη και ανάλυση όσων καταγράφηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια προκύπτει το βασικό συμπέρασμα πως ο πόλεμος στη Συρία, αποτελεί μία σύγκρουση σε περιορισμένο τοπικό επίπεδο, με την συμμετοχή όμως παγκόσμιων και περιφερειακών δρώντων, κρατικών και μη. Ταυτόχρονα αποτελεί και τη μεγαλύτερη ανθρωπιστική κρίση με εκατομμύρια πρόσφυγες και εκτοπισμένους, με την έκταση και το μέγεθος του προβλήματος να έχουν από χρόνια ξεπεράσει τα σύνορα της εμπόλεμης Συρίας και να απειλούν την Ευρώπη και ειδικότερα την Ελλάδα. Οι δομές της Συρίας έχουν πλήρως καταστραφεί και η ανοικοδόμηση και επιστροφή στην προ του πολέμου εποχή φαντάζει απίθανο να επιτευχθεί, ακόμη και με τη συνέργεια κρατών-οικονομικών κολοσσών.

Έχουν περάσει σχεδόν έντεκα χρόνια από την έναρξη των πρώτων ταραχών στη Ντεράα και η Συρία πλέον βρίσκεται διαιρεμένη σε τρεις ζώνες. Η πρώτη ζώνη, υπό τον έλεγχο του Άσαντ και με ρωσική και ιρανική προστασία, βρίσκεται στα κυριότερα αστικά κέντρα, τα παράλια και στους βασικούς οδικούς άξονες. Η δεύτερη ζώνη, υπό τον έλεγχο των Κούρδων, είναι οι βορειοανατολικές και ανατολικές περιοχές της Συρίας. Η τρίτη ζώνη βρίσκεται στα βόρεια, στα σύνορα με την Τουρκία, συμπεριλαμβάνοντας και την πόλη Ιντλίμπ, που ελέγχεται από δυνάμεις αντικαθεστωτικές και δυνάμεις της Τουρκίας. Τα όρια μεταξύ αυτών των ζωνών είναι ρευστά, αλλά υπάρχει μια σταθερότητα που ενίοτε διακόπτεται από βομβιστικές επιθέσεις στοιχείων του ISIS κυρίως στα ανατολικά. Η κατάσταση πλέον στη Συρία είναι εύθραυστη και σταθερά ασταθής, αλλά όχι εμπόλεμη.

Αναφορικά με τα ερωτήματα που αποτυπώθηκαν στην εισαγωγή, υπό την μορφή εκτιμήσεων και όχι προβλέψεων -που θα ήταν πολύ επισφαλές και ριψοκίνδυνο- οι απαντήσεις έχουν ως εξής:

Πότε θα τερματιστεί ο πόλεμος στη Συρία;

Ο πόλεμος με διακύβευμα τη ανατροπή του Άσαντ και την τοποθέτηση νέας κυβέρνησης, όπως έγινε στα άλλα αραβικά κράτη της Αραβικής Άνοιξης, έχει τελειώσει με νικητή τον Άσαντ. Εν τούτοις, καθόσον δεν έχει επιτευχθεί οριστική επίλυση σε πολιτικό επίπεδο μέσω των διαδικασιών Αστάνα ή/και ΟΗΕ, που να ρυθμίζει και το ζήτημα της ανοικοδόμησης, ο πόλεμος υπό διαφορετική μορφή (χαμηλής έντασης) συνεχίζεται και εκτιμάται ως πολύ πιθανό πως δεν θα τερματιστεί μεσοπρόθεσμα.

Υπό ποιες προϋποθέσεις;

Στο πνεύμα των ανωτέρω, εκτιμάται ως πολύ πιθανό οι προϋποθέσεις να είναι αυτές που θα καθοριστούν μέσω των συνομιλιών Αστάνα ή/και ΟΗΕ.

Αυτές, υπό τις παρούσες συνθήκες θα πρέπει να περιλαμβάνουν, κατ' ελάχιστο την απόσυρση των τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων, την ομαλοποίηση της πολιτικής κατάστασης με διευθέτηση και του ζητήματος ελέγχου του Άσαντ σε όλη τη χώρα, καθώς και σχέδιο για την ανασυγκρότηση της Συρίας με χρήση κεφαλαίων κυρίως από χώρες του Κόλπου, κατά προτίμηση όμως που δεν ενεπλάκησαν ενεργά στον πόλεμο, όπως τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Είναι βέβαιο πως η Ρωσία και το Ιράν που μέχρι στιγμής εμφανίζονται ως οι νικητές, δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να το πράξουν από μόνοι τους, οπότε θα απαιτηθεί η διεθνής συνδρομή. Σχετικά με το Ιράν θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι κυρώσεις που δέχεται από τις ΗΠΑ, αλλά και οι δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομία του από την πανδημία Covid-19.

Πως θα επιτευχθεί η απεμπλοκή της Τουρκίας και της Ρωσίας;

Η απεμπλοκή Τουρκίας και Ρωσίας είναι η πιο σύνθετη παράμετρος της συριακής κρίσης, καθόσον επηρεάζεται από πολλούς εξωγενείς παράγοντες.

Η Τουρκία δια των όπλων κατέχει έδαφος της Συρίας και θα χρησιμοποιήσει αυτό ως διαπραγματευτικό χαρτί σχετικά με την εξάλειψη της απειλής που αισθάνεται από τη μορφοποιούμενη de facto αυτονομία των Κούρδων στη Συρία. Εκτιμάται ως πολύ πιθανόν, μεσοπρόθεσμα η Τουρκία να διατηρήσει το έδαφος που παράνομα κατέχει (όπως παράνομα κάνει και στο βόρειο τμήμα της Κύπρου) και να πιέζει για μη αναγνώριση της κουρδικής αυτονομίας και ακύρωση εν τοις πράγμασι αυτής με την μεταφορά προσφύγων εκεί, από το έδαφός της. Ήτοι, θα αποχωρούσε από τα εδάφη που κατέχει, μετά από πολύ διεθνή πίεση, εφόσον στις κουρδικές περιοχές της Συρίας εγκαθιστούσε τους πρόσφυγες που τώρα έχει στο έδαφός της, ώστε να πετύχει ανάσχεση των κουρδικών σχεδίων μέσω της δημογραφικής αλλοίωσης τους. Οι επιδιώξεις και τα σχέδια της Τουρκίας φυσικά εξαρτώνται και από τη στάση της κυβέρνησης Μπάιντεν, που όμως δεν είναι βέβαιο πως θα ωθήσει τα πράγματα στα άκρα αναγνωρίζοντας κουρδικό κράτος ή έστω αυτόνομη περιοχή εντός της Συρίας, παρά τη φαινομενική συμπάθεια προς το κουρδικό κίνημα. Εκτιμάται ότι απλά θα ασκηθεί πίεση στην Τουρκία ώστε να απομακρυνθεί από τη Ρωσία (σε συνέχεια και των κυρώσεων για τους S-400) και σε αντάλλαγμα θα ακυρωθεί το εγχείρημα των Κούρδων, οπότε τότε θα αποχωρήσουν οι Τούρκοι από τη Συρία. Λιγότερο πιθανό είναι το σενάριο οι ΗΠΑ να εμπλακούν πιο ενεργά και σε συμφωνία με τη Ρωσία να επιβάλλουν στην Τουρκία την αυτονομία της κουρδικής οντότητας στη Συρία. Καίτοι θα έπληττε την Τουρκία και τη Συρία, εφόσον όμως υπήρχε η σύμφωνη γνώμη της Ρωσίας (ώστε να μην δημιουργηθεί ζήτημα αποσταθεροποίησης του ΝΑΤΟ), θα δημιουργούσε μια δυναμική που θα έφθιρε και το Ιράν (που έχει Κούρδους), προς όφελος του Ισραήλ.

Ενδεχομένως όμως να συνεχίσει η υπό διαμόρφωση de facto κουρδικής αυτονομίας, υπό την ανοχή μεγάλων δυνάμεων και αδυναμίας της Συρίας.

Η Ρωσία είναι από τους νικητές της συριακή κρίσης, καθόσον επιβεβαίωσε την ισχύ της και κατοχύρωσε εκ νέου έναν χώρο που παραδοσιακά της άνηκε. Όμως για να είναι βιώσιμη η επιτυχία της θα πρέπει να διατηρήσει στρατιωτικές δυνάμεις στη Συρία στις βάσεις που διαθέτει. Σίγουρα η Ρωσία δεν επιθυμεί να αγκιστρωθεί σε μία κατάσταση που θα θυμίζει το Αφγανιστάν της δεκαετία του 1980, οπότε παράλληλα με τη στρατιωτική παρουσία, επιδιώκει όπως προαναφέρθηκε να ηγηθεί πρωτοβουλιών για πολιτική λύση και ανοικοδόμηση της Συρίας. Εν κατακλείδι εκτιμάται ως βέβαιο πως μεσοπρόθεσμα ή και μακροπρόθεσμα οι Ρωσικές δυνάμεις θα παραμείνουν στη Συρία, έστω και με περιορισμένη παρουσία, ακόμη και σε συμβουλευτική δράση.

Τι θα συμβεί με τυχόν θύλακες του ISIS;

Το ISIS όπως αναφέρθηκε έχει ηττηθεί, πλην όμως σε θύλακες υπάρχει δράση αντάρτικων χτυπημάτων με ενέδρες, που εκτιμάται ενδεχομένως και βραχυπρόθεσμα θα συνεχισθούν, ιδίως αν ενδυναμωθεί η ώσμωση με στοιχεία που βρίσκονται στα στρατόπεδα προσφύγων της Τουρκίας.

Από πλευράς της Χώρας μας, θα πρέπει να τηρείται στάση ενδελεχούς παρακολούθησης και συνεχούς αξιολόγησης της κατάστασης στη Συρία, καθόσον οι όποιες εξελίξεις στο μέτωπο του πολέμου έχουν άμεσες επιπτώσεις στον ελληνικό χώρο. Μία παράμετρος των επιπτώσεων είναι το ζήτημα των μεταναστευτικών ροών που κατακλύζουν τα ελληνικά χερσαία και θαλάσσια σύνορα, ενίοτε και υπό την μορφή οργανωμένου σχεδίου υβριδικής απειλής από την πλευρά της Τουρκίας. Η άλλη παράμετρος είναι πως οποιαδήποτε εξέλιξη στο ζήτημα των Κούρδων της Συρίας θα έχει αντίκτυπο στο εσωτερικό της Τουρκίας και είναι βέβαιο πως αρνητική εξέλιξη θα πυροδοτήσει ακραίες ενέργειες που θα επιδιώξουν αντιστάθμισμα με ενέργεια εις βάρος των δικών μας εθνικών συμφερόντων. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα ως χώρα που υποστηρίζει και κινείται αυστηρά εντός των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου θα πρέπει να συνεχίσει να υποβοηθά πρωτοβουλίες επίλυσης του ζητήματος της συριακής κρίσης εντός του πλαισίου που θέτει το Διεθνές Δίκαιο και να αναδεικνύει διαρκώς την παραβατική συμπεριφορά της Τουρκίας.

Πηγές-Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βιβλία-Μονογραφίες

Μάζης Θ. Ι. (2016), Γεωπολιτική και γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών)

Μάζης Θ. Ι. (2017), Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο (Πρώτος Τόμος) και ειδικότερα στο Κεφάλαιο «XVIII. Έφαρμογή Άπλών και Σύνθετων Δεικτών των Τεσσάρων Γεωπολιτικών Πυλώνων στην Μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως: Η Περίπτωση της Συρίας», (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών)

Μηνάγιας Χρ. (2018), Μέτωπα Σύγκρουσης και Πολέμου της Τουρκίας, (Αθήνα: ΤΥΕΣ)

Μπόση Μ. (2014), Η Διεθνής Ασφάλεια στον Μεταψυχροπολεμικό Κόσμο-Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας (Αθήνα: Ποιότητα)

Πάγκαλος Θ. (2020), Ίμια, S-300, Οτσαλάν, Παλεύοντας για την Ειρήνη (Αθήνα: Εκδόσεις Economía Publishing)

Παπασωτηρίου Χ. (2018), Η Αμερικάνικη Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούσβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ (Αθήνα: Ποιότητα)

Παπαφλωράτος Σ. Ι. (2020), Το Συριακόν Ζήτημα (2011-2020), (Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών)

Ραπτόπουλος Ν. (2011), Οι τρέχουσες εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές της Τουρκίας με τις χώρες της άμεσης περιφέρειάς της-Η περίπτωση της Συρίας (2002-2009) (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας)

Ραπτόπουλος Ν. (2012), Οι επιπτώσεις της «Συριακής Άνοιξης» στη Μεσανατολική πολιτική του ΑΚΡ, ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΔΙΣΠΟ, τεύχος 23/2012 Μάρτιος/Ιούνιος 2012

Ρούσσο Σ. (2020), Περιφερειακές ηγεμονικές αξιώσεις και η κατάρρευση του εθνικού αφηγήματος στη Συρία [στο Abbud N. Samer, ΣΥΡΙΑ (μτφ. Μυρτώ Βρεττού), (Αθήνα: Gutenberg)]

Σαρλής Μ. (2019), Συστημική γεωπολιτική & ανθρωπογεωγραφία της Μέσης Ανατολής-Συστημική γεωπολιτική ανάλυση και χαρτογραφία του σύμπλοκου Συρίας, Ιράν, Λιβάνου (Αθήνα: Λειμών)

Συρίγος Ά. (2015), Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, (Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη)

Abbud N. Samer (2020), ΣΥΡΙΑ [μτφ. Μυρτώ Βρεττού] (Αθήνα: Gutenberg)

Glass Charles (2016), Η Συρία Φλέγεται [μτφ. Νινέττα Βιδάλη] (Αθήνα: Διάμετρος)

Larroque Anne-Clementine (2019), Η Γεωπολιτική των Ισλαμισμών [μτφ. Γιάννης Σιδέρης], (Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα)

McCants William (2016), ISIS Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ [μτφ. Αλέξανδρος Ηλιόπουλος] (Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο)

Διαδίκτυο

Αγγελόπουλος Χ., Δόγμα Στρατηγικού Βάθους στο http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t58/t58_4.html (έγινε πρόσβαση στις 28 Δεκεμβρίου 2020)

Παπακωνσταντίνου Π., «Πικρό ποτήρι για τον Ερντογάν η συμφωνία με Πούτιν», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 09 Μαρτίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/world/1068065/pikro-potiri-gia-ton-erntogan-i-symfonia-me-roytin/> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Παυλόπουλος Γ., Το Ισραήλ, το Ιράν και ο διαρκής κίνδυνος πολέμου, ΤΑ ΝΕΑ, 18 Ιανουαρίου 2021, <https://www.tanea.gr/2021/01/18/world/to-israil-to-iran-kai-o-diarkis-kindynos-polemou/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2021)

Πλακούδας Σπ. Επιχείρηση «Πηγή Ειρήνης»: Μια αποτίμηση, Liberal.gr, 13 Νοεμβρίου 2019, <https://www.liberal.gr/diplomacy/epicheirisi-pigi-eirinis-mia-apotimisi/273995> (έγινε πρόσβαση στις 19 Οκτωβρίου 2021)

Ράπτης Κ., «Πώς αποκωδικοποιείται η συμφωνία Πενς-Ερντογάν», CAPITAL.GR, 18 Οκτωβρίου 2019, <https://www.capital.gr/diethni/3388446/pos-apokodikopoieitai-i-sumfonia-pens-erntogan> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

Σαραντής Τ., «Ξηρασία, ο πρόδρομος του συριακού πολέμου», Εφημερίδα των Συντακτών, 13 Φεβρουαρίου 2017, <https://www.efsyn.gr/kosmos/maties-ston->

kosmo/oikologika/99903_xirasia-o-prodromos-toy-syriakoy-polemoy (έγινε πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2021)

Σαρλής Μ., «Η Τουρκία, η συριακή κρίση και ο πόλεμος στην Λιβύη (Πώς μεταλλάχθηκε η τουρκική εξωτερική πολιτική)» Foreign Affairs Hellenic Edition, 21 Ιουλίου 2020, <http://www.foreignaffairs.gr/articles/72838/mixalis-sarlis/i-toyrkia-i-syriaki-krisi-kai-o-polemos-stin-libyi?page=show> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

Σωτήρης Π., Συρία: Ο τζιχαντιστής που ετοιμάζεται για την επόμενη ημέρα, in.gr, 11 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.in.gr/2021/02/11/world/syria-o-tzixantistis-pou-etoimazetai-gia-tin-epomeni-imera/> (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

Χρησμός Λαβρόφ: «Ρωσία και Τουρκία δεν κάμπτονται ποτέ», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 04 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.kathimerini.gr/world/561184885/chrismos-lavrof-rosia-kai-toyrkia-den-kamptontai-pote/> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Τρομάζει την Τουρκία το σχέδιο «νέα Συνθήκη των Σεβρών»: «Το Κουρδιστάν ξεκίνησε ήδη στη Β.Συρία», 05 Φεβρουαρίου 2021 https://www.enoplos.gr/2021/02/blog-post_65.html (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

Άνεμος συμφιλίωσης στον Περσικό, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 07 Ιανουαρίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/world/561217720/anemos-symfiliosis-ston-persiko/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2021)

Συρία: 15 νεκροί σε ενέδρα του Ισλαμικού Κράτους, ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 04 Ιανουαρίου 2021, <https://www.naftemporiki.gr/story/1676935/suria-15-nekroi-se-enedra-tou-islamiku-kratous> (έγινε πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2021)

«Εκρηξη» της βίας στη Συρία: 27 νεκροί σε τρεις βομβιστικές επιθέσεις, ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, 20 Οκτωβρίου 2021, <https://www.protothema.gr/world/article/1173376/ekrxi-tis-vias-sti-suria-27-nekroi-se-treis-vomvistikes-epitheseis> (έγινε πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2021)

Πεντάγωνο: Οι αμερικανικές δυνάμεις δεν βρίσκονται στη Συρία για να προστατεύουν το πετρέλαιο, Skai.gr, 09 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.skai.gr/news/world/pentagono-oi-amerikanikes-dynameis-den-einai-sti-syria-gia-na-prostateyoun-to-petrelaio> (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

Χτύπημα στη Συρία: Το μήνυμα της πρώτης στρατιωτικής επιχείρησης Μπάιντεν, in.gr, 26 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.in.gr/2021/02/26/world/xtypima-sti-syria-minyma-tis-protis-stratitotikis-epixeirisis-mpainten/> (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

Επίθεση του Ισραήλ στη Συρία – Τρεις νεκροί και ένας τραυματίας, in.gr, 18 Νοεμβρίου 2020, <https://www.in.gr/2020/11/18/world/foniki-epithesi-tou-israil-sti-syria-treis-nekroi-kai-enas-traymatias/> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

Έτοιμη για νέα εισβολή στη βόρεια Συρία η Τουρκία, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 19 Οκτωβρίου 2021, <https://www.kathimerini.gr/world/561542671/etoimi-gia-nea-eisvoli-sti-voreia-syria-i-toyrkia/> (έγινε πρόσβαση στις 15 Νοεμβρίου 2021)

Μια δεκαετία μετά: η κρίση στη Συρία μέσα από τα μάτια των προσφύγων, 14 Μαρτίου 2021, <https://www.unhcr.org/gr/18729-i-krisi-sti-syria-mesa-apo-ta-matia-twn-prosfygwn.html> (έγινε πρόσβαση στις 24 Νοεμβρίου 2021)

Ξενόγλωσση

Πηγές

(Ιστοσελίδες Κρατών – Διεθνών Οργανισμών)

<http://www.mfa.gov.tr/pkk.en.mfa> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Security Council Fails to Adopt Draft Resolution Condemning Syria's Crackdown on Anti-Government Protestors, Owing to Veto by Russian Federation, China, 04 Οκτωβρίου 2011, <https://www.un.org/press/en/2011/sc10403.doc.htm> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria as Russian Federation, China Veto Text Supporting Arab League's Proposed Peace Plan, 04 Φεβρουαρίου 2012, <https://www.un.org/press/en/2012/sc10536.doc.htm> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria That Would Have Threatened Sanctions, Due to Negative Votes of China, Russian Federation, 19 Ιουλίου 2012, <https://www.un.org/press/en/2012/sc10714.doc.htm> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Russia, China block Security Council referral of Syria to International Criminal Court, 22 Μαΐου 2014, <https://news.un.org/en/story/2014/05/468962-russia-china-block-security-council-referral-syria-international-criminal-court#.Vq90rkAppVU> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Us Department of State - Country Reports on Terrorism 2019 <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/Country-Reports-on-Terrorism-2019-2.pdf> σελ. 201 (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

US Department of State, The Global Coalition to Defeat ISIS <https://www.state.gov/about-us-the-global-coalition-to-defeat-isis/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/syria_01_en.pdf (έγινε πρόσβαση στις 08 Μαρτίου 2021)

Security Council United Nations VETO LIST, <https://research.un.org/en/docs/sc/quick> (έγινε πρόσβαση στις 27 Οκτωβρίου 2021)

<https://www.un.org/press/en/2016/sc12663.doc.htm> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2021).

https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/irf/2010_5/168276.htm (έγινε πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2021)

http://www.gov.ru/index_en.html (έγινε πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2021)

Mr. Geir O. Pedersen of Norway - Special Envoy for Syria <https://www.un.org/sg/en/content/profiles/geir-pedersen> (έγινε πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2021)

US Department of State - State Sponsors of Terrorism <https://www.state.gov/state-sponsors-of-terrorism/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

Executive Order 13894 of October 14, 2019, Blocking Property and Suspending Entry of Certain Persons Contributing to the Situation in Syria, <https://www.federalregister.gov/documents/2019/10/17/2019-22849/blocking-property-and-suspending-entry-of-certain-persons-contributing-to-the-situation-in-syria> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

Letter to the Speaker of the House of Representatives and the President of the Senate on the Continuation of the National Emergency with Respect to the Situation in and in Relation to Syria, 07 Οκτωβρίου 2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/10/07/letter-to-the-speaker-of-the-house-of-representatives-and-the-president-of-the-senate-on-the-continuation-of-the-national-emergency-with-respect-to-the-situation-in-and-in-relation-to-syria/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

Βιβλία-Μονογραφίες

Ahram Ariel & Lust Ellen, The Decline and Fall of the Arab State από το Survivor vol. 58 Μάρτιος 2016

Barrie Douglas and Gethin Howard, Russian Weapons in the Syrian Conflict, (Rome: RUSSIAN STUDIES NATO Defense College | 02/18 – May 2018)

Hamilton E Robert., The Russian Way of War in Syria-Implications for the West (Foreign Policy Research Institute: December 2020)

Manhoff Tim on Konrad Adenauer Stiftung, Turkey's Foreign Policy Towards Syria (From Neo-Ottoman Adventurism to Neo-Ottoman Realpolitik)

Phillips Christopher, The Battle for Syria-International Rivalry in the New Middle East (New Haven & London: Yale University Press, 2016)

Van Dam Nikolaos, Destroying a Nation-The Civil War in Syria (London: I.B.Tauris, 2017)

Διαδίκτυο

Asharq al Aswat, US Priorities in Syria Don't Include Iran Withdrawal, 17 Νοεμβρίου 2021, <https://syrianobserver.com/news/71336/us-priorities-in-syria-dont-include-iran-withdrawal.html> (έγινε πρόσβαση στις 09 Δεκεμβρίου 2021)

Atar Emrah [Ph.D., teaching assistant at the Global Development Institute (GDI) at the University of Manchester], An overview of Turkish foreign policy as 2020 ends, , on Dailysabah, 08 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/an-overview-of-turkish-foreign-policy-as-2020-ends> (έγινε πρόσβαση στις 27 Οκτωβρίου 2021)

Bibbo Barbara, Analysis: Syria's peace process and the Russian and US roles, 28 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/28/analysis-syrias-peace-process-and-the-russian-and-us-role> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

Bowen Jeremy Syria war: Assad under pressure as economic crisis spirals, on BBC, 15 Ιουνίου 2020, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53020105> (έγινε πρόσβαση στις 23 Νοεμβρίου 2021)

Chmaytelli Maher, Gumrukcu Tuvan, Balmforth Tom, Turkey, Russia, Qatar to push for political resolution in Syria, 11 Μαρτίου 2021, <https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-qatar-aid-idUSKBN2B31QH> (έγινε πρόσβαση στις 16 Μαρτίου 2021)

Cordesman H. Anthony, The Real World Capabilities of ISIS: The Threat Continues, 09 Σεπτεμβρίου 2020, <https://www.csis.org/analysis/real-world-capabilities-isis-threat-continues> (έγινε πρόσβαση στις 11 Μαρτίου 2021)

Cunningham, Erin Qatar urges dialogue between Persian Gulf states and Iran as Biden heads to White House, 19 Ιανουαρίου 2021, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/qatar-iran-persian-gulf-talks/2021/01/19/3d1b3f7a-5a42-11eb-a849-6f9423a75ffd_story.html (έγινε πρόσβαση στις 09 Μαρτίου 2021)

Gall Carlotta, In Turkey's Safe Zone in Syria, Security and Misery Go Hand in Hand, 16 Φεβρουαρίου 2021, <https://www.nytimes.com/2021/02/16/world/middleeast/syria-turkey-erdogan-afrin.html> (έγινε πρόσβαση στις 07 Μαρτίου 2021)

Hoffman Max, Flashpoints in U.S.-Turkey Relations in 2021, 19 Ιανουαρίου 2021 <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2021/01/19/494738/flashpoints-u-s-turkey-relations-2021/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2021)

Imad K. Harb, Syria's Return to the Arab League Is Imminent, 05 Οκτωβρίου 2021, <https://arabcenterdc.org/resource/syrias-return-to-the-arab-league-is-imminent/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

Jewers Chris, Denmark becomes the first European nation to tell Syrian refugees they must return home, saying the country is now safe, 02 Μαρτίου 2021 <https://www.dailymail.co.uk/news/article-9316633/Denmark-European-country-Syrian-migrants-country.html> (έγινε πρόσβαση στις 08 Μαρτίου 2021)

Linder Andrew, Russian Private Military Companies in Syria and Beyond on Center for Strategic & International Studies (CSIS) <https://www.csis.org/npfp/russian-private-military-companies-syria-and-beyond> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Lynch J. Ian, Biden's new national security roster knows how to deal with Turkey, 09 Ιανουαρίου 2021, <https://ahvalnews.com/us-turkey/bidens-new-national-security-roster-knows-how-deal-turkey> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

Matthew Lee, Biden attempt to resurrect Iran nuke deal off to bumpy start, 23 Φεβρουαρίου 2021, <https://apnews.com/article/donald-trump-iran-iran-nuclear-diplomacy-middle-east-fe94f33feaa974d244c0e3cdd6c33dfc> (έγινε πρόσβαση στις 14 Μαρτίου 2021)

Nafeez Ahmed, Syria intervention plan fueled by oil interests, not chemical weapon concern The Guardian, 30 Αυγούστου 2013, <https://www.theguardian.com/environment/earth-insight/2013/aug/30/syria-chemical-attack-war-intervention-oil-gas-energy-pipelines> (έγινε πρόσβαση στις 25 Οκτωβρίου 2021)

Nakhoul Samia, Special Report: Hezbollah gambles all in Syria, on Reuters, 26 Σεπτεμβρίου 2013, <https://www.reuters.com/article/us-syria-hezbollah-special-report-idUSBRE98P0AI20130926> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιανουαρίου 2021)

Nour Abdel Ayman, Syria's 2020 parliamentary elections: The worst joke yet, on Middle East Institute, 24 Ιουλίου 2020 <https://www.mei.edu/publications/syrias-2020-parliamentary-elections-worst-joke-yet> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

Peel Michael, Iran, Russia and China prop up Assad economy, on Financial Times, 27 Ιουλίου 2013, <https://www.ft.com/content/79eca81c-df48-11e2-a9f4-00144feab7de> (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

Putin Vladimir (president of Russia) A Plea for Caution From Russia on NY Times, 11 Σεπτεμβρίου 2013, <https://www.nytimes.com/2013/09/12/opinion/putin-plea-for-caution-from-russia-on-syria.html> (έγινε πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2021)

Seldin Jeff, IS Shows Signs of Strengthening in Syria, Iraq, 05 Νοεμβρίου 2021, <https://www.voanews.com/a/is-shows-signs-of-strengthening-in-syria-iraq/6302418.html> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

Solomon Erika, Kwong Robin and Bernard Steven, Inside ISIS Inc: The journey of a barrel of oil, , on Financial Times, 29 Φεβρουαρίου 2016, <https://ig.ft.com/sites/2015/isis-oil/> (έγινε πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2021)

Suleiman Al-Khalidi, Jordan's Abdullah receives first call from Syria's Assad since start of conflict 04 Οκτωβρίου 2021, <https://www.reuters.com/world/middle-east/jordans-abdullah-receives-first-call-syrias-assad-since-start-conflict-2021-10-03/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

Tanir Ilhan, U.S. Treasury says Turkey still logistical hub for ISIS financing, , 27 Ιανουαρίου 2021, <https://ahvalnews.com/turkey-isis/us-treasury-says-turkey-still-logistical-hub-isis-financing> (έγινε πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2021)

Usher Plett Barbara, Joe Biden apologised over IS remarks, but was he right? on BBC state department correspondent, 7 Οκτωβρίου 2014, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-29528482> (έγινε πρόσβαση στις 25 Οκτωβρίου 2021)

Wintour Patrick, Russia in power-broking role as Syria peace talks begin in Astana, 23 Ιανουαρίου 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/22/russia-syria-talks-astana-kazakhstan-> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2021)

Wright Robin, Former Ambassador Robert Ford on the State Department Mutiny on Syria, on The New Yorker, 17 Ιουνίου 2016, <https://www.newyorker.com/news/news-desk/former-ambassador-robert-ford-on-the-state-department-mutiny-on-syria> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2021)

<https://fragilestatesindex.org/country-data/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

<https://www.worldometers.info/world-population/syria-population/> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

<https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

<https://www.nationsonline.org/oneworld/syria.htm> (έγινε πρόσβαση στις 08 Οκτωβρίου 2021)

Syria: 10 years of war has left at least 350,000 dead, UN News, 24 Σεπτεμβρίου 2021, <https://news.un.org/en/story/2021/09/1101162> (έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

https://wwi.lib.byu.edu/index.php/Sykes-Picot_Agreement (έγινε πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2021)

<https://www.ceicdata.com/en/indicator/syria/crude-oil-production> (έγινε πρόσβαση στις 24 Οκτωβρίου 2021)

https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/Syria/archive/pdf/syria_2011.pdf (έγινε πρόσβαση στις 24 Οκτωβρίου 2021)

Institute for the Study of War (ISW), ISIS Sanctuary: September 15, 2015
<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Sanctuary%2015%20SEPT%202015.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 14 Οκτωβρίου 2021)

<https://www.britannica.com/biography/Bashar-al-Assad> (έγινε πρόσβαση στις 11 Νοεμβρίου 2021)

Expatriates of the Syrian Arab Republic Faisal Mekdad, 17 Δεκεμβρίου 2020
https://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/international_safety/conflicts/-/asset_publisher/xIEMTQ3OvzcA/content/id/4493285 (έγινε πρόσβαση στις 27 Ιανουαρίου 2021)

New Round Of Syrian Peace Talks Starts In Astana, 30 Οκτωβρίου 2017, RadioFreeEurope, <https://www.rferl.org/a/astana-syria-peace-talks-de-escalation-zones/28823474.html> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2021)

Deadly Russian bombardment of Idlib is response to opposition rejection of land-grab proposal, 18 Δεκεμβρίου 2019, The New Arab, <https://english.alaraby.co.uk/english/news/2019/12/18/russia-bombing-idlib-is-response-to-opposition-rejecting-land-grab> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2021)

Update-al-Jaafari: We demand immediate and unconditional withdrawal of foreign forces from Syrian territory, 22 Δεκεμβρίου 2017, Syrian Arab News Agency, <https://sana.sy/en/?p=122073> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2021)

Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State, Wilson Centre, 28 Οκτωβρίου 2019, <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state> (έγινε πρόσβαση στις 22 Οκτωβρίου 2021)

Turkey launches ground offensive in northern Syria, on BBC, 09 Οκτωβρίου 2019
<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49983357> (έγινε πρόσβαση στις 27 Οκτωβρίου 2021)

UAE foreign minister meets Assad, most senior Emirati visit to Syria since war began, 09 Νοεμβρίου 2021, <https://www.reuters.com/world/middle-east/uae-foreign-minister-arrives-damascus-visit-lebanese-media-reports-2021-11-09/> (έγινε πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021)

Turkey's operation in Syria's Afrin: The key players, Aljazeera, 22 Ιανουαρίου 2018 <https://www.aljazeera.com/news/2018/1/22/turkeys-operation-in-syrias-afrin-the-key-players> (έγινε πρόσβαση στις 27 Οκτωβρίου 2021)

Syrian parliament vote issues postpone release of results on ANSAmед, 20 Ιουλίου 2020, http://www.ansamed.info/ansamed/en/news/sections/politics/2020/07/20/syrian-parliament-vote-issues-postpone-release-of-results_5f7ea882-dcae-490c-9b75-00fb28ca6233.html (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

Syria: Assad's Baath party wins majority in parliamentary polls, 22 Ιουλίου 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/7/22/syria-assads-baath-party-wins-majority-in-parliamentary-polls> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

Syria's al-Assad re-elected for fourth term with 95% of vote <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/28/no-surprises-as-syrias-assad-re-elected-for-4th-term> (έγινε πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2021)

Syria's Assad wins 4th term with 95% of vote, in election the West calls fraudulent, Reuters.com, 28 Μαΐ 21, <https://www.reuters.com/world/middle-east/syrias-president-bashar-al-assad-wins-fourth-term-office-with-951-votes-live-2021-05-27/> (έγινε πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2021)

Dr. Bashar Hafez al-Assad wins post of President of Syria with sweeping majority of votes at 88.7%, Sana.sy, 04 Ιουνίου 2014, <https://web.archive.org/web/20140606232612/http://sana.sy/eng/393/2014/06/04/548613.htm> (έγινε πρόσβαση στις 04 Νοεμβρίου 2021)

Erdoğan and Putin discuss closer ties in first meeting since jet downing, on The Guardian, 09 Αυγούστου 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/09/erdogan-meets-putin-leaders-seek-mend-ties-jet-downing-russia-turkey> (έγινε πρόσβαση στις 25 Οκτωβρίου 2021)

Turkey, Russia sign deal on supply of S-400 missiles, 29 Δεκεμβρίου 2017, <https://www.reuters.com/article/us-russia-turkey-missiles/turkey-russia-sign-deal-on->

supply-of-s-400-missiles-idUSKBN1EN0T5/ (έγινε πρόσβαση τις 26 Οκτωβρίου 2021)

Foreign Minister Sergey Lavrov's opening remarks and answers to media questions at a joint news conference following talks with Minister of Foreign Affairs and

Wall Street Journal, U.S. Formally Recognizes Syria's Main Rebel Group, 12 Δεκεμβρίου 2012

<https://www.wsj.com/articles/SB10001424127887324339204578173272657834096>

(έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

ISIL recaptures Raqqa from Syria's rebels, 14 Ιανουαρίου 2014, <https://www.aljazeera.com/news/2014/1/14/isil-recaptures-raqqa-from-syrias-rebels>

(έγινε πρόσβαση στις 29 Νοεμβρίου 2021)

Trump launches military strike against Syria, on CNN, 07 Απριλίου 2017, <https://edition.cnn.com/2017/04/06/politics/donald-trump-syria-military/index.html>

(έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

President Trump announces strikes in Syria, on CNN, 14 Απριλίου 2018, <https://edition.cnn.com/2018/04/13/politics/donald-trump-remarks-syria/index.html>

(έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

Trump starts withdrawal of U.S. forces from Syria, claims victory, on Reuters, 19 Δεκεμβρίου 2018, <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-syria-idUSKBN1OI1JC> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

James Mattis' resignation letter, on CNN, 21 Δεκεμβρίου 2018, <https://edition.cnn.com/2018/12/20/politics/james-mattis-resignation-letter-doc/index.html> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

US envoy in ISIS fight, Brett McGurk, resigns over US withdrawal from Syria, on CNN, 22 Δεκεμβρίου 2018, <https://edition.cnn.com/2018/12/22/politics/brett-mcgurk-resignation/index.html> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

Vladimir Putin says US withdrawal from Syria is right decision, on Financial Times, 20 Δεκεμβρίου 2018, <https://www.ft.com/content/d3a16640-0445-11e9-99df-6183d3002ee1> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

'Get out of Syria,' Iran tells U.S., on Reuters, 06 Φεβρουάριου 2019, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iran-idUSKCN1PV0U7> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

Syria war: Who benefits from its oil production? On BBC news, 21 Νοεμβρίου 2019 <https://www.bbc.com/news/50464561> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

Biden's options in Syria, on The Arab Weekly, 13 Ιανουαρίου 2021, <https://the arabweekly.com/bidens-options-syria> (έγινε πρόσβαση στις 29 Ιανουαρίου 2021)

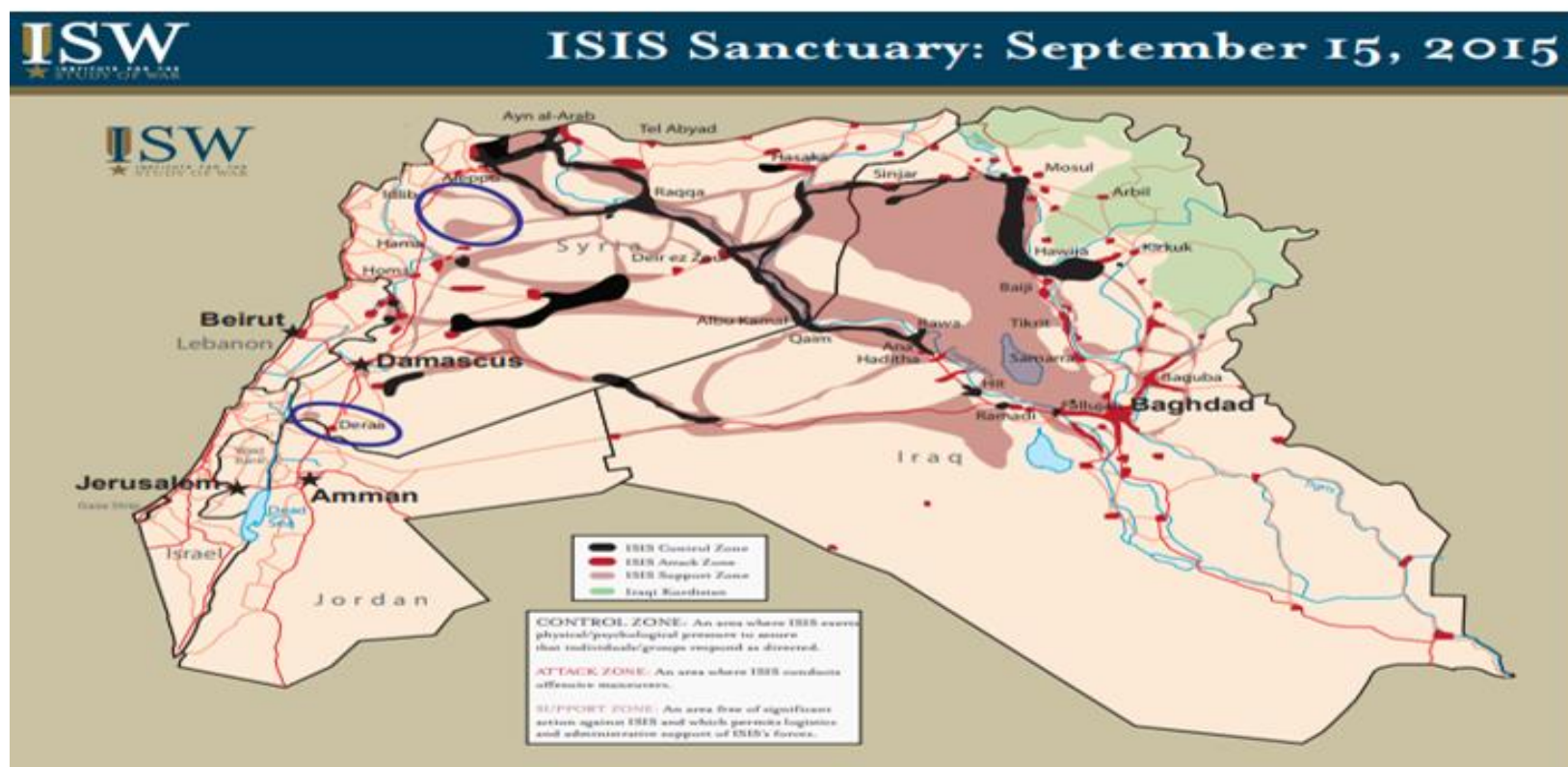
“Islamic State” in 2020, 29 Δεκεμβρίου 2020, <https://www.syriahr.com/en/198019/> (έγινε πρόσβαση στις 31 Ιανουαρίου 2021)

Συριακό Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Turkish military in Syria | Seven children and three women among 20 Syrian civilians killed by Turkish forces in 2021, 06 Μαΐου 2021, <https://www.syriahr.com/en/215561/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Οκτωβρίου 2021)

Συριακό Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, “Demographic change” in progress | Charity association builds 12 residential units in Afrin, 14 Μαΐου 2021, <https://www.syriahr.com/en/216208/> (έγινε πρόσβαση στις 30 Οκτωβρίου 2021)

Παράρτημα Α

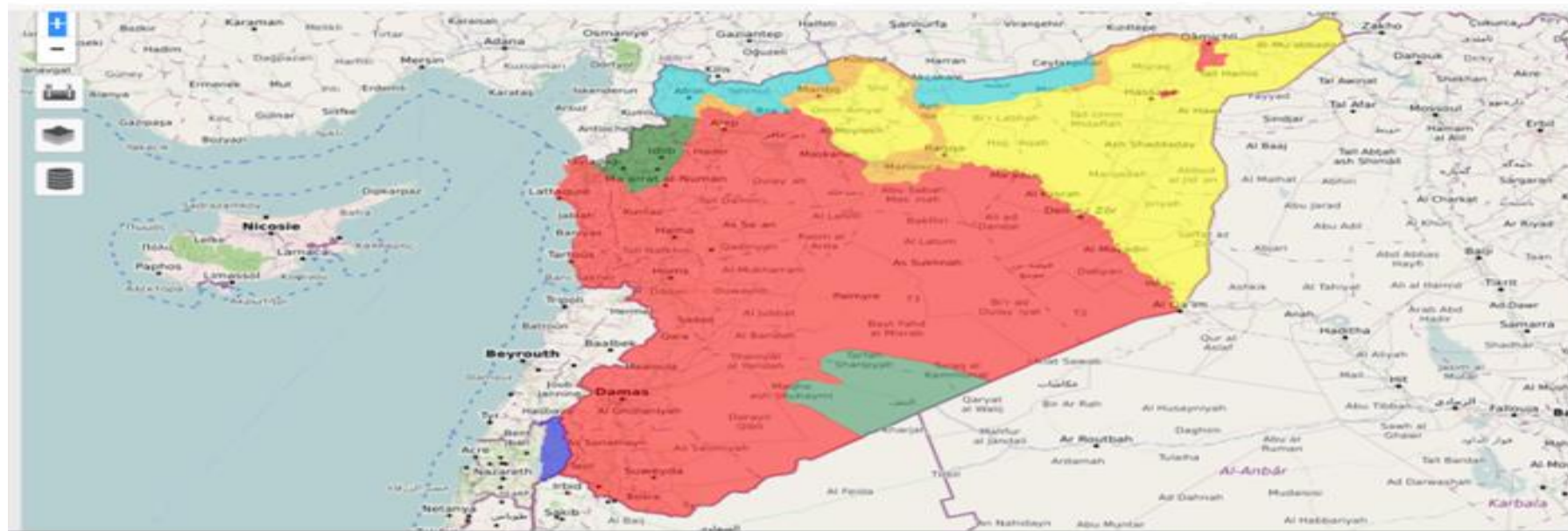
ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΟΥ ISIS ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ 2015

[από το understandingwar.org κατόπιν επεξεργασίας από Νικόλαο Μητσικούλη, 14 Μαρ 21]

Παράρτημα Β

ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΔΑΦΩΝ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ

Syrian Government (Syrian Arab Army and allies)

Turkish Army and Jihadist forces

**Syrian Democratic Forces / YPG
Kurdish-led Autonomous Administration of North
and East Syria**

Anti-Government (US-backed rebels)

Syrian Democratic Forces and Syrian Arab Army

**Anti-Government (Hayat Tahrir al-Sham, National
Liberation Front and other Turkish-backed
jihadists)**

[από το syriancivilwarmap.com κατόπιν επεξεργασίας από Νικόλαο Μητσικούλη, 13 Μαρ 21]